

# ШЭНЭ ЖЭЛ ШЭНХИНЭНЭЭР МОРИЛХОНЬ!

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

## БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

## ҮНЭН

1921 оной декабрин 21-нээ гарана



2002  
декабрин  
26  
Четверг

№151  
(20661)

Убэлэй  
дунда хара  
хулгана  
нарын  
22  
гарагай  
5

Бурятия

### Буряад Республикын Президент Л.В.ПОТАПОВАЙ

#### ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ АМАРШАЛГА

Хүндэтэ нютагаархид!

Гарахаяа байһан Шэнэ жэлээр Таанадые Буряад Республикын Правительствын үмэнзһөө өөрынгөө зүгһөө халуунаар амаршалнаб!

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Саг гайхалтай түргэн ошоно. Үшөө нэгэ жэл үнгэрбэ. Нилээд эхэ юумэн хэгдээ. Урдамнай бүри эхэ зорилгоууд табигданхай.

Үнгэржэ байһан жэлдэ манай ажабайдалда гайхамшагта үйлэ хэрэгүүд болобо. Буряадай Президент болон Арадай Хуралай депутатуудые хунгаха хунгалтанууд үнгэрөө. Хүн зоной тоо бүридхэл



### Буряад Республикын Арадай Хуралай ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ АМАРШАЛГА

Хүндэтэ нютагаархид!

Үшөө нэгэ жэл, 2002-дохи он түүхэдэ бэшэгдэбэ. Тэрэ али бүхы талаар - политикын, экономикын, социальна байдалай талаар юрын бэшэ жэл байгаа. Тингэбэшье тэрэ маанатта бултандамнай халуугдаха зэргэтэй.

Июнь-июль харануудта Буряад Республикын Конституцияр (Үндэһэн Хууляар) олгогдоһон эрхээ эдлэжэ. Буряад Республикын Президент болон Арадай Хуралые хунгаабди. Пунгалта амжалтатыйгаар, хунгагшадай үүсхэл эдэбхин оршон байдалда үнгэрбэ. Этигэл найдамтай, засагай



хоёр талаагай аша туһада ажаллаха аргатай хүнүүдэй түлөө тэдэнэр дугаа үгэһэн байна. Үйлэдбэрини элдэб халбаринуудай хүдэлмэрилэгшэд энэ жэлые амжалтатыйгаар түгэсхэхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэбэ. Гол түлэб жэлэй дүнгүүд амжалтатый байба, экономикын үрэ дүнгүүд энэниие батаар гэршэлнэ. Эдэ үрэ дүнгүүд 2001 онойхиноо дээшээ юм. Энэнь баясуулхааа гадна, 2003 ондо бүри үндэр үрэ дүнгүүдые туйлаха талаар этигэл найдал түрүүлнэ.

Бидэнэй хүн бүхэн ерээдүйдэ эхэ этингэл найдалтайгаар Шэнэ жэлые угтадаг гэшэ. Шэнэдхэн хубилалтанууд хэрэгтэй, гэдээнгүйгөөр урагшаа дабшажа шадахагүй байнабди гэжэ ороноймнай эрхэтэдэй олонхинь хайн ойлгоно. Тинн тэдэнэр бултадаа урда жэлэйнгээ дүй дүршэлые согсолжо, зохоёхы ёһоор, ерээдүйдэ эхэ хараа түсэбүүдтэйгээр ажаллахые оролдоно.

Хэдэн нарын урда тээ Арадай Хурал олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг Буряад ороной арад түмэн даалгагдаһан уялгануудаа бэелүүлжэ эхилээ һэн. Урагшаа, шэнэ хубилалтанууд тээшэ бата найдамтайгаар дабшахын тула улам эршэмтэйгээр, улам эдэбхитэйгээр ажаллаха ёһотойбди. Хуулига общество байгуулха гэшэ бидэнэй бэелүүлхэ гол зорилго болоно.

Энэ талаар бидэ хүдэлжэ эхилэнхэйбди. 2003 оной республикын бюджетые хоёрдохи уншалгаар баталан абахын тула улам эршэмтэйгээр хүдэлхэ ёһотойбди. Бюджетэй мүнгэ һомололгын хэмжээнүүд урма баяр түрүүлнэ. Республикын засагай зургаануудай эдэ бүхы халбаринуудта үндэр үрэ дүнгүүдые туйлахые хараалнабди. Республикын экономика амжалтатыйгаар хүгжөөгдөжэ байна. Тинн мүнөө ургажа ябаа залуу үетэнэй ухаан бололые хүгжөөлгэдэ гол анхаралаа хандуулха зэргэтэйбди.

Буряад ороной хүндэтэ ажаһуушад!

Шэнэ жэлээр - модон хүхэ Хонин жэлээр Таанадые халуунаар амаршалаад, элүүрэнхэ, зол жаргалтай, амгалан тайбан ажаһуухыетнай хүсэнэб!

Буряад ороной арад түмэндэ бүхы хайн хайханиие хүсэнэб, манай дэлгэр хайхан нютагта ажаһуудаг бүхы үндэһэ яһатанай хани барисаатайгаар, харилсаа холбоотойгоор, зол жаргалтайгаар ажаһуухыень үрэнэб. Энэ заншалта хани барисаагаа бэхижүүлхын тула Арадай Хурал бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ юм гэжэ Тааналтаа батаар найдуулнаб!

Шэнэ жэлээр, хүндэтэ ханинар!

Буряад Республикын Арадай Хуралай  
Түрүүлэгшэ Александр ЛУБСАНОВ.

### Арадай Хуралай

ээлжээтэ сесси

#### УДААДАХИ ЖЭЛЭЙ БЮДЖЕТ ХАРАГДАБА

Депутатуудай үзэмжэдэ хорёод асуудалнууд табигдаба. Нэн түрүүн «Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатуудай статус тухай Хуулин 34-дэхи статьяда хубилалтануудые оруулха» гэһэн хуулин проектые хараба. Удаань нэгэдэхи уншалгаар «Медицинын уялгата страхованин Буряадай территорияльна жаса тухай» 2002 ондо хабаатай шухала асуудал шийдхэгдэбэ. Урдань хараалагдаһан хэмжээнһээ үлүүсэ суглуулагдаһан мүнгэн хадаа элүүрые хамгаалха хэрэгтэ зориулагдаха юм.

Түгэсэжэ байһан жэлэй юһэн нарын туршада гүйсэдхэгдэһэн



бюджет тушаа финансын министр Александр Налетов элидхэбэ. Энэ хугасаада экономикын хүгжэлтэ үргэлжэлһэн байна. Жэлэй бюджет дефицитгүйгөөр гүйсэдхэгдэхэ ёһотой гэжэ министр найдуулаа. Иимэ дүнгүүдые туйлахын тула бюджетһээ абтаһан урьһаламжын мүнгые предпритинуудһаа заатагүй бусаахаяа правительство эрид шууд эрилтэ табиха ёһотой гэжэ депутатууд дуралхаба.

Дүрбэдэхи энэ сессин эгээн шухала асуудал гэхэдэ, «Буряад Республикын 2003 оной бюджет тухай» Хуули болоно. Мүн лэ дефицитгүй бюджет баталхын тула тон бодомжотойгоор депутатууд статья бүхэниие шүүмжэлэн хараба.

Сессин хүдэлмэрилэ республикын толгойлогшо Л.В.Потапов хабаадаагүй, юуб гэхэдэ Леонид Васильевич ажалай хэрэгээр Москва ошожо, Россин Федерацин Правительствата шухала асуудалнуудые шийдхэнэ.  
Светлана НАМСАРАЕВА.

## Байкалкурорт

Идите новогодний подарок  
Байкалкурорта

Приобрести путевки можно по адресу:  
г. Улан-Удэ ул. Коммунистическая, 49, к/б. 4  
тел: 21-61-69, 21-59-68.



Поздравляем всех жителей Республики  
Бурятия с наступающим Новым годом!  
Желаем вам семейного благополучия,  
финансовой стабильности и процветания  
в ваших делах, много радостных дней,  
крепкого здоровья, отличного настроения!

# ТИТАН: «НҮН ДАЛАЙ САЛГИДАБА» - ЭНЭМНАЙ ҮЛГЭР БЭШЭ...

Эртэ урда сагнаа хойшо хүн гэр бүлээ түбхын түрүүлэн хилээмэ талхаар, сагаан эдегээр хангахые оролдодог байһан гэшэ. Удаань бурханай үршөөн хайрлаһан бусад эдегээр өөһэдэгөө хангахые оролдодог хааб даа. Ушар имэһээ элбэг-дэлбэг сагаан эдее «нүн далайтай жэшэдэг» байһаниинь гайхалтайшые бэшэ. Сагаан эдеэн хадаа ажана тэниглэн, энхэ тайбан байдалай хүдэ болодог ха юм. Сагаан эдеэн тухай үлгэр домогууд олон юм ааб даа. Зүгөөр бидэ тэрээн тухай өөһэдэн түүхэ баримтатойбди. Мүнөөнэй байдалай. Маанадта мэдээжэ «Титан» фирмэ мүнөө нүн далайе салгидуулжа байна бшуу. Тиин энэ түүхын нэрэньше бултадамнай дүтэ - «Сэлэнгэ».



«Сэлэнгэ» нүн - эдеэ хоолой найн лэ зүйл!

### ҮНЭТЭ БАЯЛИГ

Байгаалин жама ёһоор бэлэглэгдэһэн нүн тухай эрдэмтэд ехэ юмэ хэлэдэг гэшэ. Хүнэй бэе махабадта ашатай туһатай, үнэтэй сэнтэй зуу гаран үнэтэ шухаг зүйлүүд сагаан эдеэндэ бии юм. Эдэмнай юун бэ гэмэл, белогой 20 гаран аминокислота, 25 элдэб тоһолиг кислота, 30-аад минеральна даһан, 20 элдэб витамин болоно. Эдэ бүгэдэ хүнэй бээдэ айнараа ашатай туһатай бшуу. Һая һаагдаһан бүлээн нүн ёһотойл эм дом,

амтан ундан болоно гэшэ. Зүгөөр хангалтагүй гансал юумэниинь юуб гэхэдэ, байгаалин энэ дээжэ байһан түргөөр гашалдаг байна.

**САГААН ЭДЕЭ БУЙЛУУЛАХА**  
Росси гүрэн сагаан эдее буйлуулан бэлдэхэ, наринаар шэнжэлхэ баян дүй дүршэлтэй юм. Сэхыень хэлэхэдэ, иигэжэ

буйлуулагдаагүй сагаан эдеэндэ эдэб үбшэн тахал дэлгэрүүлжэ болохо хорото зүйлүүд - микроорганизмууд байдаг гэшэ. Иимэ сагаан эдее удаан бусалгаагүй һаа, гэдэхэ дотор үдэхөөхэдэ болохо зүйлүүд байдаг. Нү 30 минутын туршада бусалгабашые, али бүхы хорото зүйлүүдыень сүм халгаажа шадагданагүй. Энэниие усадахын тула юу хэлтэй гэшэб? Имангал түгэс һайнаар буйлуулагдажа, худалдаанд гаргагдаһан һу абаха хэрэгтэй!

**«ТЕТРА ПАК» ГЭЖЭ ТЕХНОЛОГИИ**  
**ТУАЛАМЖААР БУЙЛУУЛАХА**  
Үшөө һаял хада һу үйлдэ-бэрилгэшэ хаа хаанагүй һу тусхай аргаар ариудхажа буйлуудаг заншалтай байһан гэшэ. Пастеризаци хадаа һу 60-70 градус хүртэр нэгэ дахин халааха гэхэн удхатай. Иигэжэ буйлуулхад, бактериүүд халгаагдадаг, гэбшые зарим хорото бодосуудын үлэхэдэ магадгүй. Тиймэһээ имэ аргаар буйлуулагдаһан нүн удаан саг соо хадагалагдадаггүй.

Стерилизаци хадаа халаанай ба ехэ даралта доро буйлуулһанай ашаар микроорганизмуудые бүрин хүсэдөөр халгааха арга болоно. Иимэ байдала сагаан эдее 100 градусһаа дээшэ бусалгажа буйлуудаг байна. Гэбшые удаан саг соо буйлуулан болбосоруулһанай ашаар амта шэмэнь муудадаг юм. Мүнөө һу микроорга-низмуудһаа халгаабашые, ашатай туһатай зүйлүүдыень үлөөжэ шадаха арга бии

болонхой. Энэмнай болоноб гэхэдэ, һу халуунда буйлуула-сэбэр, агаар ор-амхартада юулдэг 3-4 секунда соо 140 хүртэр халуунда бүхы хорото бодос үлөөшые һаанг, дар-хүргэжэ, тон сэбэ-«Пак» гэжэ амхартад байха юм. Энэнь ор-организмуудһаа сэл-гаалдаг. Эдэ бүгэдэ һүнэй амта шэмэ алдадаггүй байна.

**АЖАНА БАЙД**  
**НҮЛДЭ**  
Удаан саг соо э-шанараа алдадаггүй гайхамшаг лэ даа-ниотагай «Титан» да-сагаан эдеэ нэ-бэлэглэнэ. Энэ хадаа буйлуулан болбосо-наймаанда гаргад-шухала зүйл болоно. «Сэлэнгэ» гэжэ нэ-манай Буряад орон-хүндэ үргэнэ. Крас-«Милко» гэжэ һу бу-заводой мэргэжэл-танда» зориулжа, 5 эдлэ хэрэгсэл зохё-1.5, 2.5, 3.2 (йодтой), 4 процент тоһолиг-газинуудта найма-гагдажа, худалдажа-дура татажа бай-Энэмнай үлгэр до-гоёр хэлэгдэһэн м-мэдээсэл бэшэ. «Титан» фирмын бэрилэн буйлуула-шанартай сагаан э-бшуу.

Максим О  
ДАЛТАЕВА

## Виктория РАДНАЕВА:

### «ХҮГЖЭХЭ АРГАТАЙБДИ»

**Захаминай аймагай «Үлэгшэн» гэхэн хүдөө ажарын үйлдбэрин кооператив ехэ томо бэшэ юм. Энэ жэлэй Буряад орон хүн зоной тоо бүридхэлэй дүнгөөр, Үлэгшэн ниотагта 310 үрхэ айл, бүхыдөө 1814 хүн ажаһууна. Тэдэн соо 447 залуу үетэн (14-30 наһанай), 158 пенсионер тоологдоно. Ажал хэдэг наһанай 168 хүн бюджетэй халбаринуудта хүдэлдэг, бусад зон үмсын ажал эхилдэг байна. «Үлэгшэн» кооперативай директор Викториа Цырендашиевна РАДНАЕВАТАЙ хөөрлөдбэбди.**

**- Викториа Цырендашиевна, танай ажар ямар үрэ дүнтэйгөөр 2002 онийе үдэшэнэб?**

- 2002 ондо Захаминай аймагай байгуулагдаһаар 75 жэлэй ойн баяр үргэн дэлисэтэйгээр үнгэрөө һэн. Аймагайга ойн баяртай дашарамдуулжа, манай ажалшад эршэтэй хүдэлжэ гараа. Аяар 1992 онһоо хойшо тарьян ургаса һулашаг байһанаа, энэ жэл яһала һайн гээд хэлэхээр. Гектар бүхэнһөө дунда зэргээр 15 центнер ороһон абтаа бшуу.

Адуу малайманай тоо толгой энэ жэл олоһороо. Түл түрээсйн талаар гарзагүй үнгэрөөбди.

Хангаймнайшые энэ зун хэзэгээ дэлгээ. Илан-гаяа һамар элбэг байгаа. Олохон гэр бүлэнүүд хубшэ гаража, һамар суглуулаа. һамарай мүнгөөр хэдэн айл хүнгэн машина абанан байха. Олон зон зөөлэн мебель, телевизор, холодильник абтаа. Бүхы дээрэнь хэлэхэдэ, ниотагнай һүүлэй хоёр жэл соо яһала һэргээ гээд һанагдана.

**- Кооперативай материална үндэһе һуури тухай, техникээр хэр зэргэ хангагдаһан тухай хөөржэ үгыт.**

- Энэ талаар яһала гэмгүй байдалтайбди. 2000 ондо лизингээр ДТ түхэлэй нэгэ трактор абтаа һэмди. Бүхыдөө 11 ДТ трактортай, Т-150 түхэлэй - гурбан, К-700 түхэлэй - нэгэ трактортайбди. Гадна КАМАЗ түхэлэй - 1, ГАЗ-53 түхэлэй - 3 машинатай, мүн 2 бензовозтойбди. Олонхын хуушарһаншые һаа, заһабарилгада ороод, гэмгүй хүдэлдэг даа. 8 ком-

байн тарья хурялгын үедэ полидо гарадаг. Механизаторнуудайманай хүсэл оролдолоор энэ бүхы техникэманай ашаг үрэтэйгөөр хүдэлнэ гэшэ ааб даа.

**- Викториа Цырендашиевна, ниотагтай үндэр наһатай зон олон байна. Тэдэнэрээ али зэргээр дүнгэдэг, ямар туһа хүргэдэгбта?**

- Энэ намар Үндэр наһатай зоной үдэртэ пенсионернуудтээ 50-50 кг орооһо үгөө һэмди. Харин дайнай ветерануудта түлээ буулгаабди. Энэһэнээ гадна бүхы ехэ һайндэрнуудтэ заал һаа бэлэг сэлэг барижа, ёһолон хүндэлдэгбди.

**- Залуу хүргэжэ байдал тухай тогтожо хэлэйт.**

- Үлэгшэндэ 53 залуу гэр бүлэ тоологдоно. Олонхи залуу мэргэжэлтэ Үлэгшэнэй дунда хургуулида хүдэлдэг. Нёдондо дээдэ хургуули дүүргэһэн ниотагтайманай залуу хубуун ажарын ахмад инженерээр хүдэлжэ байна. Мүнөө үедэ 57 хубүүд, басагад дээдэ хургуулида һурана. 48 эдиршүүл - ССУЗ-уудта, 18 хүн - мэргэжэлэй училицида һуралсал гарана. Ажалаар хангалгын талаар байдалай хүндэхэншые һаа, байн байтараа энэ хүндүүлхэй асуудал шийдхэгдэхэ гээд найданабди.

**- Ажары саашадаа хүгжэхэ арга боломжотой гү?**

- Хүгжэхэ аргатайбди. 2010 он хүртэр хүгжэлтын программа баталагдан абтанхай. 2003 ондо һу һаалин фермээ дахин нэргээхэ хүсэл бии. Мүнөөдөө һаамхай 50 гаран үнэтэйбди. Тарьягаараа андалдажа, һаамхай үнээдые суглуулнабди. Түрүүшээр 100 үнэ һаажа эхилхэ түсэб байна.

Монголһоо асарһан 50 хониднай мяханай, ноһоной талааршые муушаг. Тиймэһээ саашадаа хонин хүрэгөө шэнэлхэ, буряад үйлтэрэй хонидые үдхэжэ, тоо толгойень олошоруулха һанаан бии.

**- Викториа Цырендашиевна, Танда, бүхы ниотагаархинда Шэнэ жэлдэ бүри үндэр амжалта туйлажа, Үлэгшэн һайхан тоонтоёо улам хүгжөөн халбаруулхыетнай хүсэһэнб!**

Туяна САМБЯЛОВА.

## ШЭНЭ ЖЭЛЭЭР АМАРШААНАБА

**Шэнэ жэл дүтэлжэ, Улаан-Үдэ хотыемнай үндэр го-ринууд гоёонхой. Хайшан гээд энэ һайндэрые угтахыан эрэхэ шэнэ жэлдэ зондоо юун гэжэ үрээхэ байнабта гэжэ Удын ажаһуугшадһаа асуубабди.**

**Н.И.СКОСЫРСКАЯ, воскреснэ хургуулиин хүтэлбэрилэгч:**

- Шэнэ жэл - гэр бүлын һайндэр. Би гурбан үхибүүтэй: ган, нэгэ хубүүн. Ехэ басагамни 25-тай. Мүнөө жэл булталда сугларжа, хасууриаа гоёожо, Шэнэ жэлые угтахабди. һайндэрэй торт барихабди. Буряад Республикынгаа һайнхание хүсэнэб.

**Донора БАЛДАНЦЭРЭН, 24 наһатай, хатар наадагшы:**

Ехэнхидэ гэр бүлөөрөө энэ һайндэрые угтадагби. Тээд 31-нэй үдэр «Бурятия» ресторанда угтаха ушар тохёолдоо айлшадай урда унатаргаа хатаргаа һэмди. Мүнөө жэл одоол аятай зохидоор сугларжа, Шэнэ жэл угтахаб. Буряад Республика амгалан тайбан ажаһуушыень, бээ бээдээ налгай гамтай аятай хүсэнэб.

**Моника, 24 наһанай, сержант:**

- Эгээл һонин Шэнэ жэл би хүдөө ниотагта угтаа һэм. Улаан-Үдэ хотынби. Хүдөө ниотаг түрүүшынхией айлшадай һайндэрөө үнгэргэхэдэ, ехэ һонин, зохид шэнги байһаан ялагананан одо мүшэтэ тэнгэри. Хасуури нааданхайнууд донхой. һаяар бүлгэмөөрөө «Дракон» ресторан ошожо, Шэнэ жэл угтахабди. Хүн бүхэн энэ ерэхэ жэлдэ жаргалгүй һаа, мүнгэгүй һаа, мүнгэтэй, нүхэргүй һаа, нүхэртэй болол гэжэ байһаб.

**О.Н.ДЕМИНА, хүүгэдэй сэсэрлигые даагша:**

Жэл бүри Дээдэ Онгостойдо гэр бүлөөрөө, дүтын нүхэдөөр Шэнэ жэл угтадагбди. Ургажа байһан хасуури гоёодогбди. Шэнэ жэл болонхой. Буряад Республикын зондо һайн байһаан жаргал эдлэжэ, уга наһа наһалхыень хүсэнэб.

**Н.А.СЕРГЕЕВА, 22 наһатай, хореограф:**

- Эгээл аятай зохидоор Шэнэ жэл хоёр жэлэй саана, Байгаль дээрэй коттеджд соо угтанан байһаб. Хасуури гоёожо шэнэ жэлдэ наһалжа, ходоодоо хүжюун зугаатай, мунгэнэй талаар дутагдал бээдээ һайнаар хандажа байхыень үрээһэб.

**Наталья, 19 наһанай:**

- Мүнөө жэл санын базада энэ һайндэр гэр бүлөөрөө угтахы аятай зохидоор Шэнэ жэлые үхибүүн ябахандаа угтааб. Хүн бүхэн хүүгэдтэ үргүүлжэ ябахыень хүсэнэб.

**Иигэжэ Улаан-Үдын ажаһуугшад Буряадингаа арад зоной шална. Бишые өөрын зүгһөө эгээл һайн һайнхание хүсэнэб.**

**«ЗВЕЗДЫ БСАГО МЕСЯЦА»**

Творческая лаборатория Международного фестиваля «Звезды Белого месяца» приглашает принять участие в работе лаборатории поэтов - писателей и композиторов для пополнения банка данных. Ваши произведения обогатят репертуар учащихся «Школы эстрадного мастерства» Фестиваля.

Обращаться: ул. Каландаришвили 23, ТРК «Ариг Ус»  
Справки по тел: 21-18-31, 21-30-14.

Эрдэмэй шэнэ доктор

## ЭХЭ БАЙГААЛИЙН АА ҮНЭТЭЙ ЮУН БАЙХАБ ДАА



Баяр Будаевич Ральдин Россин Федерацин габыата газар эмхэмжэлэгшэ, Россин Федерацин I классай советник мүн. Юрэдөөл, эддин баян газарайнгаа ургамалай болон амитадай аймагуудые хамгаалхаа, арьбадхахаа, сахихаа үлүү найхан, нангин юун байха гэшэб!

Республикын Газарай нөөсөнүүдэй талаар гүрэнэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшоор арбаад жэлдэ мүнөө республикын Зөөрийн харилсаануудай талаар үнэнээр түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшоор хажуугаар Буряадай хүдөө ажахын академиин эхэмжэлгын кафедрин доцент, экономикын эрдэмэй доктор Баяр Будаевич РАЛЬДИН Россин Эрдэмэй академиин таһагай Буряадай Эрдэмэй түбэй Юрэнхы болон биологийн институтдай дэргэдэ үнгэрэгшэ зун диссертаци амжалтатайгаар хамгаалаа хэн. «Байгал нотагуудта газар ашаглалгын, хүрһэнэй ба байгаалин үндэһэ нууриунуд» («Почвенные и экологические земли использования в Байкальском регионе» (в гүрэн Республикы Бурятия)) гэхэн темээр тэрэ шэнжэлгэ хамгаалаа. Тиин Россин Федерацин Дээдэ аттестационно комиссийн (ВАК) Президиумэй 2002 оной октябрийн 4-нэй туураар шийдхэбэрээр Баяр Будаевич Ральдинда Эрдэмэй докторой нэрэ зэргэ олгогдобо. Энэнай нэрэ, ямар уг гарбалтай юм, ямар шэнжэлгэ хэһэнэйнгээ эрдэм ухаанай орьёл үндэртэ гарабаб гэжэ уншагшадтаа үсэлэнтэйб.

### НАМТАРАЙНЬ УУДААНУУДАА

РАЛЬДИН 1948 оной Хулгана жэлдэ Ага тугай абһын нэрэ - Зорюулжа, Буряадай түбэд нэрэ болоно. Угайнь нэрэ: Бодонгууд - Оргодой - Аюуша - Золато - Убаша - Наһата - Сэрмпил - Сэбжэд - Буда - Ральдин Виктор - Виктор.

хэн. Хоёр зуун жэлэй урда тээ эмхидхэгдэн байгуулагдһан энэ дээдэ нургуулиа амжалтатайгаар түгэсхэжэ, газар эсхэмжэлгын мэргэжэл шудалһан байгаа. «Баярнай түрэлхини хүбэлгэн бэрхэ. Бултанһаамнай ухаансар хурса бэлэй. Ушир нимэһээ ургажэ, дэшээл дэбжээл даа. Энээнэнь урмаһана, баярланабди», - гэжэ сугтаа нураһан нүхэдэнь хэлсэдэг юм.  
Б.Б.Ральдин Буряад Республикын Газарай нөөсөнүүдэй талаар гүрэнэй хорооной түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшоор арбаад жэлдэ ажалла мүнөө Буряад ороной Зөөрийн харилсаануудай талаар гүрэнэй хорооной түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшоор хүдэлжэ байна.  
Баяр Будаевич гол ажалайнгаа хажуугаар Буряадай хүдөө ажахын академиин газар эсхэмжэлгын талаар кафедрин доцент юм.

### ЭРДЭМЭЙ ОРЬЁЛ ӨӨДЭ

Ажаллажа эхилһэнһээ хойшо Баяр Ральдин бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсээсэ газар ашаглаха, хүрһэнэ шэнжэлхэ, байгаали хамгаалха асуудалнуудта зорюулан байгаа. Тиигэжэ «Байгал шадалтай нотагуудта газар ашаглаалгын, хүрһэнэй ба байгаали хамгаалгын үндэһэ нууриунуд» гэхэн темээр Баяр Будаевич Ральдин ехэ шэнжэлгэ хэжэ, Буряадай Эрдэмэй түбэй Юрэнхы болон туршалгын биологийн институтдай дэргэдэ докторой диссертаци амжалтатайгаар хамгаалаа хэн. Тэрэ шэнжэлгэ хүдэлмэригээр Буряадай Гүрэнэй В.Р.Филипповэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын академиин газар эсхэмжэлгын кафедрата хэһэн байгаа. Россин Хүдөө ажахын эрдэмэй академиин Сибириин таһагай Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институт шэнжэлгэ хүдэлмэригээр хүтэлһэн эмхи болоһон байха юм. Биологийн эрдэмэй доктор, профессор Л.А. Убугунов, географин эрдэмэй доктор, профессор К.Ш.Шагжиев гэгшэд эрдэмтэ зүбшэлэгшэдэнь болобо.

Эрдэмэй докторой диссертаци хамгаалхадань, хүдөө ажахын эрдэмэй доктор В.И.Дугаров, биологийн эрдэмэй доктор, профессор В.Н.Горбачев, географин эрдэмэй доктор, профессор В.Е.Викунлов гэгшэд шүүмжэлэгшэдэ - оппонентүүдэнь боложо, Баяр Будаевичай шэнжэлгэ хүдэлмэригээр али бүхы талаһаань гүнзэгыгөөр шэнжэлэн шүүжэ, үндэр сэгнэлтэ үгөөд, эрдэм ухаанай талаар саашанхи ажал ябуулгандань амжалта хүсэбэ. Тиигэжэ тэрэ дэлхэйн эрдэм зиндэмни гэжэ тоологдодог Байгал далайе, тэрэнэй оршон тойронхи нотагуудые

аршалан хамгаалха, сахиха, байгаалие арюун сэдэр байлгах асуудалаар гүнзэгы удхатай шэнжэлгэ хэбэ гээшэ. Энэ шэнжэлгын ашаар эндэхи оршон байдалые сахиха, тэрэни тусхай ёһо гуримаар хүтэлбэрилхэ арга олгодохо байна.  
Ажахын ажал ябуулгада ашаглагдадаг байгаалин нөөсэ баялигай эшэ үндэһэн болодог Байгалай оршон тойронхи нотагай газарай хүрһэнэй онсо шэнжэ али бүхы талаһаань гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэ. Буряад Республикын газарай хүрһэнэй нөөсөнүүдэ шэнжэлхэ, гамтайгаар ашаглаха талаар авторай 20-ёод жэлдэ хэһэн шэнжэлэгшүүдэй материалнууд диссертациин хүдэлмэриин үндэһэ нуурида табигдаһан байна.  
Баяр Ральдин хадаа Шандали нотагаһаа ургажэ гараһан дүрбэдэхи эрдэмэй доктор болоно. Урда тээнь Лубсан Доржиевич Шагдаров - хэлэ, бэшэгэй, Эльберт Гомбожапович Базарон - медицинин, Арслан Дугарович Минжидон техническэ эрдэмэй докторнууд болоһон намтартай. Ушар нимэһээ эрдэмтэ хүбүүдээ нотагаархидын гүн сэдхэлһээ хадуунаар амаршалаад, шэнжэлгэ хэрэгтэ, залуу үетэниие нурган хүмүүжүүлгэдэ амжалта туйлахыень үрэнэ.

Б.Б.Ральдинай хүтэлбэри дор бэлдэгдһэн Буряадай Газарай кодекс 2001 оной эхиндэ Арадай Хуралай сесси дээрэ баталагдан абтаа хэн. Энээнэй үүдээр Баяр Будаевич республикынгаа Газарай кодексые Россин Федерациин Гүрэнэй Дүүмин зүбшэн хэлсэлгэдэ табижа, найшаагдаһан байгаа. Тиин арсалдаатай зүбшэн хэлсэлгын болоошье һаань, депутатуудай диилэнхи олонхиин дуугаар Россин Газарай кодекс түрүүшын ушалаар абтаа хэн.

Баяр Будаевич, Мэдэг Жугадуровна Ральдинтан Наһатанай аймагыг үргэлжэлүүхэ хүбүүтэй. Бадма хүбүүниин Эрхүүгэй университет дүүргэдэ, Даниин эрхэтэн Берит хүүхэниие наһанай хаһи болгожо абаад, тэндэ ажаһуудаг. Бадма тоолон тодорхойлолын программна хүтэлбэртэй станогудые хүдэлгэжэ талаар Даниин хоёрдох эхэ үгэ болохо Орхус хотын институт дүүргэжэ байнхай. Берит наймаһынь худалдаа наймаһай-кооперативна институтта испан хэлэ заадаг. Эдэнэр 5 наһатай Виктор хүбүүтэй. Дулма басаганиин Буряадай гүрэнэй университет дүүргэдэ, Федеральна Казначействэдэ хүдэлдэг.  
Бата-Мүнхэ ЖИЖИДОВ, журналист.

### Шэнэ жэлые угтуулан

## ХҮДӨӨГЭЙ АЖАХЫНУУД ХҮЛГҮҮТЭЙ, ХҮГТЭЙ

Эхэ хэдэн жэлэй туршада, удаа манай республикын дэбисхэр дээрэ, бүхы нутагта, тэрэ тоодо талха, эхэ гээшэ шэмэ шүүһээ абажа, эхэ хэмжээтэй хохидол болжэ. Тиин үнгэрһэнһээ зун ган боложо, республикын бүхы нутагта 45 процентые нь оршоо. Энэ гай гарза 300 мянган түхэригөө үлүү мүнгөөр гэхэ. Гэбэшье хүн гээшэмнай ажалын ушаруулдаг бэрхэ-дан ошохо, Шэнэ жэлэй үндэртэ жэлнүүд болоно шалга урдаа баряад байгаа амаршые ажал бүтэхэгүй, дабшаса байхагүй гээд мэдээжэ.

Энэ үнгэржэ байгаа 2002 ондоо республикын хүдөө ажахынхид ажалтануудые туйлажа гээд нэн түрүүн тэмдэглэхэ гээшэ болгон хэлэбэл, энэ оной юһэн һара соо эбэртэ үлэһэн тоо толгой 4,7 процентээр, үлэһэн тоо толгой 0,8 процентээр, мориной процентээр олон болгогдоо, мүн үлэһэн тоо толгой яһала нэмээ, үлэһэн мяха, хүн, ороохон, овош, тийхэдэ колбасагай, мака-кондитерска зүйлнүүд үлэһэн тоо толгойн хэһэнэйгөө ехээр үйлэд-үжэрэ. Тэрэшэлэн талхан 2001

100 эхэ хонинһоо 111 хурьга абахадаа, горитой ехэ амжалта туйлаба гэшэ. Мухар-Шэбэрэй Сутайн СПК-гай адуушан Мартемян Сучков 100 гүүнһээ 100 унага абажа, 90 процентые нь бүрин бүтэнөөр үлөөжэ шадалан габыатай.  
Эдээ хоолой болон буйлуулгын промышленноостиин халбари сооһоо акционернэ бүлгэмүүд «Молоко», «Бурятхлебпром», «Улаан-Удын макаронной фабрика», «Амта», «Мак-бур» болон бусад предпрятинууд дэлгүүрэй экономикын долгиндо һэжэгдэн хаягдаагүй, харин бүри онобшотойгоор хүрэхэ, холо ойгуур хэһэн ажалаараа суурхана гээд хэлэмээр. Загаһада дундаһаа Баргажанай аймагай «Байкалец» колхоз, СПК «Баргажан», Кабанскын загаһанай завод олзо оршоёо нэмээжэ шадалаа, яһала тогтууртай байдалай шагада гараа.  
Тийхэдэ ажахыгаа шадалаар бэрхээр хүтэлбэрилжэ шадалаа, гадна нотагтаа соёлой, социальна удхатай барилгануудые хэжэ байһан ажахынууд яһала бии. Заримые нь дурдабал, Баргажанай аймагай Уланай колхоз (түрүүлэгшэнь Станислав Тэлин), Яруунын аймагай «Победа» СПК (түрүүлэгшэнь Баин Гуробазаров), Хурамхаанай аймагай Уланхаанай СПК (түрүүлэгшэнь Василий Вибе) гэгшэд шэнэ сагай эрилтэнүүдтэ, тэрэ тоодо хүн зоной эрилтэнүүдтэ зохилдуулжа хүдэл-

хэдөө, амжалта түгэс ажалаа эрхилнэ. Жэшээлбэл, холын Хурамхаанай аймагай Уланхаанай кооперативай хүдэлмэрилэгшэд байгша ондо талха таряанай баян ургаса хурьяжа шадаа. Үбһээшье һайнаар нөөсөлөө. Тийхэдэ энэ ажахы үүлтэртэ эбэртэ бодо мал олоор үсхэбэрлэхэ гэхэн программа абаад, тэрэнээ бодото дээрэн бээлүүлжэ байна.  
Гадна Уланхаан нууринда шэнэ нургуулин барилгада, модо бэлдэхэлгэдэ энэ ажахын хүдэлмэришэд шармайн оролсоно. Энэ тус ажахын хүдэлмэришэд Баир Очиров, Жаргал Дамбинов, Петр Берельтуев, Павел Цыдыпов, Владимир Ринчино, Цэдэн-Доржо Ширеторов, Бадма Тэхеев болон бусад байгша ондо абьяастайгаар хүдэлхэдөө, аймагайнгаа, мүн республикын хэмжээнэй шагналнуудта, үндэр нэрэ зэргэ нүүдтэ, зоной магтаал хайрада хүртэһэн байна. Шударгы бэрхэ, омог дорюун ажалдаа оролдосотой зоной республикын аймаг бүхэндэ, ажахы бүхэндэ олон боложол байһанда урмашамаар байна.  
Тийгээд энэ жэлээ үдэшэжэ, шэнэ жэлээ угтажа байһан хадаа республикынгаа хүдөө нотагуудай бүхы ажалшадта элүүр энхые, гэр бүлэдэн амгалан тайбание, ажалдань амжалтануудые хүсэе. Гарахаяа байһан Шэнэ жэлээр хүндэтэ нотагаархид!  
Баир БОДИЕВ.



«Буряад үнэн-Дүхэриг» сониной «Буряад үнэн» хэвлэл

# БАХАРХАЛ, ОМОГОРХОЛОО БА



Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай үргэн уужам ордон «Буряадай түрүү хүнүүд» гэхэн конкурсыннай дүн согсололгын баяр ёһололые «Буряад үнэн» сониной түрэн үдэр - декабрин 21-дэ зургаадахаяа угтан абаба.

Үдэрэй 3 сагта театрай танхим соо хүнүүд нилээд олоор сугларанхай, байн байтараа бүри дүүрэн болошоод, хожомдогшод хүл дээрээ зогсохо баатай болоо.

Нуржбахаланга хүгжэм эдэлжэ, адуунай хилгааһаар нэхэһэн хара хүрин үнгэтэй хүшэгэ сугларашадай алыга ташалга доро сэлгэдэбэ. Тайзан дээрэ - конкурсын лауреадууд нуунай. Тэдэнэй дээгүүр тэнгэрин хүжэ номин үнгэтэй арын хүшэгэ дээрэ улаан үзэгүүдээр «Буряадай түрүү хүнүүд» гэжэ аржатар бэшээтэй.

Буряадай телевидениин залуу журналист, сэрбэгэр сэхэ бээтэй, арюун зохидоор мэшээрэн Гүнсэма Тудуцова болон буряад эстрадын мэдээжэ дуушан, зонхилхы абьяастай, шог зугаа гаргадаг шоумен Виктор Малдаев тайзан дээрэ гараад, баяр ёһололой эхилхэн тухай соносхобо.

«Буряад үнэн» хэблэлэй байшанай генеральна директор, «Буряад үнэн», «Бурятия» сонинуудай ахмад редактор Ардан Ангархаев амаршалгын үгэ хэлэхэдэ, байгша оной конкурсын нэрэ соло, шагналнуудта хүртэгшэдэй дунда үнэхөөрөөшье Буряадайманай эрхим түрүү, урдаа хараха хүнүүд оронхой гэжэ тэмдэглэбэ.

Президентын, Правительствын зүгһөө конкурсно илагшадые соёлой министр Владимир Проконьев амаршалхадаа, тайзан дээрэ гараад нуугна эдэ хүнүүд манай ажабайдалые дүүрэн түгэс, һонирхолтой, гоё һайхан болгохын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр оролдодог гэжэ майтаба.

Арадай Хуралай депутат Михаил Семёнов бүхы Буряад соогоо нэрэ солотой, хүндэ хайртай болоһон конкурсые үүсхэһэн «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшанай хүтэлбэридэ баяр хүргөөд, арад зонойнгоо ажабайдалые һайжаруулаха, доройтогшодые дэмжэхэ талаар хүсэлэ оролдогтооо хамтадхаяа гэжэ урьалба.

Президентын болон Правительствын Захиргаанай Мэдээсэлэй управлениин даргын нэгэдэхи орлогшо Татьяна Чиковинская Хэблэлэй байшанай заншалта һайндэрөөр, Шэнэ жэлээр, гараха январь һарын тэнгээр тэмдэглэгдэхэ Россин хэблэлэй 300 жэлэй ойгоор амаршалба.

«САГААН ҮБГЭН» гэхэн номинацида илагшадта республикын Президентын болон Правительствын шаннуудые соёлой министр Владимир Проконьев барюулба. «Буряадай түрүү хүнүүд» гэхэн конкурсын очеркнүүд «Дүхэриг» сониндо байгша оной сентябрь-ноябрь һарануудта гараһан гэжэ һануулаа. Дүнгүүдье дуудыданги бэшэ нийтын жюри согсолһон байгаа.

Эхиндэнь «Сагаан үбгэн» гэхэн номинацида дипломантнууд бологшодто шангууд барюулагдаба. Тэдэ хэд бэ гээбэ, түүхын эрдэмэй доктор, профессор Гармажан Лудупович Санжиев, авторынь - үнийэй журналист, поэт Чимит-Цырен Санжиев; РФ-гэй дээдэ нургуулиин габьяата хүдэлмэрилэгшэ, дайнай ветеран Бадма Шаркуевич Доржиев, авторынь - Буряадай арадай уран зохиёлошо Бадма Шойдоков;

хизаар ороноо шэнжэлэгшэ философиин эрдэмэй кандидат Евгений Александрович Голубев, авторынь - республикын Үндэһэн номой сангай ахмад библиотекарь Рыгзема Батомункуева; Россин арадай артист Цыдендамба Пурбуевич Пурбуев, авторынь - республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Валентина Бабуева; Россин арадай артист Георгий Борисович Бутуханов, авторынь - журналист Дашарабдан Дамбаев гэгшэд болоно.

Мүн энэ номинацида лауреадууд болоо гээбэ, хээ эбшэгэй эрдэмэй доктор, профессор Дашанима Доржиевич Доржиев, авторынь - ажалай ветеран, уран зохиёлошо Доржопалан Дымбрылов; «Буряад үнэн» сониний редакцида 50 жэл хүдэлхэн, «Эсэгэ ороной үмэй габьяатай байһанай түлөө» II шатын орденной медалээр шагнадаһан Бадма Тибашкеевич Цыремпилов, авторынь - дайнай ба ажалай ветеран Игнатий Гинеев; Ажалай Алдар солын гурбан шатын орденной, түрүү хоншоһон Георгий Мархаевич Бимбаев, авторынь - Россин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, үнийэй журналист Сергей Балдуев; тус номинациин Гран-придэ һаарамба, философиин эрдэмэй доктор, республика дотороо, гадууршые суутай, хүндэтгэй болоһон Еши-Лодой римбүүшэ хүртэбэ. Авторынь - үнийэй багша Дарима Хашитова.

Илагшадтай зариманинь энэ үдэһин баярта эдэб ушарар ержэ шадаагүй. Жэшэнь, Еши Лодой римбүүшэ энэ үдэ ороной нислэд Москвада байгаа. Ерэһэн хоншоһ шангынь барюулагдаха.

«Сагаан үбгэн» гэхэн номинацида байгша ондо аяар юһэн хүн шагнадаа. Эинь еһото Буряад арадай ухаанаа түгээрэн үндэр наһатай, аха хүнүүдые ходоодоо хүндэлдэг һэн гүб даа. Мүн баһа буряад драмын театрай артистнуудай «Сагаан үбгэн», «Гуа сээһн хатан» гэхэн номинацинуудта олон байһаниинь гайхалгүй. Нэгэдэхээр, түүхынгээ бүхы жэлүүдтэ «Буряад үнэн» сониндоо дэмжэжэ, ээм ээмэ хашалдан, сугтаа дабшадаг түрэл театрай байгша ондо 70 жэлтэй болоо. Энэ ушарһаа театрай омогорхол болодог бэйгэ түгэдэр үнийэй артистнууд тухай очеркнүүд манай конкурсно олоор ороо ха юм. Тэдэниие тэмдэглэнгүй байха аргагүй байгаабади.

«ГУА СЭСЭН ХАТАН» гэхэн номинацида илагшадые Арадай Хуралай депутат Михаил Семёнов Арадай Хуралай шангуудаар шагнаба. Буряадайманай гуа сээһн хатан гээбэ, дипломантнууд; Россин габьяата артистка Марта Цыреновна Зориктуева, авторынь - журналист, эрдэмтэн Батодоржо Содномов, Хэжэнгэдэхи «Хонгор зуда» гэхэн хүүгэдэй ансамблиин хүтэлбэрилэгшэ Ирина Сапжимитышовна Мункина, авторынь - республикын габьяата багша Дугар Дашицыренов; лауреадууд; республикын Гүрэнэй шангай лауреат, Россин габьяата артистка Нина Гармаевна Токуренова, авторынь - республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, журналист Дарима Эрдэниева; арадай аргашан Валентина Батуевна Балтахинава, авторынь - поэт Дулгар Доржиева; Гран-при: республикын арадай артистка, Глинкын нэрэмжэтэ уласхоорондын конкурсын лауреат, оперын дуушан Елена Гомбоевна Шараева, авторынь - радиогой журналист Наталья Сульtimoва.

Дипломантнууд, лауреады бэлэг болгон, Елена Шараева, Артугаевагай үгэ дээрэ Дамирановай бэшэһэн «Буряад үнэн» дуу гүйсэдхэбэ.

«БААТАР МЭРГЭН» номинацида илагшадта Президиум болон Правительствын шангай Мэдээсэлэй управлениин нэгэдэхи орлогшо Татьяна Чиковинская барюулба. Эдэ гээбэ, дипломантнууд: Спортивный мастер Будадармаевич Дашиев, автор Майя Базарон; арадай Анатолий Александрович Цыденов авторынь - арадай дархан Валерий Цыбиков; лауреат самбогоор дэлхэйн чемпион, ороной 2002 оной эрхим спортивный мастер Сергей Доржитаров, автор Герман Намжилов; философ эрдэмэй доктор, профессор Владимир Иосифович Анатольевич авторыннь - уран зохиёлошо Н. Черкашин. Гран-при: республика МВД-гэй таһагыге даагша, майор полковник, Шэн зорингой спортной еһотой баатар Вячеслав Михайлович Мархаев, автор журналист Андрей Шенхорев.

«БУЯН ХЭШЭГ» номинацида илагшад дипломант: Бурхан багши хүрэгые бүтээһэн арадай бэлигтэн Дулмажаб Занданова, авторынь - Буряадай поэт Цырендулма Дамбаев лауреадууд. Сэлэнгын аймаг захиргаанай толгойлогшо Дугаржапович Бадмаев, автор Галина Бадарева; «БИН» компаниянуудай генеральна директор Арадай Хуралай депутат Николай Александрович Баданов, автор журналист Норжима Цыденов Гран-при: «Закаменск» хизаарагдамал харюусан бүлэгмэй директор Дымбрылович Жигжитов, автор журналист Дарима Гармаева номинацинуудта Арадай Хуралай депутат барюулагдаа. Гадаа Захаамин гэхэн нотагай эблэлэй, аймагай захиргаанай түлөөлэгшэ Гран-придэ журналист Жигжитовтэ хүжэ буряад тэрлиг үмдэхүүдэй торгон бһээр бһэлээд, бһэр мүнхэн хутага хабшуулаба, таван улаан залаатай малгай үмдэхүүн Тэршээһэн бусад номинациинь шаалгарһан Бадма Шаркуевич Доржиевта, Анатолий Александрович Цыденовтэ, Очир Жамбалов тухай очеркын автор Дугаржапович Гармаевада гарай барюулагдаба.

«АЛАСАЙ ХОЛБОО» номинацида зохиёлой шаалгараа. Соёлой академийн багшанар, Буряад академийн арадай артистнууд: Филармонийн директор Эржена Зугаева Жамбалова болон тэрэһэн нүхэр, режиссёр, поэт Цыдыпович Жамбалов лауреадууд болоо. Автор журналист Соёла Байминин уярынь Самниловой нэрэ музейдэ тусхайта выставкы дэлгээгээд, 50 наһанайн тэмдэглэһэн мүнхэһэ уран Россин И.Репинэй нэрэмжэтэ Буряад Республикын шангуудай лауреат Булат Жамбалов мүн лэ «Аласай холбооны» гэхэн нэрэ солодо хүртөө. Автор журналист Николай Баданов. Харин Гран-при гэхэн солодой диплом Зүүн-Соёлой соёлой болон искусствын академийн ректор Раиса Пшеничниковада барюулба. Юрий лэ абари зан, шарьяа эхэнэрэй нэрэ солонуудыг

«Буряад урлалт хүнүүд-2002» гэгээн конкуршоо

# ДОБАДАРЫН БАЯРНАЙ!

Уласхоорондын Академик гэдэгтээ тоолоо наа, шилээд лэ болохо даа Жэсэнь, соёлон болон искусствын оситэдэй хүндэтгэ доктор, Цилишин Ородхэлэнь тудай хүндэтгэ профессор, КО-гой комиссийн эгшэ, Англидахи Индэжын Уласхоорондын Географическа институттай президент гэх шэлэн. үннэй багша Ида тэвэ.

Саян Жамбалуудыда зориулан, өөһэдэйнгөө он дуу дуулаба.

Уран зохиолшодон шой правлешин секретарь Янгович Бедюровай энэ манай найндэртэ тэсэһэнэй олоной досоо да, омогорхол түрүүлэе.

«Амар гүндэтнүхэрэр! Амар мэндэ, эгшэ чечей (сэлэи) буряад гэжэ амаршалмаа түрэлхи хэлэн дээрэ ханхинасаа байна. «Эрхүүгэй бусахадаа, абамни г-монгол арадай түүхэ» ном асархан юм.

институтта байхаданш, поэт Цыгылэов намда үбэлэй малгай юм. Юндэб гэхэдэ, нотатаа гэдэ, малайгүй байшоо хаб. Нилээд удаан болохо, бол нэгдөндө танай нотатаа тэснэхэ эрбэд. Тийхэдэ тан хаганууд Байгалие тэлэн Хамар- танаа, Саянанаа энэ юм байна тэвэ. Россия олон арадууд тугаа ааб даа, тэдэнэй дунда Савва Ганскийн сарһаа буряадууд онсо эзэлдэг. Алтай шийнай гайхамшаг Амарсанаа Селенгинскийн буаатай. Танай гүндэ үнэи Хэблэлэй шийтай танилсахадаа, Ардан тэвгээр ажаллаха гэжэ хадуугааб. Би урга Кабардино-Балкарда Тезу тэвгэшье, манай тэвгэшье, Казахстандашье зохиолшодой, журналист-хүдэлмэрийн Ардан тэвгешье адлар хэн хэндэни. тухайгаар ябуулжа тугал даа. Үшөө нэгэ онсо тэтэй үйлэ хэрэгтэй гэдэһандаа байртайб. Танай суута шүлэгшэ Цырендулма ший бунта наһанайнгаа урасхалтай 70 голнуудые эрбэ. Россия бүхы уран

зохиолшодоо хүндэтэ Цырендулма Цыреновнада амаршалма дамжуулаба, найн найханшье, зохиолы амжалтануудые хүсэлэб. Буряад арад толгойгоо дээрэ үргэн, зоригтой нөгдөө сэхэ харан, түүхэтэ замангаа мүнөөнэй шатада дабшажа ябана. XXI зуун жэлдэшье буряадууд бусадай хошо орохогүй сохом.

Цырендулма Цыреновна ДОНДОГОЙ наһанай амаралтада гараһаар шилээдүн болоошье наа, журналисттынгаа ажалые үргэлжэлүүлэн, уншагыадые онсо һонирхууддаг зураглал, очерк, дурсалга, шог үгүүлэл гэхэ мэтэнүүдые һубаржуулан зандаа Шүлэгүүд тухайн хэлэлтэшьегүй, урданайхидаал бурьялажа гараһаар. Байгша оной конкурсдо Цырендулма Цыреновнагайманай Бурхан багшын дүрэ бүтээдэг Дулмажаб Занданова тухай бэшэһэн зураглал үндэрөөр сэгнэгдэжэ, «Буян хэшэг» гэгээн номинацида дипломант болоо. Буян хэшэг гэшые манай эгшэ нүхэр эсэшэ сусаһагүйгөөр үйлээдэжэ, залуу гүмэр маанадаа гашайдажа ябадаг ааб даа.

«Буряад үнэн» Хэблэлэй байшанай генеральна директор Ардан Ангархаев үгэ абажа, Цырендулма Цыреновна «Буряад үнэн» сонин хоёр нэгэ үдэр - декабрин 21-дэ түрөөн, тиймэхээ энэ үдэрнай манай редакцияда хоёр дабхар удха шэнжэтэй гэгжэ.

Спонсоры и друзья Издательского дома «Буряад үнэн»: Автоцентр «ЖАССО» - генеральный директор Жанчип Дагбаевич ЦЫБИКДОРЖИЕВ. «МЕБЕЛЬ от ЗЫКОВА» - директор Нина Тимофеевна ЗЫКОВА. Открытое акционерное общество «ПРИБОРОСТРОИТЕЛЬНОЕ ПРОИЗВОДСТВЕННОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ» - генеральный директор Сергей Владимирович СОЛЯНИК. Открытое акционерное общество «АМГА» - генеральный директор Сергей Иванович ПРОНИН.

хануулаад, эгшэ нүхэрөө 70 жэлэйн ойгоор амаршалба. Тэрэшлэн соёлой министр Владимир Проконьев Ц.Ц.Дондогойдо министр-стынгээ зүгһөө амаршалын бэшэг барюулаба.

Шаналалтай гэхэдэ, байгша ондо Цырендулма Цыреновнагай Альбина гэжэ басаганынь саг бусаар наһанһаа нүгшэһэн юм. Тиймэхээ 70 жэлэйнгээ оие хэхээ наһаншьегүй нэм, тезд олон жэлдэ сугтаа хүдэлдэг нүхэдэйнгөө минни оие тэмдэгэжэ байһанда байртайб, эндэ байһан бүхы зондо үндэр эхэ жаргал, амжалта хүсэлэб гэжэ эгшэ нүхэрнай хэлэбэ. Яруунышхидай зүгһөө үннэй багша Ц-Х.Жамьянова амаршалжа, хүгжэмэй колледжын багша Долгор Дамдинова бэлэг болгон дуу гүйсэхдэбэ.

Забһарлалай һүүлээр Северобайкальскын «БАЯР» гэжэ буряад түбэй «Буряад ороной хүбүүдгэ уржа хандалга» гэгээн гаршагтай «Гэсэр» үлгэрэй аялгаар табигдаһан дуу-хатарай найруулга бултада найшаагдаа. Ушарын, минни нотатай, минни үсын басаган Светлана Хободоова арбаад жэлэй урда тэе Байгали хойто эрьедэ «Баяр» гэгээн буряад гүб байгуулаад, буряад арадайнгаа һүр һүдые, хин морине дээрэ үргэжэ ябаһанынь тон һаншааган. Мянга шахуу километрэй

саанаһаа манай найндэртэ зориута ержэ, баяр дээрэмнай баяр нэмэрһэнын гайхалтай, үнэтэй.

«АЛАМЖА МЭРГЭН АРЮУН ГООХОН» гэгээн номинацида манай нүхэр Буряадай радиогой журналист Баваасан Лубсан-Нимаевич Гомбоев, гэрнэй нүхэр Анжела Цыбиковна хоёрон Гран-при абаһанда биднэр, «Буряад үнэн» сонинон журналистнууд баярланиди. Эдэ хоёр тухай мүн лэ манай Хэблэлэй байшанай хүдэлмэригшэ Намжилма Бальжинимаева зураглал бэшээ.

Мүн лэ энэ номинацида болоһон дипломантууд гэдэл, Яруунын Мужыха һууриһаа дайнай ба ажалай ветеранууд үннэй багшанар Федор Петрович, Тамара Семенова Хонгоровууд, авторынь - журналист Бэлигма Орбодоева; лауреадууд эрдэмэй докторнууд Баир Лубсанович, Дарима Доржиевна Раднаевууд, авторынь - Улаан-Удын 1-дэхи дунда һургуулийн багша Галина Юмова; чемпионнуудые хүмүүжүүлэгшэ багшанар Дондог Дугарович, Анна Сереевна Доржиевууд, авторынь - Галина Цыреторова гэгшэд болоо.

«Дүхэрэг» содиной редактор Галина Дашеева «НАРАН ГООХОН» гэгээн номинацида илагшадта шангуудые барюулаба. Тусхайлбал, дипломантууд: Новосибирскын техникескэ университетэй студенткэ Саяна Чимитова, авторынь - Цыренанда Очирова; «Бадма Сэсэг» театрай солистка Донара Балданцэрэн. Северобайкальскын барилгын мастер, өөрынгөө нэрэмжэтэ сөөрөмтэй Дарима Контакова, авторынь - ансамблин эдир солистка Лена Бардуева, авторынь - Дарима Нимаева; Северо-байкальскын «Баяр» түбэй режиссёр, буряад хэлэнэй багша Октябрина Дашинимаева, авторынь - Цырендоржо Норбосамбуев; Гран-при - вице-мисс Центральная Азия-1999, «Квартал-Дэнс» ансамблин солистка Алена Албашеева, авторынь - журналист Бэлигма Орбодоева.

«Будамшуу» гэгээн номинацийн лауреадууд: Түнхэн нотатай эдир уран зурааша, гартаа дүйтэй Чимит Сыренов, авторынь - журналист Борис Балданов; Сэлэнгэ нотатай эдир бэлитэн Арюна Банзарацаева, авторынь - Л.Ринчинова; Гран-при: «XXI зуун жэлэй уржа дуунууд» гэгээн уласхоорондын конкурсын лауреат, 19-дэхи һургуулийн Чингис Цыбиков, авторынь - «Бурятия молодая» түбэй эдир корреспондент Вика Орбодоева. Вика Чингис хоёр дороо «Дэлхэй минни альгап дээрэ», «Һүнини мүшэд» гэгээн дуунуудые бэлэглэбэ. Тэрэшлэн Буряадай эстрадын одод Эрдэни Батсүх, Арюна, Баир Батодоржиевууд, Виктор Малдаев дуунуудаараа найндэртэ ергэшэдые баясуудба.

Найндэрэй үедэ «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшанай эхэһэн бүлэг хүдэлмэригшэд урмашуулгын шангуудта хүртөө.

Николай БАДМАРИНЧИНОВ.  
Радна-Нима БАДАРОВАЙ,  
Аркадий БАГОМУНКУЕВАЙ  
фотонууд.





(Продолжение. Начало в №№50, 51).

### 4. О ТОМ, ЧТО УДАЕТСЯ РЕДКОЙ ЖЕНЩИНЕ

Распад СССР воспринят народами, населяющими бывшие союзные республики, неоднозначно, особенно в России.

Я был народным депутатом СССР в то беспокойное, революционное время. Выборы в союзный парламент проходили впервые на альтернативной основе, у народа рождалась вера в то, что все поправится в стране.

Заряженный добрыми помыслами, я приехал перед самым открытием съезда, мы ведь были избраны во вторую очередь, после того, когда предыдущие кандидаты не прошли, как не набравшие достаточного количества голосов. В гостиничном номере на тумбочке лежала брошюра, в которой излагались принципы экономической самостоятельности Эстонии. Нетрудно было уловить то, что в ней поднимаются и далекие от экономики проблемы. Так у меня родилось в душе предчувствие, что Союзу грозит развал. Потом у меня была встреча с депутатом, доктором экономических наук Казимерой Прунсене, которая потом стала премьер-министром Литвы.

Она была тем человеком, давно выдвинувшим идею суверенизации прибалтийских республик. С ней меня познакомил литовский писатель, главный редактор еженедельника "Гимтасис крашtas" (г. Вильнюс), дипломат, в свое время работавший секретарем посольства СССР в США Альгимантас Чекуолис.

За два дня до открытия съезда народных депутатов СССР в Москве состоялся торжество, посвященные 100-летию одного из основоположников бурятской советской литературы Хоца Намсараева. В нем принял участие довольно широкий круг руководителей республики, представителей общественности, мастеров искусства и писателей.

На другой день рано утром ко мне в гостиницу пришел писатель Цыденжал Арсаланович Жимбиев и предложил встретиться с его товарищем по литературному институту Чекуолисом.

Мы пошли из гостиницы "Россия" в "Москву" пешком. А.Чекуолис уже ждал в вестибюле, заранее заказав столик в ресторане.

Чувствовалось, что он человек, бывавший в коридорах власти, держался свободно, но в то же время проявляя удивительную корректность по отношению к собеседникам.

Разговор у нас почти что с самого начала коснулся политики. Я не мог не спросить у него суть идеи экономической независимости Эстонии, особенно меня интриговал пункт этой разработки - введение республиканской валюты.

Альгимантас Чекуолис ответил мне, что он не экономист, лучше было бы познакомить меня с одной интересной и яркой личностью. И он предложил прямо из ресторана пойти на эту встречу, на что я с радостью согласился.

И случилось так, что мы, поднимаясь на верхний этаж, встретились с нужным нам человеком, с женщиной невысокого роста, одетой в летнее легкое платье. Было воскресенье, думаю, она собралась просто на прогулку. Да, нетрудно было сразу уловить в ней черты незаурядности и тонкой души...

Она улыбнулась Чекуолису, пере-

бросилась по-литовски с ним репликами и при этом оглядела нас с Цыденжапом Арсалановичем искрящимися добрым светом глазами. Она тут же согласилась на беседу со мной и, к моему удивлению, решила вернуться в номер.

Тогда она работала ректором института повышения квалификации работников работников при Совете Министров республики. Я и раньше знал людей, которые вынашивали идеи действенного развития экономики, социальной сферы и культуры, отходя от советской традиционности, выдвигали интересные теории и гипотезы. В пору студенчества мы тоже были "сами с усами" и довольно близко подходили к позициям, которые соприкасаются с нынешней действительностью. Но такого человека, ув-

ходящего, которые и сопровождали нас в течение всей рабочей поездки по республике. Я тогда сказал своим друзьям, что в первый и последний раз районная делегация совершает визит на государственном уровне.

Нам понравились Игналинский парк и парк на Куршской косе, что клином уходит в само Балтийское море. И эти посещения, естественно, не пропали даром, особенно в решении организационно-технических мероприятий и в проектировании Тункинского парка. Литовцы гордились своими парками, вообще, как-то с любовью относились как к природе, так и к искусственным ландшафтам, городам и селам, что подчеркивало высоконаравственное отношение к родине, к своему народу.

Борьба за независимость в Прибал-

Конечно, сопоставимый процент численности по паритету покупательной способности (ППС) выявлен через отслеживание долларовой цены на обширный стандартный набор товаров и услуг в той или иной стране), гораздо больше в России, чем в Литве, почти в 40 раз.

Моим друзьям было неизвестно, когда там узнали, что первый секретарь ЦК Компартии Литвы Гинкас только что выступил перед широким приездом в Вильнюсе на многочисленном митинге и поднял эту площадь знамя новой Литвы, историческим триколором, более убежден, что распад СССР неминуем. Тем более часто слышались ошибки политического характера, что непозволительно, в выступлениях депутатов из России, номическую самостоятельность, ховный Совет предоставил Литве, россии, а не Эстонии, которая воей просила об этом.

11 марта 1990 года Верховный Совет Литвы принял решение о выходе из Союза. М.С. Горбачев, ехал в Литву, уверенный в том, что на место поставит Бразулис, Ландсбергиса и Прунсене, которая на большом собрании в Вильнюсе открыто заявили о том, что не наменяют своего решения.

В те мартовские дни со стороны Каунаса в сторону Вильнюса вынуждалась моторизованная войсковая колонна.

"Литературная газета" писала, как достойно держалась премьер-министр. Был приведен интересный эпизод, где на вопрос корреспондента о прошедшей демонстрации силы К. Прунсене она сказала: "А что же еще? И потом, манера - ездить по городу на ках. Они же оставляют следы на асфальте". И она показала мне на свои красивые лакированные туфли. Так она подчеркивала бессмысленность применения силы против того, что не должно подвергаться насилию.

... Часто предстает передо мной ее образ. Она тогда вышла в светлую, навстречу нашей делегации широко открыв дверь, красавица элегантно одетая, улыбающаяся неподдельно радостная, по крайней мере, так мне показалось, и быть, ее внутренняя культура и воля звали быть ей другой. Радостно того, что она встречает гостей далекой Бурятии, приехавшие с добрыми намерениями увидеть хорошее, что есть на ее родине.

После этого премьер-министр правила ответную делегацию в главе знакомых нам заместителей министров. Были подписаны соглашения с нами и с нашими соседями Слюдянским районом Иркутской области. К сожалению, через сама Литва вышла из Союза, тается только ждать наступления добрых времен, когда интеграция разных государств приобретет новленную форму и международным связям не будут препятствовать расстояния и политические моменты.

Как бы-то ни было, любой государственный или общественный деятель прежде всего должен защищать интересы своего народа. Казимера Прунсене руководилась именно этими принципами, поэтому она заслуживает всеобщего уважения.

В моих воспоминаниях она была красивой, сильной, волевой женщиной, которая была в начале грандиозного перелома мира, сделала то большое дело, что редко кому удавалось, числа прекрасной половины человечества.

(Продолжение следует)

# Молнии и листья

Ардан АНГАРХАЕВ



Вместе и врозь  
Фото А. Щемляева из "Литературной газеты" № 14 от 04.04.90 г.

леченного своей идеей, ясно представляющего возможные направления при реальном претворении ее в жизнь, способного повести за собой людей, притом уже сделавшего многое как лидер нации и региона, я встретил впервые.

Главное, примечательно было то, что ей не были безразличны судьбы других народов - больших и малых. На мои сомнения в перспективности действий того, на что идут балтийские республики, применительно к таким республикам, как Бурятия, она уверенно и доказательно возразила, что это не так. Тогда разговор не касался выхода республик из состава Союза, наоборот, принималось во внимание использование потенциала СССР.

Думаю, что балтийские республики к 1989 году уже не первый год рассматривали вопрос выхода из СССР. Доказательством тому тот факт, с какой яростью и упорством они "атаковали" договор, подготовленный Риббентропом и Молотовым в 1939-м. В том же, 1989 году Казимера Прунсене, уже премьер-министр, пригласила нас к себе в республику, и мы, делегация Тункинского района, поехали для ознакомления с постановкой дела в Литве в области охраны природы, организации особо охраняемых территорий.

В то время я вплотную занялся вопросом создания на родине национального парка и мне в Министерстве лесного хозяйства России порекомендовали побывать в Прибалтике, тогда в РСФСР было всего-навсего одиннадцать национальных парков. Оказывается, литовские парки находились в лучшем состоянии.

В делегацию входили первый секретарь райкома партии Р.Ж. Сыренов, председатель районной плановой комиссии Н.Д. Тарбаев, народный поэт Бурятии Ш.Д. Байминов, главный инженер АО "Труд", которое строило автодорогу Култук-Монды, А.С. Шегансик.

Делегацию приняла сама К. Прунсене. Встретили нас заместитель министра иностранных дел и заместитель министра экологии и городского

тике приобретала все большую остроту. Перед нашим приездом было продемонстрировано балтийское единство, оно выразилось в том, что граждане трех республик в один день, держась за руки, встали в одну общую цепочку на своих территориях.

При беседе с людьми мы говорили, что у них будут экономические трудности и это отразится на благосостоянии каждой семьи. Они соглашались с нами, но в своем решении были непоколебимы жить самостоятельно. Кстати, они и сегодня живут лучше нас. Валовый внутренний продукт на душу населения (данные ЦРУ 2000 г. в долларах США, приведу цифры 3-х стран последовательно): Польша - 8500, Россия - 7700, Белоруссия - 7500, Литва - 7300. По данным Всемирного банка (журнал "Aktuelle Analyse" N 30, 2000 г.), наоборот Литва опережает Россию на одно место: соответственно 6666 и 6568. (А. Горьянин "Мифы о России и дух нации", Москва, Pentagraphic, 2002 г.).



Зүүнэй хүбөөр шагаабаритай  
Зүүн зүг таабаритай

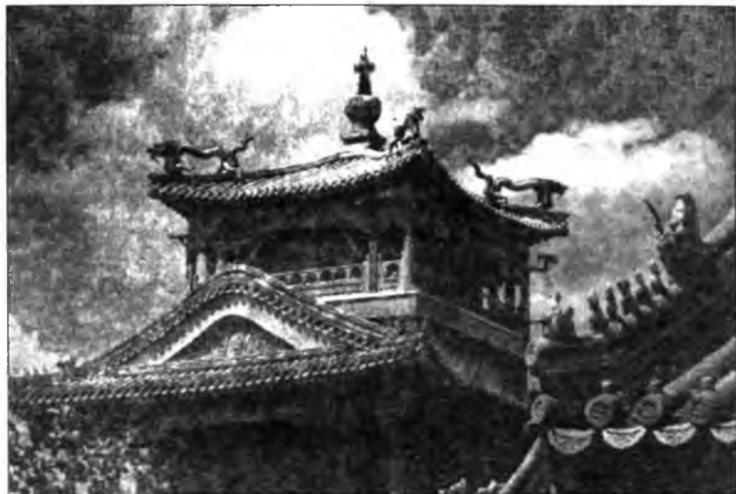
# УУ - ХИТАДАЙ НҮЛДЭ

(Замай тэмдэглэлнүүд - сэдхэлэй хубаса мүнүүд)

Мүнөө Компартиин ЦК-гай шэнэ Генерална секретаряар хуингадahan Ху Цзиньтао 60 наһатай, урда зүгэй райондо түрэн, Цян Цэминьтэй нэгэ нотогтай хүн. Өөһэдын угай тахидаг нангин газартай, сүмэтэй, орон дотороо мэдээжэ анлай хүбүүн, хатуу шанга политик гэжэ дуулаабди.

Иигэжэ түгэс хүгжэлтэ тээшэ шуумайн дабшажа ябаһан Хитадые ниислэл хото Бээжэнэй байдалаар хараад үзэе. Яньшань болон Тай-хашань гэһэн зах үзүүргүй шэлэнүүдээр Бээжэн хойноһоо, баруун тээһээ хүрээлэгдэнхэй. Ниислэһэн эгээн үндэр Ваньчунтин гэжэ газарһаа эргэ

урдын император Минь гэгшын байгуулан ордонгууд гэхэ гү, али Гугун гэжэ нэрэтэй Хорюултай хото (Запретный город) ажлагдажа, алтан шара оройнуудын долгитожо бай-нандал үзэгдэхэ юм.



Хитадта алтан шара намарай хаһые эгээн хайхан хаһа гэжэ нэрлэдэг байна. Хүхэ сэнхир отгоргой доро нэмжынэн XIV зуун жэлүүдэй гайхамшаг архитектура ямар бэ нэгэ эди шэдитэ онтохоние хануулһандал үзэгдөө. Бээжэн 11 районһоо бүридэнэ. Тянь-аньмэн (площадь Небесного спокойствия) гэһэн гол тал-майнь аргагүй эхэ.Тэрэние тойроод Правительствын бай-шан, Мао-Цзедунай мавзолей, нэгэ бага саашаа императорай ордонгууд...

500 жэлэй туршада хорюултай, юрын зондо хаалтатай байһан Гугунай архитектура маанадые гайхуулаа. 6-7 километр тухай ябажа, 9 ордон хараабди. Досоо, газагүй урдань ямар хэм бэ - тэрэ нэгээрээ үлөөгдэнхэй. Алтан амһарта, вазанууд, гоёлтонууд, шэрээнүүд, колоннонууд шодэ харгама гоё гэшэнь!

Бээжэндэ шухаг архитектура үлөөгдэжэ, нэгэ дабхартай хуушан гэрнүүдэй орондо отгоргой тулама дабхарнууд бодхоогдоно. Зоной ажаһуудаг гэрнүүдэй түрүүшын дабхарта магнинууд, кафе, ресторанууд түбхэнхэй.

хургуулинуудай газагуур аб адли хубсаһатай үхибүүд упражненинүүдые хэнэ. Ондоо тээгүүр үхибүүдэй ябажа бай-хые хараагүйбди. Багахан үхибүүдхээ хомор юумэн үгы. Энэ ехэл уйтай шэнгээр үзэгдөө хэн. Маанадые үдэшэжэ ябаһан оршуулагшада хандажа, энэ ажаглалта тухайгаа хэлэхэ-дэмни, мүнөө үшөө бараг байдалтай байнабди, нэгэ үхибүүтэй бүлэнүүд захиһаа олон, харин хоёрдохи үхибүүнэй түрбэл, налог түлэхэ гэхэхээ эхилээд хашалта хаалтанууд барагдахагүй гэжэ харюусаад, бүришые гайхалтай юумэ дуулаа хэн. Ушар юуб гэхэдэ, мүнөө «Мир для двоих» гэһэн шэнэ программа зохёогдоно ха. Хэрбээ тэрэнэй баталагдабал, бүлэ соо нэгэшые үхибүүн

түрэхэ ёһогүй. Одоол сошордомо программа. Тээд дээрһээ бурхан хаража, тэрэнэ бо-люулагдаха бээ гэжэ найдамаар. Энээнэй хүлээр яла сала Бээжэн хото бүришые хүйтэн амисхалтайгаар, уль-һагүйгөөр харагдаа. Юундэ «бүришые» гэнэбиб? Ушарын: түрүүн аэропортоо буугаад, отельдэ ошожо ябахандаа, эгээн иимэ хүйтэн амисхалтай хото байна гэһэн мэдэрэл ерээ хэн. Хүнэй сэдхэлэй шодэ юунһээшые хурса байжа болоо.

Урдань Хитад гүрэнөөр һонирхожо, элдэб янзын журнал, литература харадаг хэмби. Хуудануудтань гансал эрэ хүн шэнгээр хубсалһан эхэнэрнүүд харагдаха. Мүнөө ошоходомнай, эхэнэрнүүдын үнөөхил тиимэ хубсаһатай зандаа. Плати үмдэһэн нэгэшые эхэнэрые хаанашые хараагүйб. Ходо эрэшүүлдэ адляар хубсалхадаа, уян нугархай эхэнэрэй шэнжэ, түхэл алдажа, абари зангыншые хубилша-даггүй юм гү гэжэ ханахаар.

Манай отель үндэр газарта түбхэнхэн байжа, хүниин, эртэ үглөөнэй, үдэрэй Бээжэнэй байдал элээр харагдаа. хү-ниндөө элдэб галнуудаар толорһон гудамжанууд зэнхэгэр хооһон, машинашые хомор. Харин үглөөнэй зургаан саһаа хойшо велосипедтэн, маши-натан, ябагашуул гээд лэ шоргоолжоной буталал үй-мэлдэн, забда залиггүй субажал байха юм. Ажалай үдэрэй дүүрэхэдэ, 5 саһаа 7-8 саг хүрэтэр үйлсөөр ябахын аргагүй. Харин 10 саһаа хойшо Бээжэн хото нойрсолгодо эзлэгдэнэ. Энэ саһаа хойшо зон телевизоршые харадаггүй юм ха. Иигэжэ хүнэй бэе тамирта эгээн хайн нүлөө үзүүлдэг гурим хэлбэршэгүй баримтадаг зон гэжэ нүдөөрөө хаража ойлгооб. Эрдэмтэдэй шэнжэлһэнэй ёһоор, үдэсын 10-һаа хүниин 2-3 саг хүрэтэр нойрсолго хадаа бээдэ ёһотойл элүүрые үгэдэг эгээн хайн нойрсолго мүн.

Дарима ЭРДЫНИЕВА,  
журналист.  
АВТОРАЙ фото.  
Улаан-Үдэ - Москва - Пекин.  
(Түгэсхэлынь хожом гараха).

тавимый Р...  
итету поку...  
(ППС выв...  
ние долла...  
стандартн...  
уг в той ил...  
больше в Р...  
и в 40 раз.  
было невя...  
что первы...  
тии Литвы...  
ыступил пер...  
Рильносе н...  
инге и подп...  
мя новой Л...  
иколором...  
что распад...  
олее часто...  
тического...  
ительно, в...  
из России...  
ар толорон...  
овдоохоно...  
үзэгдэн...  
эдоставил...  
эгдэдэг гу...  
римтай ха...  
ний, котор...  
ом.  
года Верд...  
ял решени...  
М.С. Горбач...  
енный в то...  
вит Бразил...  
унскене, к...  
ани в Рил...  
о том, что...  
шения.  
е дни со ст...  
у Рильносе...  
занная вой...  
газета" пис...  
держалас...  
ил приведе...  
де на вопро...  
ошедшей д...  
рунскене ст...  
И потом, г...  
но городу...  
ляют след...  
на показал...  
ивые лаки...  
подчеркну...  
именения...  
е должно по...  
ает перед...  
да вышла...  
нашей деле...  
верь, крас...  
я, улыбаю...  
стная, по...  
казалось...  
яя культура...  
ругой. Рад...  
речает пост...  
и, приеха...  
иями уви...  
in China» г...  
даа гэжэ х...  
аа гүрэн...  
нефть, газ...  
ам замест...  
үшөө ямар...  
үдэе маан...  
дурал...  
Унэхөөрө...  
яах зон...  
дүбөлгэн...  
ажалша з...  
алдаһан...  
программын...  
Хитадахи...  
Росси элш...  
ай уулзаха...  
ошохо...  
сүзэдын...  
ямараар...  
байһан т...  
үй түмэн...  
айтай агу...  
гүрэнше...  
байһан К...  
мпарти...  
мүнөө ш...  
лэгдэн ш...  
эри тухай...  
хөөржэ ү...  
экономик...  
хүгжэлтэ...  
гэгтоо. С...  
дээрэ...  
эхэ зорил...  
нууд...  
2020 он...  
болотор...  
эд...  
эрьсэ, на...  
циональн...  
продукци...  
4 дахин...  
эхэ...  
хоор түс...  
блэгдөө...  
Энэ...  
гэжэ хара...  
ад үзэе...  
2002 оной...  
байдалаар...  
эд бараап...  
эрьсэ...  
дollar бо...  
лоһон...  
ондоо 2...  
триллион...  
һоо...  
марта хүр...  
эжэ байна.



К 80-летию ветерана бурятской журналистики, заслуженного работника культуры Российской Федерации В.А. ГЫЛЫКОВА

МУДРОСТЬ ДУШИ



Бато ГЫЛЫКОВ

- Отец делился с вами какими-либо сокровенными раздумьями о жизни?

- Да, папа однажды сказал: «Я должен был быть ламой». Его бабушка - Бутид Намай - недюжинной силы и незаурядного ума женщина...

Бато Аюшеевич был мудрым и всевидящим, доброжелательным наставником, не раз выручал нас в трудной ситуации, ценил наше умение писать и работать.

- Бато Аюшеевич - редкий человек. Был принципиален, и всегда умел отстаивать свои убеждения и взгляды. Он приучил меня к дисциплине, к терпеливому труду и усидчивости...

заведовал отделом в «Буряад үнэн», был внимательным и любящим отцом. Всесторонне одаренный, он прекрасно рисовал, писал стихи, рассказывал нам бурятские сказки.



«ИСТОРИЯ НЕ ЗАПЛУТАЕТСЯ, РОД НЕ ЗАПАМЯТУЕТСЯ...»

Наша беседа с дочерью Б.А. Гылыкова - Любовью БАТУЕВНОЙ началась сразу с воспоминаний об отце.

ИЗ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Гылыков В.А. с 1922 года рождения, по национальности бурят, образование высшее, член КПСС с июня 1942 года, работает заведующим отделом сельского хозяйства редакции.

Характеристика написана в 1980 году

эпизод. Мы с папой и его друзьями ехали в открытом грузовике в село Загустай Селенгинского района, на его родину.

- Как будто это было вчера... Да, память об отце бесценна. Все у него шло от души. Помню как он выступал по телевидению.

С большой любовью и нежностью относился он к супруге, нашей маме, Валентине Алексеевне. Она была более импульсивной, отличная хозяйка, со вкусом, с особым чутьем содержала наш дом.

рассказывал, что он, как бы икупая свою вину за уход из дацана, по указанию Бутид Намай пешком прошел расстояние от Тамчинского дацана до Загустая.

...Из беседы с Любовью Батуевной - с мудрой и милой женщиной, я снова прихожу к мысли о святости семейных уз, о благой миссии отцов и матерей, о преемственности поколений.

Галина ДАШЕЕВА. На снимке: семья Б.А. Гылыкова. 1964 г.

НАЙНШ ДАА, НҮХЭРНИ!

Арбан найматайхан ябахадашин Айд болоо бэлэйбди. Алайр Сэлэнгэ хоорые Алда худа болгообди.

Найнш даа, нүхэрни, гэдэ, нүгэдэнэб иинингээ урда Буряад үтын дэжээр Баяр хүргэнэб шамдаа.

Эдир набая, Инаг дураяа Бэлгэдэн мандаа - Ури хүүдгээ, Уроол нүхэртөө, Баабайн ганса хүбүүе Баян үнэр болгоон, Баяр, жаргал олгоон.

Сэбээр арнуу ябадалтайн, Сэжэ найхан наанаатанн, Эдээн, уран гартайн, Эхлэн уян сэдхэлтэйн.

Аба эжин үрэлээр Инаг ганса нүхэрни Алтан ойнуудаа угтаабди Алтан хуримда хэтэрээ Амар мэндэ ябаал.

Марианна ИМЕНОХОЕВА

Сестре Иветте

Я люблю еще ровный почерк, И знакомо нашавшие глаза, Я конечно не сумею в этих строчках Написать как я люблю тебя, сестра.

Иветта ИМЕНОХОЕВА

Сестре Марианне

Не люблю я расставания, Слезы, в взгляды и прощальные слова, Думя горькие на годы, И предо мною карие глаза.



10 11

ПРОГРАММА ТЕЛЕПЕРЕДАЧ

Сельник, 30

Первый канал
телеканал "Доброе утро"
Новости
Сериал "Доброе утро"

«Россия»

07.45 - 10.45 "Доброе утро, Россия!"
10.45 Х/ф "Операция "Ы" и другие приключения Шурика"

движения студенческих отрядов Бурятии
21.20 Итоги розыгрыша "АКВАМания"

Тивиком

07.30 Школьное ТВ
08.00 Погода
08.05 "Новый год - праздник в каждый дом!"

22.55 "Лоск"
23.00 "Кино": Н.Кински в комедии "Отелло"

Ариг Ус

08.00 Новости
08.25 Жизнь без риска
08.30 М/ф
08.50 Формула успеха
09.00 Публичные люди

21.00 Многосерийный х/ф "Ступени к славе"

НТВ

07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00, 09.30, 12.00 - "Сегодня"

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Вторник, 31

Первый канал
телеканал "Доброе утро"
Новости
Комедия "Дорогая, я увеличил"

«Россия»

10.45 ПРЕМИЯ "ОСКАР". Джуди Гарланд в мюзикле "Волшебник страны Оз" (США)

Тивиком

07.30 Сейчас. Погода
07.55 "Новый год - праздник в каждый дом!"

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ ЦЕНТР «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Item description and Price. Includes items like Бельевой трикотаж, Колготки, Носки, Сапоги, Обувь, Ботинки.

ул. Сахьянлова, 6 «а», ост. «ПОШ», с обр. стороны Геолог. института, тел.: 43-43-86, ул. Гагарина, 37, тел.: 26-30-87 (напротив магазина «Юбилейный»), ул. Столичная, 1 (машзавод), тел.: 25-10-70. РАБОТАЕМ БЕЗ ВЫХОДНЫХ.

НТВ

07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00, 09.30, 10.00, 11.00, 12.00 - "Сегодня"

СТС «БАЙКАЛ»

08.45 Госпожа Метелица
10.00 Программа м/ф
10.30 Кино на СТС: "Робин Гуд"

«Россия»

10.45 "Доброе утро, Россия!"

«Россия»

10.45 "Доброе утро, Россия!"

«Россия»

10.45 "Доброе утро, Россия!"

Завод "Эмальпосуда"
предлагает в широком ассортименте эмальпосуду
Баки, ведра, кастрюли, супницы, позницы, чайники, тазы, миски, кружки, банки, наборы

Ариг Ус

09.00 Грани
09.25 Есть мнение
09.30 Восточный экспресс. Погода
09.45 Спорт

Среда, 1

первый канал

09.00 "Доброе утро" Нового года
11.00 Мультсеанс "Серебряное копытце"
11.10 "Шутка за шуткой". Юмористическая программа
11.40 Музыкальная комедия "Вечера на хуторе близ Диканьки"

«Россия»

08.40 "Новый год в ГЦКЗ "Россия". Прямая трансляция с участием Николая Баскова, Ларисы Долиной, Валерия Леонтьева, Олега Газманова, Надежды Бабкиной и других
10.40 Георгий Милляр, Михаил Пугачкин и Муза Крепкогорская

в фильме-сказке "Огонь, вода и... медные трубы", 1968 г.
12.00 "Ну, погоди!". Мультсериал
12.45 Иннокентий Смоктуновский, Олег Ефремов, Ольга Аросева, Андрей Миронов и Анатолий Папанов в комедии "Берегись автомобиля"
14.25 Александр Песков в триумфальном шоу "Арлекин"
16.00 ВЕСТИ
16.10 "С наступившим!". Концерт Михаила Задорнова
17.00 РОДНОЕ КИНО. Александр Михайлов, Нина Дорошина, Людмила Гурченко, Сергей Юрский и Наталья Тенякова в комедии Владимира Меньшова "Любовь и голуби"
19.00 ВЕСТИ
19.10 ПРЕМЬЕРА. Кьюба Гудинг мл., Вупи Голдберг, Роуэн Эткинсон и Джон Клиз в комедии "Крысиные бега"
21.05 "Кубок юмора-2003" с Яном Арлазоровым, Ефимом Шифриным, Михаилом Пугачкиным и Леонидом Якубовичем
23.20 МИРОВОЕ КИНО. ПРЕМИЯ "ОСКАР". ПРЕМЬЕРА. Киану Ривз и Лоуренс Фишборн в остросюжетном фильме "Матрица" (США). 1999 г.
01.40 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. ПРЕМЬЕРА. Андрей Мягков, Владимир Гостюхин, Ольга Волкова и Виктор Сухоруков в фильме "Сказ про Федота-стрельца"
03.35 ПРЕМЬЕРА. Антонио Бандерас, Гленн Клоуз, Бонни Тайлер и "Бойзоун" в концерте, посвященном 50-летию Эндрю Ллойда Уэббера

Тивиком

08.00 Сейчас. Погода. Лоск. Гороскоп
08.50 "Боцман и попугай". Мультфильмы
09.45 "Кино-детям": "Про Красную Шапочку", 1 с.

11.00 "Кино": фильм-сказка "Чародей", 1 и 2 серия
14.20 Лоск. Гороскоп. Погода. По окончании "Боцман и попугай", мультфильмы
15.05 "Кино": Д.Хоффман, Д.Роберт в приключенческом фильме С.Спилберга "Капитан Крюк"
18.00 "Кино": П.Ришар в комедии "Игрушка"
20.00 "Муз. поздравления"
20.40 "Лоск". Погода. Гороскоп
20.50 "Муз. поздравления". По окончании мультфильмы "Ну, погоди!"
22.00 "Симпсоны"
22.30 "Кино": Д.Чан в боевике "Супер"
00.40 "Танец судьбы". Галаконцерт VIII международного кубка "Спартака" по спортивным балетным танцам
02.20 "Кино": эротическая мелодрама "Эммануэль навсегда"

Ариг Ус

09.00 Мультпарад "Атлантида. Затерянный мир"
10.25 Мультфильмы "Чипполино", "Кот в сапогах"
11.25 О.Даль, М.Неелова в х/ф "Старая, старая сказка"
13.00 Музыка на канале
13.15 М/ф "Когда зажигаются елки", "Новогодняя ночь"
13.50 И.Муравьева в х/ф "Карнавал", 1,2 с.
15.40 Т/с "Приключения мага", 7, 8 с.
17.50 Победоносный голос верующего
18.20 Музыкальный подарок
19.00 Любовные истории
19.30 Т/с "Нож в облаках", 7 с.
20.30 М/ф "Мальчик с пальчик"
20.50 Ж.Марэ, Бурвиль в х/ф "Капитан"
22.45 Однокашники
00.00 Новости

00.30 Премьера: шоу-ревью "Brazil Tropical"

СТС - «БАЙКАЛ»

09.30 Миллион в мешке
10.00 Снеговик-почтовик
10.25 В некотором царстве
11.00 Кино на СТС: "Властелин вселенной"
13.00 Возвращение ведьмы
13.50 От страха к бессмертию
14.40 Нравственность кусается
15.30 Город разбитых сердец
16.20 Час магии
17.10 Тропинка среди цветов
18.00 Киркоров. Лучшие клипы
18.30 Нет ярости в аду
19.25 Размер имеет значение
20.20 Вселился в демона
21.10 Незабываемый рыцарь
22.00 Кино на СТС: "Семейка Адамс"

НТВ

09.35 Маловато не будет. Мультфильм "Падал прошлогодний снег"
09.55 Пьер Ришар и Жерар Депардье в комедии "Козочка"
11.25 Алла Пугачева и Филипп Киркоров. Только хиты
12.20 Алексей Ниллов, Сергей Селин и Юрий Кузнецов в фильме "Улицы разбитых фонарей"
13.00 "Сегодня"
13.05 Алексей Ниллов, Сергей Селин и Юрий Кузнецов в фильме "Улицы разбитых фонарей"

(продолжение)
14.20 Рыжая бестия в "Кудряшка Сью" (США)
16.10 Своя игра
17.00 "Сегодня"
17.25 Битва титанов в "Астерикс и Обеликс претарзья" (Франция - Германия)

АВТОСАЛОН АВТО И Ж
г. Улан-Удэ, ул. Жердева, 60
тел.: 45-05-15, 45-05-06, 45-05-07
Работаем без выходных.

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Четверг, 2

первый канал

08.00 Новости
08.10 Герои Эллады в приключенческом фильме "В поисках золотого руна"
09.55 Мультсеанс: "Трое из Простоквашино"
10.10 Здоровье
11.00 Новости
11.10 Ну погоди! в комедии "Кто подставил кролика Роджера?"
13.05 Мультсеанс: "Каникулы в Простоквашино"
13.25 Евгений Петросян и Елена Степаненко в спектакле "Семейные радости". В перерыве (16.00) - Новости
17.00 Премьера. "Ералаш"

17.25 Арнольд Шварценеггер и Джеймс Белуши в новогодней комедии "Здравствуй, Дедушка Мороз!"
19.00 Вечерние новости (с субтитрами)
19.15 Песня-2002. Часть 2-я
22.00 Время
22.25 Супербоевик "Скорость"
00.30 Николай Басков, Валерий Леонтьев, Лариса Долина, Валерий Меладзе, Андрей Данилко, Лолита Милявская в новогоднем мюзикле "Золушка"
02.45 Новейший триллер "Череп" (2000 год)

«Россия»

08.55 "Трое из Простоквашино". "Каникулы в Простоквашино". "Зима в Простоквашино". Мультфильмы

09.45 Вэл Килмер в фильме-сказке "Уиллоу" (США). 1988 г.

11.45 "Ну, погоди!". Мультсериал
12.25 Робин Уильямс и Кирстен Данст в фантастическом фильме "Джуманджи" (США). 1995 г.
14.15 "Новогодний аттракцион-2003" с участием Филиппа Киркорова, Кристины Орбакайте, Валерия Леонтьева, Николая Баскова и многих других
16.00 ВЕСТИ
16.20 "В "Городке". Отчет за декабрь"
16.50 Адриано Челентано в комедии "Бинго Бонго" (Италия). 1982 г.
18.45 Бенефис Кла-ры Новиковой
22.00 ВЕСТИ

22.25 МИРОВОЕ КИНО. ПРЕМЬЕРА. Уилл Смит, Кевин Клайн, Сальма Хайек и Кеннет Брэна в комедии "Дикий, дикий Запад" (США). 1999 г.
00.15 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Майк Майерс, Дана Карви, Роб Лоу и Лара Флинн Бойл в комедии "Мир Узэйна" (США). 1992 г.
01.55 "Золотая коллекция "Голубых огоньков"

Тивиком

08.00 Погода. Гороскоп
08.10 "Музыкальный канал"
08.50 М/ф "Каникулы в Простоквашино"
09.50 "Кино-детям": сказка "Про Красную Шапочку", 2-я серия
11.15 "Вокруг смеха: лучшее!"
11.45 Д.Чан в боевике "Супер"
13.55 "Кино": А.Миронов в комедийном вестерне "Человек с бульвара Капуцинов"
16.00 "Муз. поздравления". По окончании: мультфильмы
17.00 "Кино": Д.Харатьян в комедии Л.Гайдая "Частный детектив, или Операция "Кооперация". По окончании: Погода. Гороскоп
19.10 "Радар-спорт"
20.00 "Семейное кино": "Динотопия"
21.05 "Симпсоны"
21.30 Премьера на канале: "ДМБ", телесериал
23.00 "Кино": Жан Рено в фантастическом боевике "Годзилла"
01.50 "Кино": эротическая мелодрама "Любовь Эммануэль"
03.50 "Единый мир". Концерт с участием звезд мировой музыки

12.40 Публичные люди
13.20 Фильм И. Губермана "Гарики и человек", 1 с.
13.50 Х/ф "Операция "С Новым годом"
15.50 М/ф "Новогодняя ночь"
16.00 Новости. Погода
16.30 Х/ф "Варвара-краса, длинная коса"
17.50 Победоносный голос верующего
18.20 Музыкальный подарок
18.45 М/ф "Путешествие в страну великанов"
19.00 Т/с "Нож в облаках", 8 с.
20.00 Новости
20.20 П. Хоган в х/фильме "Крокотил Данди в Лос-Анджелесе"
22.10 Жизнь без риска
22.15 Д.Ли Кертис, К.Клайн в х/ф "Рыбка по имени Ванда"
00.15 Новости
00.45 М.Рурк, Ж.Биссет в х/ф "Дикая орхидея-1"

СТС - «БАЙКАЛ»

09.30 Степа-моряк
10.00 Каштанка
10.40 Земля до начала времен
12.00 "Семейка Адамс"
14.00 "Курортный роман"
14.30 "Визит доктора"
15.00 «Маньяк у обочины»
15.30 «Карлсон»
17.30 «Берегись автомобиля»
19.00 «Психоаналитик»
19.30 «Отец невесты»
20.30 «Купите дедушку»
21.00 «Летний призыв»

21.30 «Собака Звездного»
22.00 Кино на СТС: "Европейские каникулы семейки придурков"

НТВ

09.25 Александр Абдулов, Елена Леонов, Олег Янковский и Андрей Миронов в фильме "Обыкновенное чудо"
11.00 "Сегодня"
11.05 Художественный фильм "Обыкновенное чудо" (Продолжение)
12.00, 13.00 "Сегодня"
12.05 И. Кобзон, Л. Вайкулис, Валерий Леонтьев, Ж. Агузарова, Л. Лещенко в концерте "Мелодии на бис"
14.00 "Сегодня"
14.05 "Вы будете смеяться"
14.20 Говорящий поросенок в комедии "Бэйб" (США)
16.00 "Сегодня"
16.05 Своя игра
17.00 "Сегодня"
17.25 Тридцать три несчастья в комедии "Невезучие" (Франция)
19.10 "Обалденные праздники". Юмористический концерт
20.10 Эдди Мэрфи и Летиция Кастер в комедии "Чокнутый профессор" (США)
21.55 Деми Мур в суперхите "Стриптиз" (США)
23.55 Расплата за любовь в комедии "Долгий поцелуй на Рождество" (США)
01.55 Герой на все времена: самый Мюнхгаузен"

ФАБРИКА МЕБЕЛИ
Для дома: Стенки, кухни, шкафы платяные, шкафы для книг, столы кухонные, письменные, комоды, кровати, тумбы под телевизор и радиоаппаратуру, диваны, кровати.
Для офиса: Столы для руководителя, шкафы для книг, компьютерные столы, модули, стеллажи.
Для кафе: Столы, скамьи из массива сосна, бар-стойки, витрины - горки. Любых размеров и конфигураций, в том числе по эскизам заказчика.
Адрес: ул. Ключевская, 21, тел. 33-18-37.

Уникальный комплекс упражнений, восстанавливающее зрение, снимает очки, оздоравливает глаза. Проводит профессор Жданов В.Г. из Новосибирска. Академгородка.
Стоимость билета 10 руб. Начало курса 22 декабря в 14 часов в Главном корпусе БГУ.

Пятница, 3

первый канал

Новости
Сказочные приключения в "Сердце дракона"
Мультсеанс: "Волчище Сестрище", "Мороз Иванович", "Вики-почтовик"
Дог-шоу
Новости
"Непутевые заметки" с Дм.
Пока все дома
"Властелин вкуса" с Валдиришем
Максим Галкин в программе "Счастливая рулетка"
"Клуб путешественников" с Сенкевичем
КВН-2002. Финал года. Вечер (16.00) - Новости
"Ералаш". Премьера
Эдди Мерфи пытается лепить приключенческой комедии "Дулитл"
Вечерние новости (с субтитрами)
Песня-2002. Часть 3-я
Время
Супербоевик "Скорость 2"
Что? Где? Когда? Игра года
Ответный удар Мохаммеда Боевика "Когда мы были ко..."
«Россия»
ПРЕМЬЕРА. Фрэнк Синатра
Мартин в криминальной комедии "Одиннадцать друзей Оушена". 1960 г.
"Ну, погоди!". Мультсериал "Традиционный сбор". "Голубые огоньки"
РОДНОЕ КИНО. Олег Меньшиков, Инна Ульянова, Леонид Бро-

невой, Анатолий Равикович и Татьяна Догилова в комедии Михаила Козакова "Покровские ворота". 1982 г.
16.00 ВЕСТИ
16.20 ПРЕМЬЕРА. Комедия "Опасный Деннис нападает снова" (США). 1998 г.
17.45 Филипп Киркоров, Владимир Винокур, Александр Розенбаум и Тамара Гвердцители в праздничном концерте
18.45 Клуб "Театр+ТВ". Новогодний капустник с участием Александра Ширвиндта, Михаила Державина, Геннадия Хазанова, Вахтанга Кикабидзе и других
20.25 Оксана Акиньшина, Катя Горюна, Александр Баширов и Кирилл Пирогов в остросюжетном фильме Сергея Бодрова-мл. "Сестры"
22.00 ВЕСТИ
22.25 МИРОВОЕ КИНО. ПРЕМИЯ "ОСКАР". Арнольд Шварценеггер и Линда Хэмилтон в фильме Джеймса Кэмерона "Терминатор. Судный день" (США). 1991 г.
00.50 "Золотая коллекция "Голубых огоньков"
02.35 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. ПРЕМЬЕРА. Райан Рейнольдс в комедии "Вечеринка продолжается" (США). 2002 г.

Тивиком

08.00 Погода. Гороскоп. "Радар-спорт"
08.50 Мультфильмы
09.15 "Кино-детям": "Рыжий, честный, влюбленный", 1 серия
10.35 "Семейное кино": "Динотопия"
11.40 "Кино": Ж.Рено в фантастическом боевике "Годзилла"
14.30 Погода. Гороскоп
14.45 "ДМБ". Телесериал
16.10 Мультфильмы.
17.05 "Кино": В. Дворжецкий, О.Даль в фильме "Земля Санникова"

19.05 Муз. поздравления
19.30 "Миксер". Все развлечения "Улан-Удэ"
20.00 Прогноз погоды
20.05 "Семейное кино": "Динотопия"
21.00 "Симпсоны"
21.30 "ДМБ". Телесериал
23.00 "Кино": Курт Рассел, Кевин Костнер в приключенческом боевике "3000 миль до Грэйслэнда"
01.35 "Кино": эротическая мелодрама "Магия Эммануэль"
03.30 Концерт Дженнифер Лопез

Ариг Ус

09.00 М/парад "Анастасия"
10.25 М/ф "Трое из Простоквашино", "Каникулы в Простоквашино"
11.05 Ф.Киркоров, Лолита и др. в музыкальном фильме "Вечера на хуторе близ Диканьки"
12.50 "Гарики и человеки", 2 с.
13.25 М.Шелл, Н.Андрейченко в сериале "Петр Великий", 1 с.
14.25 Мои сумасшедшие друзья
14.55 Хвост кометы: Роза Рымбаева
15.45 М/ф
16.00 Новости. Погода
16.25 Р.Уильямс в х/ф "Флабер"
17.50 Победоносный голос верующего
18.20 Музыкальный подарок
18.50 М/ф "Сказки старого дуба"
19.05 Ю.Бриннер, Ч.Бронсон в х/ф "Великолепная пятёрка"
21.25 Жизнь без риска
21.30 Л.Гузеева, И.Рутберг в х/ф "Интимная жизнь Севастьяна Бахова"
23.00 Дачники
00.00 Новости
00.30 Х/ф "Дикая орхидея-2"

СТС - «БАЙКАТ»

17.00 Черно-белое

18.00 Скрытая камера
18.30 КВН
20.00 "Осторожно, модерн-2"
21.00 Кресло
22.00 Кино на СТС: "Без лица"

НТВ

08.30 День Масяни
08.35 Олег Янковский, Александр Абдулов и Инна Чурикова в фильме "Тот самый Мюнхгаузен"
11.00 "Сегодня"
11.05 Масяня. Лучшие мульты
11.10 "Кулинарный поединок. Накануне Рождества"
12.00 "Сегодня"
12.05 Масяня. Лучшие мульты
12.10 "Квартирный вопрос. Дискогека в детской"
13.00 "Сегодня"
13.05 Масяня. Лучшие мульты
13.10 Экстремальное шоу "Фактор страха"
14.00 "Сегодня"
14.05 Масяня. Лучшие мульты
14.10 Фигурное катание. Чемпионат России. Показательные выступления

15.20 Масяня. Лучшие мульты
15.25 "Женский взгляд" Оксаны Пушкиной. Новогодний выпуск
15.55 Масяня. Лучшие мульты
16.00 "Сегодня"
16.05 Масяня. Лучшие мульты
16.10 Своя игра
16.55 Масяня. Лучшие мульты
17.00 "Сегодня"
17.20 Масяня. Лучшие мульты
17.25 Вупи Голдберг и Уилл Смит в комедии "Сделано в Америке" (США)
19.25 Масяня. Лучшие мульты
19.30 "Вы будете смеяться!"
19.55 Масяня. Лучшие мульты
20.00 "Сегодня вечером"
20.20 От создателя Годзиллы. Боевик "Звездные врата"
22.25 Роберт Де Ниро и Ума Турман в фильме "Бешеный пес и Глория" (США)
00.10 Праздничный концерт ко Дню Масяни
00.25 Эротическая комедия "Сто девчонок и одна - в лифте"
02.00 Премьера. Остросюжетный сериал "Воры", 1 с.

магазин "АВТОМОБИЛЬ"
-Мотоциклы и мокики в ассортименте.
-Мини-трактора.
-Снегоходы.
-Сисгокаты.
-Автоприцепы.
-Лодки резиновые моторные.
-Лодочные моторы.
-Палатки.
-Велосипеды.
ТСУ.
К НОВОМУ ГОДУ —
ВЕЛИКОЛЕПНЫЕ ЭМОЦИОННЫЕ ЕЛКИ
Адрес: ул. Октябрьская 1"а"
тел. 44-89-50
Работает: с 11 до 18 ч. без перерыва на обед.
Выходной - воскресенье.

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ 21-62-62

Суббота, 4

первый канал

Телеканал "Доброе утро"
Новости
Самолет с бриллиантом
Комедии "Грубая огранка"
Мультсеанс: "Зима в Простоквашино"
Следствие ведет Колобавин
Новости
Легендарный фильм "Звездный дельфин"
Звезды танца на Первом канале
Новости
Братья наши меньшие в фильме "Правда об обезьянах"
Премьера. Леонид Куравлев и Ольга Будина в лирической комедии "Железнодорожный романс". 1-я серия
"Большая стирка"
Вечерние новости
"Шутка за шуткой"
Жди меня
"Кто хочет стать миллионером?"
Время
Премьера. "Железнодорожный романс". 1 серия
Независимое расследование
Ночное "Время"
Телеканал "Новый день". "Сказки змеи"
Телеканал "Новый день". "Сказки змеи"
"Апология"
Триллер "Пирания"
«Россия»
Том Круз, Миа Сара и Кэри в фильме-сказке "Дракоша и компания"

10.05 "Студия "Здоровье"
11.00 "Военная программа" Александра Сладкова
11.20 "Два рояля"
12.15 "Джеки Чан". Мультсериал
12.55 "ХА". Маленькие комедии
13.15 "Сам себе режиссер"
14.10 "Сто к одному". Телеигра
15.00 "В поисках приключений"
16.00 ВЕСТИ

БГТРК

16.20 Детское время. "3,4..."
16.45 Рек-тайм - время вашей рекламы!
16.50 "Алтан булаг"
17.15 Человек
17.35 Гороскоп
17.40 Телевизионный фестиваль на БГТРК "Рождественские встречи"
17.50 На страже Закона
18.05 Рек-тайм - время Вашей рекламы!
18.10 "Тайзан". Арадай душан
Абидын Бата-Мунхэ
18.35 Гороскоп
18.40 Примите поздравления

РТР

20.00 "Моя семья"
21.00 "Аншлаг"
22.00 ВЕСТИ
22.25 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
22.40 МИРОВОЕ КИНО. ПРЕМЬЕРА. Джонни Депп и Кристина Риччи в остросюжетном фильме Тима Бертона "Сонная лощина" (США). 1999 г.
00.40 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Рэй Лиотта и Лорен Холли в остросюжетном фильме "Турбулентность" (США)
02.25 ПРЕМЬЕРА. Селин Дион, Эрос Рамаззотти, Джон Бон Джови, Стиви Уандер, Ванесса Уильямс и "Спайс Герлз" в концерте "Паваротти и друзья". (Италия)
03.20 "Синемания". Новогодний выпуск
04.05 "Горячая десятка"

Тивиком

08.00 Погода
08.05 Музыкальный канал
08.45 "Приключения капитана Врунгеля", "Винни-Пух и день забот". Мультфильмы
09.40 "Кино-детям": "Рыжий, честный, влюбленный", 2 серия
11.00 "Семейное кино": "Динотопия"
11.55 "Кино": "3000 миль до Грэйслэнда"
14.30 "24". По окончании: погода
14.45 "ДМБ". Телесериал
16.20 Мультфильмы
17.15 "Кино": М.Евдокимов в комедии "Не послать ли нам... гонца"
19.30 Муз. поздравления
19.55 Прогноз погоды
20.00 Семейное кино: "Динотопия"
21.00 "Симпсоны"
21.30 "ДМБ". Телесериал
23.00 "Кино": Джек Николсон в романтической комедии "Лучше не бывает"
01.55 "Кино": "Месть Эммануэль"
03.55 "Рождество в Рокфеллеровском центре" с участием мировых звезд эстрады

Ариг Ус

09.00 Новости
09.30 Х/ф "Марья-искусница"
10.15 М/ф "Зима в Простоквашино"
10.25 Любовные истории
11.00 Х/ф "Бедная Саша"
12.50 Короли криминального мира: "Сонька-Золотая Ручка"
13.40 Т/с "Петр Великий", 2 с.
14.40 "Гарики и человеки", 3 с.
15.10 М/ф "Серая шейка", "Высокая гора"
16.00 Новости. Погода
16.30 Х/ф "Подземелье ведьм"

17.50 Жизнь в Слове
18.20 Музыкальный подарок
18.45 М/ф "Каштанка"
19.20 Колюш в приключенческой комедии "Месть пернатого змея"
20.20 Криминальная Россия: "Дьяволица", 1, 2 с.
22.15 Жизнь без риска
22.20 С.Любшин в х/ф "Обнаженная натура", 1, 2 с.
00.20 "Девятый бал" А.Малинина

СТС - «БАЙКАТ»

09.00 Черно-белое
10.00 "Альф"
10.30 Кино на СТС: "Без лица"
13.30 "Девичьи слезы"
14.30 Блоссом
15.00 Сыновья Большой медведицы
15.45 Волк и теленок
17.00 Новый Бэтмен
17.30 Лига справедливости
18.00 "Друзья"
18.30 "Ускоренная помощь"
19.00 "Девичьи слезы"
20.00 Осторожно, модерн-2
20.30 "Альф"
21.00 Зачарованные
22.00 Кино на СТС: "200 сигарет"

НТВ

07.00 "Сегодня"
07.05 Утро на НТВ
07.30 "Сегодня"
07.35 Утро на НТВ
08.00 "Сегодня"
08.10 Утро на НТВ
08.30 "Сегодня"

Современное лечение алкоголизма, табакокурения, прерывание запоев.
Поликлиника №2 (бывшая №4). Остановка «Саяны».
Ежедневно с 18 до 20 ч. Суббота: с 14 до 16 ч.
Воскресенье: с 9 до 11 ч.
Лицензия Минздрава РБ № 1074.



# ИСТОРИЯ ОДНОГО СТИХОТВОРЕНИЯ

Баир ДУГАРОВ  
ПЛЕМЯ ХОРИ

Стихотворение «Племя хори» впервые опубликовано в поэтическом сборнике Карова «Небосклон» (Улан-Удэ, 1986).  
«Хори угсаатан» - перевод Г.Дашабылова в газете «Буряад үнэн» от 19 апреля 1987 г., перевод Ц.Д. Дондоковой - в сборнике Карова «Хаан-Уула» (Улан-Удэ, 1997).  
Перевод Ц.Галсанова публикуется впервые.

Все эти три самостоятельных перевода одного и того же стихотворения в исполнении маститых поэтов представляют редкий случай в истории бурятской литературы. Каждый из переводов характеризует творческий почерк и мастерство их авторов, а также их заинтересованное отношение к переводимому стихотворению.

Ушли чингисиды,  
А хори осталось -  
Живучее племя - на все времена.  
Оно по азниским просторам скиталось  
И чашу кочевий испило до дна,  
Чи песни и сны исчезали в тумане?  
Руины столиц заносили пески,  
Легко ли наречье свое и названиее,  
Как клич боевой, сквозь века пронести?  
И верилось в долгое доброе счастье,  
И в путь на Байкал, озаренный лучом.  
И лебедь - праматерь в годину напастей  
Потомков своих осеняла крылом.  
1985.

Баир ДУГАРОВ.

## ХОРИ УГСААТАН

Эр алтан гадаhad -  
Эсэй үри haдaд  
бууран одод соо  
хайлан ошоо...  
Тиихэдэ Хори угсаатан  
тээбүүн үе сагуудташ  
Энэ дэлхэй дээр  
хэтэдээ үлөө,  
Энэ сээжээр нүүжэ хэсээ,  
Энэ зоболондо хүртэн тэсээ.  
Энэ хонгёо дуунууд,  
Энэ зүүдэн  
Энэ замхааб манан соо?  
Энэ толорһон ниислэл  
Энэ булагдaшoo.  
Энэ огсом дохёошuu  
Энэ нэрэ солоо, заншалаа  
Энэ үргөөд,  
Энэ нүүд соогуур  
Энэ гараха гэшо  
Энэ ар хүнгэн бэшэ!  
Энэ тээшэ зоринһон замын  
Энэ гэрэлээр сайгаа гү?  
Энэ шубуун - Эхэ дангинин  
Энэ сагаан далжараа  
Энэ эрээ дэдалһаниинь  
Энэ домог байгаа гү?  
Георгий ДАШАБЫЛОВ  
Буряадшалба.

«Буряад үнэн» - бурятское племя; согласно легенде, его прародительницей была лебедь.

## ХОРИ УГСААТАН

Чингисэй уг таһараа.  
Тиихэдэ харин  
Шэрхи байһандаа хэтэдээ  
Үлөөл хори.  
Үргэн Азяар яһала гэгшээр  
Тэнээ,  
Үйлынь нүүдэлшэдэй  
Доло амсаад,  
Хэнэй дуун, зүүдэн,  
Манан соо хосороогүйб?  
Хотонууд бутаржа, эһэндэ  
Хушагдаа.  
Хэлээ, нэрээ зуугаад  
Жэлнүүд соогуур  
Дайшалхы уряалдал абажа  
Гарахань хүшэр даа.  
Байгал тээшэ толотоһон  
Зам харгыдаа,  
Байха аза хубидаа этигэжэ  
Ябаал даа.  
Хун шубуун - эхэнэ үри  
Haдaдaдaа  
Гай тодхорһоо даляараа  
Халхалжа байгаал даа.  
Цырен-Дулма ДОНДОКОВА  
Буряадшалба.  
1997.

## ХОРИ УГСААТАН

Шэрүүн Чингисэйхид  
Бэртээгүй юм хүлөө,  
Шэрхи хори-буряадууд  
Шэргээгүй, үлөө!  
Ази түбингөө ара үбэрөөр  
Һайса гуйбаа...  
Ган гасуурайшые гашалһан  
Аарса амһаа.  
Энеэдэн дуун хоёрынь  
Һалхиндaшыe һабуулаа,  
Эхин ниислэл хото  
Эһэндэшые даруулаа...  
Бара-ай! - гэнэн бардам хүлдэ  
Уряань далгтаа,  
Баатар мэргэн бата шүлтэ  
Заяань даритаа.  
Удаан жаргал, ута һаһаая  
Мүргэн эриһэн,  
Уһан Байгал-угай  
Аршайһаань хүртэн  
Тэнжэһэн  
Хори угсаатан хуби заяагаа  
Наряар сахин баряа.  
Хуһан модон сэргээе,  
Хун шубуун гарбалаа  
Һангинһаар абажа ерээ.  
Цэдэн ГАЛСАНОВ  
Буряадшалба.  
1991.

Ушлэри  
Ушлэри  
Ушлэри  
Ушлэри

Ушлэри  
Ушлэри

Ушлэри  
Ушлэри

Ушлэри  
Ушлэри

Ушлэри  
Ушлэри

# «БУРЯАД ШҮЛЭГЭЙ УРАН НАЙРУУЛГА»

«Буряад үнэн»-ийн эрдэмтэн шэнжэлхы ном буряад шүлэгүүдэй тухай онсо шэнжэлүүдые шэнжэлэгшэ эрдэмтэн Д.А. ЖАРГАЛОВА Татьяна Максаровна хаяхан хэблүүлбэ. Буряад шүлэгийн хүгжэлтэдэ ехэхи хубитаяа оруулһан, мүн нүлөө үзүүлһэн суута 3 поэдүүдэй Дамба Дашиинимаев, Дондок Улзыев, Даши Дамбаев гэгшэдэй шүлэгүүдэйнь найруулга, гарганууд тухай горштойһон шэнжэлгэ хэгдэбэ.

Энэ ном поэт Дамба Дашиинимаевтай шүлэгүүдэй найруулга, хэлэнэй шэнжэлүүдые шэнжэлхээр нээгдэнэ. Дамба Дашиинимаев болбол 1920-1930-оууата Буряад орондо шэнжэлдэг ололол тогтоничожо байһан үеэ ололол ороо эхэ хэрэгүүд тухай шүлэгүүд, ород поэт Маяковскийн шүлэгүүдээр уряа - шүлэгүүдые зохёодог байһан. Тэрэ буряад шүлэгтэ толгой шүлэг (аллитераци), һүүл холбоһон шүлэг (шүлэг), мүр бүхэндэ хоёр үсхөө бүхэндэ үгтэй, үгэ бүхэндэ хоёрдохи сохитотой шүлэгүүдые бэшэжэ, шүлэгүлэй хүгжэлтэдэ шэнэ маяг оруулһан, ехэ нүлөө үзүүлһэн шүлэгүүд гээд, автор бэшэнэ. Тэрэнэй суута шүлэгүүд, «Туг», «Төөн» гэнэн шүлэгүүд гэнэ маягаар бэшэгдэнхэй.

Шамай поэт  
Магтаа бэшэ.  
Угсайгай Тоёон -  
Хуу замэй жэшээ -  
Энэ поэт 1936 ондо бэшэхэдэ,  
Энэ аймагай наггин Тоёон хадые,  
Угсайгай шулуун нүүрһэнэй  
Тухай Буряад ороной индустрия  
Хүннэ хүр хүлдэ болгоод,  
Угсайгай бэлэй. Д. Дашиинимаев  
Шүлэгүүдые анха түрүүшээр сэл-



лабо-метрическэ гури-маар бэшэжэ эхилһэн гээд шэнжэлэгшэ тобшолол хээ.  
Дондок Улзыев Даша Дамбасв хоёр лирическэ бэлигтэй поэдүүд гэгжэ мэдэжэ. Эдэ хоёрой шүлэг бүхэн соо лирическэ геройтойнь уулзанабди.  
Дондок Улзыев болбол буряад зоной ажаһуудаг дайдаар ургадаг сэнхир-ягаахан ая ганга ургамалые Буряад ороной хүр хүлдэ болгоод, тэрэнэй хангалтама үнэрые холуур бадаруулһан, нэрынень алдаршуулһан габьяатай.  
Поэт Даши Дамбаев Сэлэнгэ нютагаа дуунай аялгаар зэдэлүүлжэ, мүн лэ Буряад оронойнгоо хүр хүлдэ болгоо.  
Сэлэнгэ, Сэлэнгэ -  
Сэнгүүхэн Буряадайм  
Сээсгээр долгилһон нютаг лэ,  
Сэлэнгэ, Сэлэнгэ, Сэлэнгэ! - гэжэ бэшэ бэлэй.  
Дондок Улзыев Даши Дамбаев хоёр 1960-1970-аад онуудта буряад поэзидэ сүлөөтэ шүлэгүлэ (верлибр) гээшые

дээдын шатада хүрээр хүгжөөһөн байна.  
Эдэ хоёр поэдүүд шүлэг зохёолондо буряад хэлэнэй бүхы уран аргуудые хэрэглэжэ шадаһан бэлигтэй гээд автор тэмдэглэнэ. Жэшээлхэдэ, Дондок Улзыев шүлэгүүдтээ нимо эпитетүүдые хэрэглэе: буурал талаан Буряад, шэбэнүүр бороон, гүрбэлэмэ бээ гэхэ мэтэ. Мүн Даши Дамбаевтай шүлэгүүдтээ хэрэглэһэн эпитетүүд: харахан нюдэн, дурлал, аүүрэн мойһон нюдэн, мүшэстэ тунгалаг нюдэн гэхэ мэтэ.  
Даши Дамбаев шүлэгүүдтээ амигүй юумые амиды болгожо харуулһан (олицетворени) уран арга хэрэглэе:  
Ошоһон жэлнүүд эрьен ерэжэ,  
Ойндом нэргэн, жэрын дуулана -  
Гэжэ поэт «Сэлэнгэ» шүлэгтөө бэшээ һэн.  
Эдэ бэлигтэ хоёр поэдүүд зэргэсүүлгэ гэнэн уран аргые хэрэглэе. Жэшээлхэдэ, Дондок Улзыев түрэл буряад хэлээ басаганай миһэрэдэл, эхын альгандал адли зэргэсүүлэе һэн. Мүн Даши Дамбаев Байгалай долгидые адуун хүлэгэй хийдэжэ байһан дэлхэтэй зэргэсүүлэн байдаг.  
Мянган сагаан адуун хүрэг  
Миралзан, харайн дэбхэрнэ.

наглагар дэлхэдэнь бусайдажа,  
налхитай дали доро хийсэнэ  
- гэжэ поэт «Байгалай долгид» гэнэн шүлэгтөө бэшэ бэлэй.  
Дондок Улзыевтай шүлэгүүд болбол арадай аман зохёолой хэлэн, тэрэнэй уран найруулга дээрэ үндэрһэлнэ, философско удхатайнууд гэнэн тобшолол хэгдээ.  
Хэрбээ Дамба Дашиинимаев шүлэгүүдтээ шэнэ ажабайдал, ехэ ажал хэрэгүүдэй амжалта тээшэ уряалдаг байгаа һаань, харин Дондок Улзыев Даши Дамбаев хоёрой шүлэгүүд хүнэй сэдхэлэй байдал, баяр, гуниг, инаг дуранай хүбшэргэ дайраһан байдаг. Д.Улзыев Д.Дамбаев хоёрой шүлэг бүхэнийнь өөрын уран найруулгатай, өөрын аялга хүгжэмтэй, уян пугархай байһан дээрэһээ, олонхи шүлэгүүдынь дуунууд боложо зэдэлэнхэй. Дондок Улзыевтай шүлэгүүд дээрэ «Гүнсэмаа», «Намар», «Дуран тухай» гэнэн дуунууд ханхинажа байдаг. Даши Дамбаевтай бэшэһэн шүлэгүүд «Сэлэнгэ», «Согто-Хангил», «Түрүүшын дуран» гэнэн суута дуунууд боложо зэдэлээ.  
Т.М.Дугаржановагай шэнжэлхы энэ ном соо имэрхүү удхатай олон тобшололнууд хэгдээ. Эрдэмтын шэнэ ном буряад поэзин хүгжэлтые шэнжэлхэ хэрэгтэ ехэ аша тухатай эрдэмэй хүдэлмэри хэблэгдэбэ гэжэ онсо тэмдэглээд, нимо гүнзэги удхатай номуудые хэблүүлжэ байг лэ гэжэ хүсэе.  
Сергей БАБУЕВ,  
Буряад хэлэ шэнжэлэгшэ.

# САЛЗЭЛИ

ЗДОРОВАЯ СТРАНИЦА

## НОВЫЙ ГОД В ЧИСТОТЕ...

## ЛЕЧЕНИЕ МЕТАЛЛАМИ

Генеральную уборку квартиры нельзя начинать со всякими нехорошими мыслями. Мысли - тоже энергетическая субстанция. Если у вас внутри копошится маленькое, злобное, склочное существо, то не сможете вы создать хорошего чистого дома. Так что сначала рассчитайтесь со старыми долгами - простите тех, кому завидуете, тех, кто сделал вам что-то злое. Попросите, чтобы вас простили те, перед кем виноваты сами. Снимите с вашей души тяжелый груз. Ведь зависть, ненависть, собственная вина - неподъемная ноша, как же можно тащить ее в новую жизнь? И только после этого со спокойной чистой совестью начинайте подготовку к генеральной уборке.

Прежде всего разберите все вещи на нужные и ненужные. Очень часто мы храним то, что давно уже нужно подарить или выкинуть. Практические люди всегда имеют такой склад «вторсырья», оправдывая его наличие тем, что все когда-то может пригодиться. У большинства из нас развит инстинкт хомьяка: прятать все, что можно, в норку. Но ведь норка-то не резиновая. Постепенно вещи забивают все поры дома, так что повернуться нельзя, они годами лежат где-то на антресолях, пылятся и портятся в тесноте в разных шкафах и кладовках.

Не раз, наверное, у вас возникало чувство тоски, когда вы попадали в комнату одинокой старушки. А знаете почему? Это не только старость хозяйки квартиры, и не только жалость к ее беспомощному одиночеству, так на вас действовал специфический запах хомьячьего жилья. Потому что в шкафу этой старушки вперемешку с новыми, чистыми вещами лежали предметы, которые она носила когда-то в юности, и шляпы, поеденные молью, вышедшие из моды. Все они несли информацию о дряхлости, нежизнеспособности, о готовности от первого же прикосновения рассыпаться в труху. Вот почему никогда и ничего не жалейте выкидывать. Если у вас есть одежда, которой вы не пользуетесь год или два, без сожаления подарите ее тому, кому она необходима. Если у вас есть обувь с заплатками и стер-

тыми подошвами, не надейтесь, что придет время, когда вы ее почините и будете носить. Не будьте. Так отдайте ее... помойке. Если на всякий случай вы храните массу старой печатной продукции - на случай ремонта или просто руки не дошли разобрать - не читая, не пересматривая, вынесите ее вон из своего дома. Рваные простыни, которые вы никогда не зашьете, приспособьте для производства вашей генеральной уборки. Это будет вполне достойное применение для отживших свое вещей.

Часто мы даже заболеваем потому, что храним дома всякую рухлядь. Многие люди, страдающие астмой, не знают, что им не нужны были бы никакие таблетки, если бы они просто расстались с массой старых вещей, образующих залежи в их квартирах. **Хороший фэн-шуй нельзя создать, если дом забит всякой всячиной.** Вот почему ваша задача - без сожаления раздать или вынести из дома все, что вам больше не нужно. Обычно расставание со старыми вещами воспринимает массу воспоминаний, тогда ваша рука начинает дрожать... и вы оставляете такую вещь. Не вспоминайте. То, что прошло, - прошло. Давние события не вернешь линиями платьями и тесными в талии юбками. Тем более глядя на старые вещи, мы не только воскрешаем минувшие дни, но и закладываем программу на будущее. Подержав с сожалением в руках кофту, которая теперь належит только на кошку, вы вдруг понимаете, как изменились, мысли о старости, о бегах времени, грусть и печаль охватывают вас. И сами вы не отдадите себе отчета, что в этот момент запрограммировали свое будущее не на сохранение жизненных сил, молодость, радость, а на увядание. Так что расставайтесь с прошлым без жалости, вам от этого станет только лучше.

### ВОДА И ЭНЕРГОИНФОРМАЦИОННЫЙ ПОДХОД

Вода таит в себе много загадок. Согласно энергетическому подходу она фиксирует биополе и обладает памятью - хранит воздействие биополя. Вода - это сложнейшая система, которая несет огромную информацию. Различная вода, например, из водопровода, из колодца, из родника, постоянная некоторое время в стакане без крышки или под металлическим колпаком, имеет разную структуру, разную степень полезности. Очень ценны росы, собранные с лекарственных трав.

Память воды можно использовать для лечения. Для этого нужно необходимое вам лекарство (таблетка, лекарственные травы) положить в колбочку и поболтать ею в воде, налитой в стеклянный либо глиняный сосуд. Эта вода употребляется как лекарство, так как в нее записываются вибрации лекарственного средства.

По наблюдениям японских ученых свойства воды могут влиять на формирование плода при зачатии. Они предполагают, что избыток щелочи в питьевой воде приводит к рождению преимущественно мальчиков, кислотное преобладание - девочек.

(Из «Светлого источника»).

### ЛЮБОВЬ - ЭТО ТАКАЯ ЖЕ БЕСКОНЕЧНОСТЬ, КАК САМА ВСЕЛЕННАЯ

Как можно ее выразить, если это чувство не передать ничем, его можно только пережить, более того, с ним необходимо жить, без него жизнь теряет всякий смысл, без этого чувства человек не человек, потому что оно присутствует только ему. Любовь - это не только страсть, слияние тел, а главное - слияние душ и сердец двух людей. Говорят, что «любовь свершает на небесах». Да. Любовь возникает помимо воли, желания человека. Она приходит внезапно.

И чтобы надолго сохранять свои чувства, и мужчина, и женщина должны помнить о том, что каждый человек уникален и неповторим. Поэтому не следует стремиться своего любимого человека переделывать, подгонять под какие-либо стандарты. Любите его таким, какой он есть, и уважайте его индивидуальность и неповторимость.

Кольцо всегда рассматривалось как символ сближения, совести и бессмертия. Бессмертия потому, что кольцо из драгоценного металла не имеет ни начала, ни конца. Обручальное кольцо означает, что тот, кто его носит, будет находиться в состоянии равновесия, достигнет своих целей. Кольцо мужчины должно быть из серебра, кольцо женщины - из золота.

Как считали древние алхимики, семь металлов, соответствующих планетным знакам, наделены астральной мощью и целительной силой. По мнению астрологов, золото соответствует Солнцу, серебро - Луне, ртуть - Меркурию, медь - Венере, железо - Марсу, олово - Юпитеру, свинец - Сатурну.

**Железо.** В глубокой древности люди верили, что планеты контролируют функции человеческого тела. Например, у беременных женщин часто не хватает в крови железа, а железо находится под влиянием Марса. Поэтому, чтобы избавить женщину от заболеваний, было подвести ее под влияние Марса. Для этого на ее шею вешали талисман с написанными на нем тайными словами, необходимыми для заклинания духов Марса.

**Медь.** В древней медицине очень ценилась медь - металл Венеры богини любви и красоты. Считалось, что аппликация меди рассасывает доброкачественные опухоли (уплотнение грудной железы, фибромы матки, маститы). В результате ушиба ног часто бывает тромбоз. Для его предупреждения в обувь под чулок нужно положить монету.

Медь хорошо лечит варикозное расширение вен. Монета должна быть приклеена к ноге, и носить ее нужно до тех пор, пока она не станет скатываться под пятку.

Для излечения фибромы матки монету нужно прикладывать к животу.

Уникальное содружество Венеры и Марса (медь и железо) действует на мед, особенно темных сортов, где оба жизненно важных элемента содержится в максимальной концентрации. В профилактических целях совершенно здоровым людям сильно во время от времени употреблять этот естественный продукт.

У осьминогов и кальмаров в самом прямом смысле слова лезны «меднокровные» морепродукты и прежде всего осьминоги. «Живые» металлы отлично усваиваются организмом.

**Серебро.** В антропософской медицине считают, что серебро, будучи связанным с Луной, воздействует на репродуктивные силы организма, подобно тому как Луна действует на половой цикл. В связи с этим серебро полезно в случае преждевременного старения.

Серебро влияет на работу всей системы женских половых органов и считается паразитическим по своей активности средством лечения всех инфекций в этой области. Причем часто действует так же хорошо и быстро, как антибиотики, но без всяких побочных действий. Серебро используется при воспалении матки, яичников, при инфицировании кистах в женских половых органах, вагинитах и т.д.

## Мужские

**Александровичи** - импульсивные, очень ранимые, вспыльчивые и мнительные, но отходчивые и не злопамятные. Беспокойные, часто меняют свои пристрастия, бросают начатое, не доводя до конца. Обладают богатой фантазией, часто мечтают о далеких странствиях. Любят находиться в центре внимания, несколько эгоистичны, но при этом имеют много друзей. Немного ленивы, но ради карьеры и своего здоровья готовы свернуть горы. Любят спорить и отстаивают свое мнение с упорством.

**Алексеевичи** - покладистые, трудолюбивые и спокойные. Немного медлительны, но выполняют порученную им работу очень тщательно. Ранимы, стараются не выказывать свои переживания, не любят распространяться по поводу своих чувств, предпочитают доказывать их делами. Очень ценят семью, любят уют и порядок, хорошо относятся к детям.

**Анатолеевичи** - упрямые, принципиальны, вспыльчивы и ранимы. Трудно

сходятся с людьми, однако с теми, кто может понять их, внимательны, терпимы и даже нежны. Очень работоспособны. Любят всего добиваться своим трудом. Непоседливы, не любят долго оставаться на одном месте, обожают путешествовать. Очень гостеприимны. Успеха на профессиональном поприще обычно добиваются после 30 лет. В семейной жизни несколько деспотичны, занимают позицию лидера.

**Андреевичи** - впечатлительные, с хорошо развитым воображением, эти люди часто обладают ораторскими и музыкальными способностями. Добры и покладисты, но очень любят себя. В отношениях с людьми осторожны, однако своим друзьям и близким доверяют полностью, иногда напрасно. С возрастом становятся ворчливыми.

**Антоновичи** - трудолюбивы, упрямы, настойчивы, очень деятельны и подвижны. Обладают гибким, живым умом. Терпеть не могут необязательность в лю-

### ИМЯ В ЧЕСТЬ...

Часто ребенку дают имя одного из родителей (или другого близкого родственника), что основано на семейной привязанности и гордости. Не случайно, что какие-то особенности старшего тазки или схожие черты проступают в натуре ребенка.

Следует иметь в виду, что мальчикам, названным в честь отца, гораздо сложнее преодолеть Эдипов комплекс. Бывает, что они всю жизнь соперничают с отцом и стараются доказать, что они не хуже человека, в честь которого названы. Девочки, носящие имя матери, испытывают меньше трудностей, чем мальчики, но дух соперничества с матерью, особенно в подростковом возрасте, может доставить множество хлопот и девочке, и той, чье имя она носит.

Относительно имен более дальние родственники существуют следующие народные правила:

Не называйте ребенка именем скоропостижно скончавшегося, умершего не своей смертью или тяжело заболевшего перед уходом из жизни человека. И вообще, с именами умерших будьте осторожнее.

Не следует давать ребенку имя человека с несчастной, по вашему мнению, судьбой.

## Отчества

Сами стараются не давать пустых обещаний, всегда держат слово.

**Аркадьевичи** - терпеливы и упрямые. Медленно и постепенно идут к достижению своей цели. Очень обязательны и надежны. Тактичны и умеют обходить острые углы при помощи дипломатических маневров.

**Богдановичи** - вспыльчивы, раздражительны, обидчивы и злопамятны. Не прислушиваются к чужому мнению, решительны и всегда поступают по-своему, даже если осознают, что делают ошибку. Любят идти напролом, натиск и силу предпочитают дипломатии и разговорам. Могут быть хитрыми.

**Борисовичи** - характер сложный и противоречивый. Добрые и тактичные, обожают подшучивать над своими друзьями и приятелями. Имеют множество идей, но из-за лени редко реализуют их. Не очень любят рисковать, однако часто лихачат за рулем. Любят путешествовать.

**Валентиновичи** - упрямые, не любят подчиняться другим. Внутри имеют практичный ум и тщательно просчитывают все варианты. Трудновыносливы, но не любят сложных задач. Длительные путешествия не любят.

**Валерьевичи** - трудолюбивы, устремлены, но категоричны и не умеют находить контакт с людьми. Не приспособившись к обстоятельствам, предпочитают приспособившись к себе. Не выносят над собой диктата, зато сами обожают командовать, если не подчиненными, то хотя бы машинами. Вспыльчивы, но не агрессивны.

**Васильевичи** - трудолюбивы, бесстрашны в экстремальных ситуациях. В обычной жизни добры и покладисты, но не выносят принуждения. Часто бывают неорганизованными и просят выполнять ответственное поручения на службе. В нетрезвом состоянии бывают агрессивны.

**КАКУЮ РОЛЬ ИГРАЮТ 5 - 10 мин. ПОКОЯ С СОМКНУТЫМИ ЛАДОНЯМИ И СТУПНЯМИ?**

г. московский бактериолог Гурвич опубликовал результаты интересного эксперимента: когда две луковицы были рядом друг с другом, то в клетках в каждой луковице происходило с большей скоростью, причем скорость в клетках на ближайших сторонах по сравнению с более отдаленными увеличилась от 50 до 75%. Продолжительные эксперименты, А. Гурвичем, что деление клеток происходит под действием излучаемых поверхностью клеток волн от 190 до 230 микрометров.

Никто не может говорить о жизни, не затронув темы энзимов. «Существуют три фактора, - говорил Нелькуэр, - которые составляют Вселенную: это - вещество, это - эфир в воздухе и это - жизнь. Единица измерения любого вещества - элемент, эфира в воздухе - электрон, а жизни - энзимы».

Энзимы являются продуктом живых клеток, и даже малейшее количество энзимов вызывает химические изменения в строении многих органов (строма - основа органа живого организма, состоящая из неформленной соединительной ткани, в которой находятся способные к размножению и развитию клетки).

Поэтому если какой-то орган выходит из строя, это значит, что нарушен баланс энзимов т.е. наступает болезнь.

Как только человек смыкает ступни и ладони, два антагонистических, непримиримых, казалось бы, противника - конструктивные и деструктивные (т.е. созидательные и разрушительные силы) энзимы, или, точнее, животные и растительные нервы, черепные и мышечные, артерии и вены, кислоты и щелочки, отдых и движение - все, что связано с различными энзимами, начинают соперничать друг с другом за превосходство, и в конце концов между ними устанавливается желаемое равновесие. Такое положение, при котором силы души и тела достигают равновесия, называют уравновешенностью.

Если выполнять упражнение «Смыкание стоп и ладоней» в течение 40 мин, можно, во-первых добиться гармонии общих вод в организме. Таким образом преодолеваются все нарушения, обусловленные несогласованностью и дисбалансом между нервами и водами. Это упражнение очень полезно для координации функций мышц, нервов, сосудов правой и левой половин тела и особенно конечностей. Оно имеет важное значение для улучшения функции надпочечников, половых органов, толстого кишечника, почек.

**РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ОЧИСТКЕ СУСТАВОВ**

5 г лаврового листа опустить в 300 г воды и кипятить 5 минут. Наставить в термосе 4 - 5 часов. Раствор слить и выпить маленькими глотками в течение 12 часов (все сразу нельзя!) Процедуру повторить 3 дня подряд. Через неделю - еще 3 дня. В дни лечения питание только вегетарианское! Очистку суставов первый год проводить ежеквартально, потом раз в год и обязательно после очистки кишечника. Если этого не сделать, то неочищенный кишечник под воздействием отвара лаврового листа может стать источником аллергических выбросов.

**РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ОЧИСТКЕ ПОЧЕК**

Проводить лучше всего в конце лета, в арбузный сезон, запастись арбузами и черным хлебом. Это ваша пища на неделю. Если в почках и мочевом пузыре есть камни, то лучшее время их изгнания - промежуток между 2 и 3 часами ночи. Садитесь в ванну и ешьте арбуз. С мочой выйдут песок и камни.

Второй способ очистки годен для любого времени года. Приготовьте 20-25 г пихтового масла и сбор трав: по 50 г душицы, шадфея, мелиссы, спорыша, зверобоя. Траву измельчить до состояния сухого чая. В течение недели - вегетарианское питание плюс чай из сбора трав с медом. На 7-й день за полчаса до еды приготовить 100 г охлажденного настоя трав и добавить в него 5 капель пихтового масла, размешать и выпить все через соломинку (чтобы предохранить зубы от разрушения). Настой с пихтовым маслом принимать перед едой в течение 5 дней. Результаты очистки вы увидите по помутневшей моче, в которой могут быть и камешки. Иногда выпадают тяжелые бурые или темно-красные плотные сгустки с запахом пихтового масла. Это сгустки песка.

**КАК ЕДИНОЕ ЦЕЛОЕ**

Те, кто идет вперед - идеалисты. Идущие назад - материалисты. Идеалист, освобождающийся от страхов, перестает безумно спешить и приближается к материалисту, т.е. начинает материалиста лучше понимать. Освобождающийся от страхов материалист перестает уподобляться тяжелому якорю, перестает относиться к жизни со смертельной серьезностью и тормозит движение собственной жизни. Обоюдное сближение приводит в равновесие единое целое. В ком есть достаточно смелости, в том налицо дружественный тандем, который ведет идеалист и реализует материалист.

Из «Светлого источника».

**ЯБЛОЧНЫЙ ПИРОГ**

На 6 персон. Яблоки - кладь железа. 220 ккал.

170 мл яблочного сока без сахара, 2 стол. ложки муки, 1 чайн. ложка молотой корицы, 6 ломтиков очищенного яблока, 1 стакан просеянной муки, 0,25 чайн. ложки соли, 80 г маргарина, 2-3 стол. ложки ледяной воды.

Смешайте муку и соль, разотрите с маргарином до рассыпчатой крошки. Обрызгивая водой, вымесите тесто. Долго не вымешивайте, чтобы маргарин не растаял. Скатайте тесто в шар, положите в холодильник на 15-20 минут. Затем на присыпанной мукой поверхности раскатайте из теста круг диаметром 32-33 см. Уложите в форму, смазанную маслом и присыпанную панировочными сухарями. Запекайте в духовке 5 минут при 200° С, затем выньте и охладите. Смешайте яблочный сок с мукой

и корицей, чтобы не было комочков. Варите постоянно помешивая, до загустения. Снимите с огня, добавьте яблоки, пере-



мешайте и вылейте в форму с тестом. Выпекайте при 220°С 15 минут, уменьшите температуру до 160° С и пекуте еще 25 минут. Охладите и украсьте изюмом или ягодами.

**КУРИНЫЕ РУЛЕТКИ С ВЕТЧИНОЙ**

На 4 персоны. Приготовление: 60 мин. 380 ккал.

4 половинки куриных грудок, чесночная соль и черный молотый перец по вкусу, 4 ломтика ветчины, 4 ломтика сыра, 8 ломтиков бекона, 50-80 мл куриного бульона, растительное масло, свежая зелень.

Хорошо отбейте половинки куриных грудок без кожи до толщины примерно 0,5 см. Промойте, обсушите, посолите и поперчите по вкусу, можно использовать специи для куриного мяса.



примерно 270°С. Возьмите форму для запекания, предварительно смазав ее растительным маслом. Уложите туда рулетики, влейте немного готового куриного бульона и запекайте в течение 30-35 минут.

Когда рулетики будут готовы, выложите их на блюдо и выложите на стол горячими, украсив свежей зеленью: петрушкой, укропом, киндзой. В качестве гарнира можно использовать как свежие овощи: огурцы, помидоры, так и капусту брокколи, предварительно отварив ее до готовности.

Постную ветчину и сыр твердых сортов типа голландского порежьте на тонкие ломтики, уложите на каждый кусочек курицы по ломтику ветчины, сверху положите сыр. аккуратно сверните все в небольшие рулетики и каждый рулетик оберните двумя ломтиками бекона. При необходимости скрепите готовые рулетики обычными деревянными зубочистками. Хорошо разогрейте духовку до температуры

**НОУ-ХАУ ОТ ДОЛГОЖИТЕЛЕЙ:**

**ПУТЬ К ИСЦЕЛЕНИЮ ИЗ СРЕДНЕГО ЦАРСТВА**

Дальнего Востока знали это уже тысячи лет назад. Теперь близки к тому, чтобы снова осознать важный факт: внутри имеются большие силы, которые защищают нас от болезней и исцеляют. Все, что нам нужно сделать - это разбудить их.

**ОЧИЩЕНИЕ ПЕЧЕНИ, ИЛИ ТЮБАЖ**

Приготовление настоя. 0,5 л шиповника (3 столовые ложки) заварить с вечера в термосе. Утром в стакан с 3 столовыми ложками ксилита или лимонной кислоты налить горячий настой шиповника, размешать и выпить равной порцией через 20 мин оставшийся в термосе шиповник (без ксилита лимонной кислоты). Через 45 мин выпить сок из фруктов: малины, клубники, земляники, смородины, шиповника.

Можно съесть кусочек подсушенного хлеба. Между каждым приемом жидкости и пищи надо активно двигаться.

Так повторите 6 раз через 2 дня на 3-й (например, пятница, понедельник, четверг, воскресенье, среда, суббота). Далее можно производить такую чистку печени еженедельно (1 раз в неделю). При этом очищаются лимфатические узлы печени, что положительно влияет на состояние всего организма.

**САЛО ПОЛЕЗНО В ЛЮБОМ ВИДЕ**

Не верьте тем, кто распространяет слухи о вредности сала. Биологическая активность сала в 5 раз выше, чем масла. Свиное сало содержит так называемую арахионовую кислоту, которая участвует в строительстве клеток организма. Как показали последние исследования диетологов, сало полезно и хворому, и здоровому человеку. Причем как в свежем, так и в соленом, и в жареном виде. Другое дело, что в поедании сала следует знать меру.

**ВМЕСТО СОЛИ**

Вот рецепт народной медицины для замены поваренной соли. Нужно взять 1-2 зубчика чеснока, истолочь его. К этой чесночной каше добавить 1 листик сушеного розмарина и 1 листик сушеного базилика. После этого натереть цедру 1 лимона (проце гоюра, его корочку). Все это как следует перемешать и положить в солонку вместо соли. Хорошо добавить еще 2-3 зернышка риса для поглощения влаги.

**КОФЕЙНЫЙ ПУНИН**

0,5 л сухого красного вина, 0,5 л кагора, один стакан коньяка, 1 стакан белого портвейна, 0,5 л воды, 200 г сахара, 4-5 чайных ложек кофе. Подогрейте полученную смесь до 70-80°С и разлейте по бокалам.

**АПЕЛЬСИНОВОЕ ВИНО**

0,1 л сухого красного вина, 40 г апельсинового сока, 0,1 л сахарного сиропа.



**КОКТЕЙЛИ**

Апельсиновые дольки, лед. Все смешайте, добавьте апельсиновые дольки.

ВИШНЕВЫЙ КРЮШОН. 2 банки консервированной вишни без косточек, 80 мл ликера, 2 бутылки красного вина, 3 бутылки шампанского.

С вишен слейте сок, положите в кувшин для крушона, сбрызните ликером и, закрыв крышкой, на час поставьте в холодное место. Налейте вино, все перемешайте и добавьте в крушон шампанское.

Подготовила Дарима ЭРДЫНИЕВА.

*Манай хөөрөлдөөн*

### «НАРАТА ИТАЛЯАР АЯНШАЛААБДИ, НИИСЛЭЛ МОСКВАДАА ТООСООБДИ»...

Байгуулагдаанаар 60 жилийн туршиг ажиллаж ирж хойно жил тэмдэглэх болоход Гүрэн «Байгал» гэж хатар, дууны театрыг хүтэлбэрлэсэн, *Росси болон Буряад Республикны соёлой габьяата хүдэлмэрилэсэн, ВСТ АКИ-ийн багша, доцент байһан Николай Юрьевич Мадусевтай тэмцэлд уулзажа, зүгийн гастрольнуудаарь һонирхоһон, Москвада ехэ амжалтатайгаар Бүхросси фестивалда мэргэжлэтэ олон театр, ансамбльнуудта хабаадаһан, ерэдүйн түсбүүд тухайн асууһан байнади.*



**Хөөрөлдөөн зүгөө Шэнэ 2003 жэлэй урда бэлг болгон уншагдамаа дамжуулабди.**  
 - Николай Юрьевич, хүн бүхэн аргагүй һайхан түүхэдэг Итали ошохо дуратай байдаг. «Рим хаража, иланга гуйлааб» гэнэ мэдэжэ үгүүлэл бин бшуу. Хэды хүн - артистууд ябажа ерэбта, ямар концерт наада, хаана харуулаабта? Тодорхойгоор хөөрөжэ үгыт.

- Билдэндэ талаан тудаж, 1,5 харын туршада аяар холын Италяар бага, ехэ тосхоп, хотонуудаар гастрольдо ябажа, бэлг талаангаа харуулаабди. Хамта дээрэ 36 артист, олонхинь залуу уран бэлгтэн, тэр тооло соёлой болон искусствын училищи дүүргэн б хүбүүн ошоддо.

Латина гэнэ провинциин Кори хотоһоо эхлэн түүршын фольклорно уласхоорондын фестивалда, удаан үшөө 5 фестивалда дуулааабди, хатараабди. Тиигэжэ Рим, Неаполь, Флоренция, Венеция, бусад хотонуудта 40 гаран концерт харуулаабди. Душад Сэсэгма, Болот Саидитовтан итальян дуунууды хангиурдаа, дуунай «Ёхор» бүлэг, Эльвира Цыремпилова, бусад буряад дуунуудаа бэлгэлэ.

«Байгалай сээг», «Моритон», «Сурхарбаан», залушуудай хатар, «Барилдаашад», «Ёхор», Баруун монголнуудай хатар харин зоной һонирхол татаба. Шаанза, лимбын, морин хуурай аялга дуутай оркестрын хүгжэмшэд (дирижерын Оксана Жамбалова) монгол, буряад аялга татауулаа.

Хори гаран ороноудай, нэрлэбэл, Шри Ланкагай, Того Республикын, Бразилин, Аргентинын, Боливин, Урда Солонгосой, Энэдхэгэй, Болгарин, Росси «Эргыроной» артистуудай һүүлдэ программые түгэхэхэ үндэр уялга билэндэ - « Б а й г а л а й х и л т а » даалгаданлань баясалаг байгаабди.

- Танда ямар спонсорууд туһалааб?

- Энэ холын гастрольнууднай нэн түрүүн өөһэдынгөө аша гуһаар, мүнгөөр бүтөө. Тиихэдэ Хойто-Байгалай, Музын, Баунтын, Зэдын, Баргажанай аймагууд, «Буркоопсоюз», «Окалес», «Одон» гэнэ

гостиничнэ комплексе, Профеоюзуудай Совет, «Сагаан морин», «Бурягхлебром», «Бурятмясопром», УМС, бусад предриятинууд туһалалсаа. Тиихэдэ Бурядаймнай Президентын зүгөө 20 мянган тухэрнг туһаламжа үзүүлэглэһэн баяртайбди.

- Москвада амжалта түгсөөр тоосоһон, бэлгэ харуулаһан байнат гэжэ дуулаабди...

- Зүб даа, Италида гастрольдо ябажа ерэнэй удаа сентябриин 1-һээ нара шахуу Москвада үндэн соёлой Бүхросси фестивалда ренетини хэн хабаадажа, Коломбин гүүхын соёлой түбтэ, мүн Чайковскийн нэрэмжэтэ концертиг нэл соо бэлгэ харуулаабди. 15-20 жил соо нимэ олон зоной хабаадалгатай (3 мянган артистуудай хабаадалгатай) бүхросси фестивалнууд үннэй үнгэргэглөгүү байгаа.

Ломоносовой нэрэмжэтэ гүрэнэй университеттэ, Эрмитажай театр-саадта, эгээл түгэхэлэй концерт Съездинүдэй Кремлин ордондо эмхидхэгдэ. Росси 43 ансамбль, театруудай дунда СССР-эй арадай артист И.Моисеевэй хүтэлбэрлэг суута «Березка», Годенкын хүтэлбэрлэдг Сибирын ансамбль, Хойто зүгэй ород арадай хоор, Ураалай, Воронежой, Москвагай, Дойной, мүн «Мэнго» ансамбльнууд концерт харуулаа, тиихэдэ Агын «Амар сайн», Бурядай «Байгал» театр буряад арадайнгаа искусстватай танилуулаа.

Залуушуудта ехэ һуралсал, дүй дүршэл нэмээһэн фестиваль болоо. Энэ фестиваль Росси Правительствен Түрүүлэгшын орлогшо В.И.Матвиенкын хүтэлбэри доро үнгэрөө. СССР-эй арадай артистка Людмила Зыкина түрүүтэй зон, Росси Соёлой министерство, Бүхросси соёлой академи гол үүргэ бэлүүлбэ.

Манда спонсор болоһон ЕЭС-эй РАО-гой гол предриятнда, илангага Бурэнэргын хүтэлбэрлэгшэ С.В.Лысцевтэ, Аэрофлотто халуун баярые хүргэнбди.

- «Байгал» театрайнгаа 60 жылые хэр угтахаяа байнат? Шэнэ жэлэйнгэ түсэб тухай хөөрөжэ үгыт, Николай Юрьевич.



- Ерэхэ 2003 ондо бэлүүлэхэ түсэбтай ехэ: 60 жэлэйнгэ оёе угтахабди.

Москвада Правительствен Түрүүлэгшын орлогшо В.И.Матвиенко, Росси Соёлой министр Е.Е.Швыдкой, Росси Соёлой академи вице-президент Н.В.Кушеникова гэгшэдтэй уулзажа, үндэн соёлойнгоо саашанхи хүгжэлтэ тухай хэлсэбди. Тэршэлэн тусхай 2 программа, нэрлэбэл, нэгдэхиндэн «Мистерия «ЦАМ» гэнэ зүжэг табижа тухай хэлсэгдэ.

1940 ондо «Үбгэнэй зүүдэн» гэжэ нэртэйгээр 1-дхи декада дээрэ энэ хатар харуулагдаа һэн. Мүнөө 92-той болоһон Игорь Моисеев үнөөхи шанга хүсэл зоригтой заидаа байна. Хоёрдохинь юун бэ гэхэдэ, «Байгал тухай үльгэр домог» гэнэ зүжэг наадан соо урланай гоё хатарнуудые, онсолбол, Арсеньевэй «Мэндээһэн», Батусевэй «Байгалай сюитэ» (һүүлдэн «Колхозой сюитэ» гэжэ нэрлэгдэнэ), Ямиливай «Ёхор», Аюшевэй «Манай басагад», бусад хатарнуудые нэргэхэ хүсэлтэйбди.

Ород-монгол хамтын хүсөөр ЦАМ нэргэхэ тухай хэлсэ баталаабди. Монголой ахамад балетмейстер Сухэбаатар, уран зурааша, Улаан-Баатарай университетэй профессор Балдандоржо, Улаан-Баатарай соёлой түбэй директор Байгалма, мүн хатаршан, артистка Ганчимэг, монгол-япон предриятини хүтэлбэрлэгшэ Саранчимэг манда туһалха хүсэлтэй. Тиихэдэ Монголой министр Н.Энхбаяр, Гүрэнэй филармонин симфоническа оркестрэй ахамад дирижер

Н Бүгэнбаяр, Монголой искусствын ажал ябуулагшадай холбооной түрүүлэгшэ Д.Ухиаа, соёлой болон эрдэм һуралсалай министрэй орлогшо Эрдэмчимэг гэгшэдтэй хэлсэн баталагдаа.

Хори буряадудай Пётр хаанда ошоһоор 300 жэлэй ойн хүндэлдэ «Хорсодой мэргэн» гэнэ концерт-зүжэг программа соомнай түсэблэгдэнхэй. Тиихэдэ республика соогоо гастрольнуудта ябахабди. «Пою мою республику, пою мой край родной» гэнэ фестивалин үедэ 11 программа соогоо аймаг, хизаар бүхэнэй дуу, хатар гүйсэлхөөбди. Агын, Усть-Ордын, Баргажанай, Улаан-Удын дуунуудые дуулаабди.

Хаанашье ябахадаа, түрэл ногагтаа гү, али Ватикан, Колizeiд гү, Альпада, Аппенинын ольтирогтошые дуулан, хатаран байхадаа, арадайнгаа ехэ заншал, соёл, хэлэ, дуу, хатар харуулжа ябадабди. Бүхэ зонине, харагшадаа ерэхэ байһан Шэнэ 2003 оноор амаршалан, дуутай, шуутай, хүхюутэй, зугаатай, элүүр энхэ, эбтэй зетэй, мүнгэтэй, алтатай ажабуухыень хүсэн, өөрынгоо зохёһон шүлэг уншагшадтаа бэлэг болон дамжуулнаб!

**Б. МАГСАБЕВА Шэнэ жэлэй урда тээ хөөрөлдөө хэб.**

**ЗУРАГУУД ДЭЭР:** «Байгал» театрайнхид аяар холын Италида: Н.Ю.Мадусев.

Гэр бүлвин альбомһоо.

**Н. МАДУЕВ - БАЙКАЛЬСКИЙ**

Мой Баргузин, ты край чудесный,

Ты ветер и река,  
Ты царство скал отвесных,  
Душа и песня рыбака.

Берет начало в поднебесье,  
Раздольный, бурный водопад,  
Мой Баргузин - земное

равновесие,  
Ты - сказка в зимний снегопад.

Мой Баргузин - источник вечный

Гечет издалека,  
Вдоль берегов крутых и встречаных,  
Навстречу облакам.

Бежит к Байкалу быстрый, гордый.

Аршан - целебная вода,  
Мой Баргузин - красавец горный,

Ты в сердце юном навсегда.

Ты край наш соловьиный,  
Земля талантливых певцов,  
Таежный, водный собольиный,  
И край заснеженных гольцов.

Ты заповедник наш природный,  
Здесь орлы над вечностью парят,  
Мой Баргузин, ты песнею воспет народной  
Как источник славы, гордости бурят.

**НАМДУУХАН ХЭЖЭНГЫМ ДОЛГИ**  
Намдуухан Хэжэнгым

Налгайханаар намая  
Наһанайм ганса ина  
Найдалаа хогодоо мэ

Дуулимхан Хэжэнгым  
Дулаагаар намая сур  
Даруухан ганса ина  
Дураяа хого мэдүүлэ

Хабтагай Хэжэнгым  
Халуунаар намая сур  
Хайрата ганса ина  
Харюута дураяа мэ

Намжаа һайхан дэл  
Наашаа хаража тэж  
Наһажаал болоһон  
Наартай зүүгэ үзэж

Хангай һайхан гэлх  
Хара, сагааниие тэм  
Хайрата эсэгэ, эхэн  
Хогодоо хүндэтэй

Баянхан һайхан гэлх  
Багларар үүлэнһээ муу  
Эмтэ һайхан гэлхэй  
Эди шдгээр суурхуу

**БЭРИИН УГТАМ**  
Инаг дуранай холбо  
Худан голнай харьяла  
Хойноһоон үгэшэн ту

Хойноһоон харан үг  
Хайратай инагуудай  
Хажамхан долготой  
Аршаангал уһатай

Айлашадаа угтажа  
Айдархан гангина  
Амрагхан гансатал  
Түбхинүүдэй илан

Аглагхан һайхан Хэ  
Амгалан тайбан һу

Амгалан тайбан һуу

Амгалан тайбан һуу  
Клара ДАНЗА

ЛИМ  
ХАБА  
уеын х  
ртсмен, Л  
в-вагон  
хүдэлм  
агаар ул  
Росси си  
рамлэг, п  
наада  
тан меда  
АХРЯНИ  
доо дуула  
ин Рим х  
наалд  
һуури э  
р шагна  
Росси  
лыкын фи  
табьяата  
зэргтэй  
акшсевич  
агаа х  
алгэ ор  
гаа абари  
Манзари  
эбгүгй. Т  
хоногон  
дахин  
элүүлхэм.  
ин наадан  
м,  
гашанин  
той барил  
ан хоёр  
инкын, ул  
алсхан,  
нье байжа  
барилдана  
ажаллана  
ушынкхне  
барилда  
гэгжэ Анд  
ншье  
наада гар  
Андрейн  
гүгй, ходал  
этерэ юумэ  
ондо бүх  
тулай наад  
өөд байха  
ДУУН  
ДУУНЫ  
ДОННАЙ  
дуунын а  
луунуу  
айжалые  
н бүхэнһөө  
Харха н  
сигетдэй ю  
лон фанта  
нынгэжэ хэ  
уушын залу  
он юумэ м  
хилхэбди  
лэл хото  
надууд о  
дань залуу  
дэ, Бур  
үрэнэй  
теология  
лон иску  
һуралсала  
амусевич  
архим бэр  
манда үнгэр  
ба, баскет  
Тинн с  
ябуулагд



**Багшын**

**У** Хүндэтэ уншагшад! Манай «Буряад үнэн – Дүхэрнэ» газетэдэ «Багшын булан» гэхэн хуудаһан хирэ-хирэ болоод лэ гарадаг байгаа. Тиймэһээ энэ заншалаа алдангүй, энэ дугаарһаа эхилжэ, «Багшын булангаа» һара бүри гаргажа эхилхэмнай.

**Н** Буряадаг багшанарай мэргэжэл гээшэлүүлгын институтдай эрдэмтэдэй тухаламжаар энэ тусхай хуудаһанаймнай материалнууд бүрилдэхэ юм. Хүндэтэ хото, хүдөөгэй багшанар! Энэ хуудаһаньмнай анхаржа, өөрынгөө зүбшэл, дурадхалнуудые оруулыт гэжэ гуйнабди. Мүн ажалайнгаа эрхим гүй дүршэлһөө хубаалдыт гэжэ уряалнабди.

Шэнэ 2003 ондо багшын хүнгэн бэшэ мэргэжэл шэлэһэн Та бүгэдэндэ бүхы һайн һайханиие хүсэнэбди!  
Редколлекци.

**Багша Я.Ц.ИВАХИНОВА**  
1-дэхи үндэһэн лицей-интернат.

**Буряад литература, 11-дэхи класс**  
**Хэшээлэй темэ: Найруулга - зохёохы ажал**  
**Хэшээлэй зорилго:**

- **Һургаха зорилго:** сочинени бэшэлгэ тон харьюсалгатай ажал гэхэн ойлгосо гүнгэһүрүүлхэ.

- **Хүгжөөхэ зорилго:** найруулгынгаа темэ зүбөөр шэлэхэ, хэрэглэхэ материал зүбөөр туримшуулха, һанал бодолоо удаа дараалан уранаар, жэшэнуүдээр баримталан бэнгэхэ аргынь хүгжөөхэ.

- **Хүмүүжүүлхэ зорилго:** һурагшадые уран үгын удха дээрэ бодомжолхо, үгэ сэгнэхэ, годо хурсаар хэрэглэхэ ладалынь бэхижүүлхэ. Бүлэг соо хүдэлхэдөө, хүнэй һанал бодол шагнаха, сэгнэхэ, өөрынгөө һанамжа баталжа шалха дүршэл бэлүүлхэ.

Хэшээлэй түхэл (форма): темэ онсолхон хүгжөөхэ.  
Хэшээлэй арга (метод): шэнгэлхэ  
Хэшээлэй шэнгэ (тип): бүлэгөөр хүдэлмэри  
Хэшээлэй хэрэгсэл: «Сочинени яжа бэшэхэб?» (методическа нособи).

**Хэшээлэй ябаса**

**I. Багшын оролто үгэ.** Хэшээлэй зорилго дамжуулга. Найруулга бэшэлгэ гэһиэ тон харьюсалгатай ажал. Багша литератураар бэшэһэн найруулгануудыетнай сэгнэхэдээ, шимэнуүд эрилтэнуүдые хүтэлбэри болгон абадаг:

- һурагшын темээ зүбөөр ойлголго;
- найруулгынгаа түсэб баримталга;
- найруулгын темэдэ хүсэд, дүүрэн харью үгэлгэ;
- һанаһан бодолоо жэшээгээ баримталга;
- үгын баялиг, удха зүбөөр хэрэглэлгэ;
- литература материалһаа эблүүлжэ, тобишолол гаргалга.

**Бүлэгүүдгэ найруулгын темэнуүд дурадхагдаха:**

**I темэ. «Эхэнэрэй хуби заяан түүхэдэ ба Чимит Цыдендамбаевай «Буряад басаган» гэхэн повесть соо»**

**II темэ. «Үе сагаймнай үнэн дуушад» (буриад шүлэгүүд дээрэ)**

**III темэ. «Инаг дуран - диилдэшггүй хүсэн» (Х.Намсараевай «Цыремнил» гэхэн повестиин болон бэшэшье уран зохёолнуудай удхаар)**

Найруулга бэнгэхэдээ, нэн түрүүн темэ шэлэхэ зорилго бэлүүлнэбди.  
Темэ шэлэлгэ - I-дэхи шата

1. Темэ шэлэлгэдэ тон шухалань - найруулгынгаа темэ хэр мэдэхэ байһанаа элирүүлхэ - мэдэхэ.
2. Шэлэһэн темэтай хэр һонин бэ, юугээрээ танай анхарал татааб? - һонирхол.
3. Найруулгын темэ элирүүлхэдэтай, ямар үгэ, ойлгосо талда дүтэ шэнгэ байһаб? Үггэһэн темын гол бодол ямараар ойлгонобта? - ойлгосо.
4. Иимэрхүү түхэлэй, дүтэрхы удхатай найруулга бэнгэжэ үзэһэн гүт? - дүршэл.  
Эдэ 4 асуудал элирүүлхэдээ, найруулгын темэ шэлэлгэдэ ехэ анхарал хандуулхаар гэжэ ойлгонобди. Найруулгын темэ шэлэлгэдэ танай мэдэхэ, һонирхол, ойлгосо, дүршэл тон хэрэгтэй зүйлнүүд боложо үгэхэ зэргэтэй.

**II шата. Темэ бодомжолго.**

**Бүлэгөөр хүдэлмэри.**

**Үгтэхэ асуудалнууд ба даабаринууд**

Үгтэһэн найруулгануудайнгаа темэнуүд дээрэ бодомжолходоо, гол үгынь оложо шалгалты. Юун тухай бэнгэхэ тухайгаа ухаалдгты. Темэ бодомжолходоо, найруулгынтай гаршагай ямар үгэһиний тон ехэ үүргэ дааж абанхайб, юундэ гэжэ зүбшэгты.

**III шата. Гол бодол элирүүлгэ**

Найруулгынгаа гол бодол элирүүлхэдээ, өөрын шэглэл абаха шухала. Жэшээлхэдэ, үгтэһэн найруулгануудай хоёрдохон темэ анхарагты - «Үе сагаймнай үнэн дуушад». Пүүлэй үедэ бэнгэглэһэн буряад шүлэгүүдэй удхаар бэнгэглэхэ энэ наруулга соо юун тухай бэнгэлтэйб? Буряад шүлэг шэлэй бүтээлнүүдэй тематика үргэн, баян. Тиймэһээ найруулгынгаа гол бодол



элирүүлгэдэ өөрынгөө дуратай нэгэ шэглэл абаха зэргэтэй: инаг дуран, тоон байгааи, хүнэй үрини үүргэ, эхэ эсэгын һангин захяа г.м. Темэ бодомжол найруулгынгаа гол бодол юрэнхы дээрэнь гарганат. Ямар, юундэ, яахандаа г.м. асуудалнуудта харью бэлэрхэдэтай бодол түрэхэ зэргэтэй.

**IV шата. Хэрэглэхэ материал бэлдэлгэ**

Темэдээ хабаатай материал суглуулхандаа, өөрынгөө һанал бодол батал бодолтой танилсуулха, автарай хэлэнэй онсо маяг дамжуулха зорилго бэлүүл оролдохо. Иимэ түхэлэй таблица зуража хэрэглэбэл, тааруу байха.

«Эхэнэрэй хуби заяан түүхэдэ ба Ч Цыдендамбаевай «Буряад басаган» гэхэн соо» гэхэн темээр найруулга бэлдэхэдээ, хэрэглэһэн таблицаһаа хэнгэ жэшээлэнэ:

Гол ойлгосо	Уран зохёол сооһоо хэрэглэхэ хэйгүүд	Нэмэри материал	Литература
1. Жаргалмаагай портретнэ зураглал.	«Хорсо соо нарихан гулдагар бэстэй, сэбэр улаахан шарайтай, ехэл залу...». «Яһан уран шуран бэрнтэй болоо гэһиэбинб даа».	Жаргалмаа уян, зөөлэн сэдхэлтэй басаган. Тездэ энэ уян, зөөлэн соо хатуу эбхэсэ байлсана...» (20 н.).	«Жаргалмаагай»
2. Бэри	«Харини газарта бүдэржэ унахада бэлэһише һаа, гэдэргэ болоходо бэрхэ гээ һэмнай...» «Харида үгтэһэн бэри гээшэ бишыхан шулуунһаа тородог, нарихан гадаһанһаа бүдэрдэг юм гээ һэн» г.м.	«Бэри басаганай хадам эхэдэ өөгөөлгэхэ гэһиэ хамар дайралладаг хэрэг Жаргалмаагай үнэе һаахандаа шадамарые...» (7 хууд.). Бэрхые һурахада, бэдэ амар, залхууе һурахада, зондо зоболон».	Э.Баженов «Сагаймнай үнэн дуушад» «Жаргалмаагай» «Оностой»

**V шата. Сочинениин түсэб табилга**

Удхаараа түсэб ямар байха ёһотойб? Түсэб гэһиэ бэнгэхэ, зохёохо ажалай хүтэлбэрлэгшэ болохо ёһотой. Юун тухай бэнгэглэхэб, ямар һубариллаар үгтэһэн һанаһанаа баталхабта, юун эрдүүргэбта г.м. асуудалнууд түсэб соо оруулагдаха зэргэтэй.

Найруулгын түсэб гурбан ехэ хубиһаа бүридэлгэ: оролто, гол, түгэхэл.

Оролто хуби найруулгын гол бодол, шэглэл тодорхойлжо, юун тухай байһиетнай элирүүлхэ үүргэтэй. Тодорхойлбол, темэдээ оруулха зорилготой байһабта.  
Гол хуби найруулгын бодол задалжа, зохёолой гол асуудалнуудые тодорхойлхо өөрын тобишололдо асарха, харин түгэхэл хадаа бэнгэһэн материалынтай онсолхо, өөһэдэнтнай хандаса элирүүлхэ, сэглэлтэ хүүлэхэ зэргэтэй.

«Сочинени яжа бэшэхэб?» гэхэн методическа нособи сооһоо нэгэ сочинениин түсэбэй гурбан хуби илгаруулжа ойлгохоор байгаа гү гэжэ хөөрэлдэхэ, ойлгогч тодорхойлхо.

(3 бүлэг һурагшад өөһэдэнтэй шэлэһэн темээр найруулга яжа түсэблэхэ зүбшэн хэлсэхэ).

**VI шата. Түхэл шэлэлгэ**

Найруулганууд элдэб түхэлэй байдаг. Темэдээ тааруулаад, түсэбөө эблэнгэ арга боломжоёо хурсалхан, найруулгалаа уран хурса түхэл олгожо болохо. Найруулга - бэшэг, рецензи, зураглал, сасуулга, уянга г.м.

**VII - дахи шата. Найруулга бэнгэлгэ**

Эдэ бүхы бэлдэхэлэй һүүлээр найруулга бэнгэлгэдээ оронобди. Бэлдэхэлэй шатада анхарал муу хандуулан гү, али тоонгуй орхиһон байбал, ажал хүдэлмэри бүтэсэ һуладаха. Тиймэһээ найруулга бэнгэлгэ гэһиэ ёһотой зохёохы шаһнарай ойлгохо шухала.

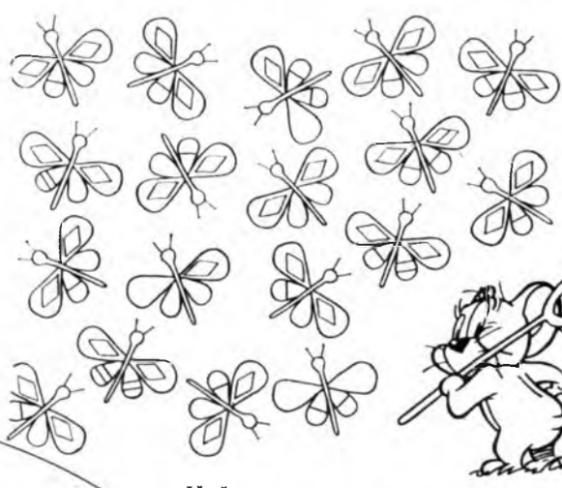
Гэртээ үгтэһэн темэнуүдгэ найруулгын түсэб зохёогоод ерэхэ.



Үхибүүдтэ зорюулагдаһан хуудаһан

ХАНГАЙН ХЭШЭГ

Бишыхан байгааб. Төөбиитэс хойулан дүтын ойн саана үбһэ...



8 Восемь



Найди на картинке восемь одинаковых бабочек.

УДХААРНЬ ТААРУУЛАГТЫ

НАЙДИТЕ БУРЯТСКО-РУССКИЕ СООТВЕТСТВИЯ

- 1. шуһан а. глаза
2. хасар б. ухо
3. гар в. язык
4. хүзүүн г. кровь
5. шорган д. пульс
6. хэлэн е. температурить
7. хюмһан ж. лечить
8. шэхэн з. щека
9. толгой и. кашлять
10. нодэн к. спина
11. ханияха л. умелый
12. бэрхэ м. шея
13. халуурха н. голова
14. худал о. ноготь
15. эмнэхэ п. рука

Л.НАМЖИЛОНОЙ «Оюун тулхюур» гэһэн номһоо.

А. С. ПУШКИН

ҮБЭЛЭЙ ҮДЭШЭ



Бүрүүл шуурган тэнгэриие бурхэнэ,
Бордоһо саһаар бушхана - бурьяна.
Зайгуул андал улипа - сохино.
Заахан хүбүүндэл уйлана - дуулана.
Хушалтые гэрһээм хуулан аддана,
Хушаһан солоомоор харшаганаад абана.
Оройтоод ябаһан замһан шэнги,
Орохоёо шагаабар тошилоһон шэнги.
Бишыхан гэрнай уйтахан даа,
Бүрэнхы - харанхы, гунигтай даа.
Үтэлһэм, юундэ уйданыш даа,
Уры - дуры болонош даа?
налхинай һабинаа
шабэнсэндэ
нажажа, дууража һууна гүш даа,
Ээрсэгэй эрьсэ - дэрбэндэ
Эсэһэн хэбэртэй болоно гүш даа?
Эдир һанаһайм эмгэймни,
Уйдхараа тараажа ууябди.
Хаанаб аяга тагһамнай,
Халаажа зүрхөө ууябди.
Хүхэсэ, сэлмээд дуулыш даа,
Хүхэсгэй шубуу дурданыш даа.
Далайн саагуур элдэгыснь,
Дүүхэй тухай дуулыш даа.
Дуулаһаар уһандэ ошодогыень.
Бордоһо саһаар мушхаран хүүен
Бүрүүл шуурган тэнгэриие бурхэнэ,
Улэн шонын улиһан шэнги,
Үхибүүн хөөхэйн уйлаһан шэнги.
Гунигайм эжэл - ханимни,
Гансаарһандам - дүтэмни.
Жан ЗИМИН буряадшалба.

ЗҮҮН ЗҮГЭЙ ЗҮНТЭЙХЭН ЗҮГЫ

Зунай зулгы сагай зурагархан зүгые үбэлэй үедэ яахынь нэрэбэт гээд зарим уншагшаднай һөөргэдэжэ магад. Теэд энэ үзэгдэлнай үндэһэтэй юумэл гээд баталха байнабди. Гүрэнүүд хоорондын хилэнүүдэй нээгдэжэ, компьютер хүлэгүүдэй дэлхэйн хүн түрэлтэниие үзэгдөөгүйгөөр дүтэлүүлээд байхада, таабаритайхан, орёохон энэ сагта зүүн зүгэй зүнтэйхэн зүгын туһаламжяа дурадханиинь гайхалгүйл даа. Тогоор элбэг сээсэгүүдые тординогүй бэрхээр бэдэрэн олодог, хангалаарнь юм гү, зүнгөөрөө юм гү, (зүнтэйхэн гээшэмнай эндэһээ удхатай), оносотой оншотой, олоңдо туһатай зүгынүүднай элбэг дэлбэг хэшэггээ асарна, элүүр энхыемнай хамгаална бэшэ аал? Бишыхан Бадмын, жэшээлбэл, ханяада хүрэхэдэнь, эжынь яагаад аргалдаг бэ? Зүб лэ даа, зүгын тоһотой бүлэсхэн һү уулгадаг ха юм. Саашань лаблан хэлэхэдэ, зүгын аргагүй ажалшые, гэхэхээ гадуур - хаалта хээшэдые няс байтар хадхаад орхидог сэхэ шиндэмгэй абари зангыень сэгнэнгүй гарахын аргагүйл. Тэрэшэлэн арадай аман үгын дээжэ соо зүгын образ одоол үнэншэмэ зохидоор харуулагдаһан байдаг бэшэ гү? Нилээн шанга һүддэтэй, бишыханшые хаа, бии бэлигтэй, дүүрэн хэшэгтэй амитан (шумуул гэхэдэ, багадуулаһан шэнжэтэй) ха юм. Ушар нимэһээ хүндэтэ бишыхан уншагшаднай, эдэнэрэймнай эжы, абанар, төөбии таабайнар, эгэсхэнэр, аханар «Зүүн зүгэй зүнтэйхэн зүгы» гэһэн шэнэ гаршагыемнай хүндэтэй дээрэ утган абаад, али болохоор дэмжэхэ аабзат гэжэ найдаа. Гол түлэб эрдэмтэдэй, багшанарай, зохёохы ажалтанай ухамайлан бодомжолгодо нургаха шэнжэтэй бишыхан зохёолнууд толилогдожо байха. Энэ удаа, жэшээлбэл, Любовь Намжилонной «Оюун тулхюур», Баир Гомбоевой «Шэдитэ тала. Хэн? Юун?» гэһэн номуудһаа, журналнуудһаа таабарита наадануудые дурадханабди.

Гаабаринууд

- Эсэгын зургаан хү- бүүд ябана. Хоёр хоёрор нү- хэсэхэн. Хоёрый байгааша, Хоёрый ябааша, Хоёрый андалдааша. (Газар тэнгэри хоёр, һара наран хоёр, үдэр һүни хоёр). Үлхөөгүй иүүр. Эбхээгүй торгон. (Тэнгэри). Жэн-жэн жэмүүхэй, Жэнчид хаанай бэлюухэй, Алн зун захатай, Алтан мүнэи горьёттой. (Тэнгэри, мүшэд). Үрхэ дээрэ үбэр сүбэр. (Тэнгэрини мүшэд). Зун ургадаггүй Зургаан сэгэ Убэл ургаба. (Суг мүшэд). Мээл халзан бүүртэй, Матар тарган энгитэй, Тоолоһогүй торомтой, Торгон утаһан аргамжатай. (Тэнгэри, үүлэн, мүшэд, һолоног). Зуун морин гүйдэдэ, Зуудаг шара хаихарба. (Тэнгэрини нэрһэхэ). Зоодой зорсо. Зүүн пайма хонго. Сүмбэр уула эддээ, Сүн далай харьялаа (Бороо, тэнгэрини дуун). Сагаахан хүбүүн Эрхэдээ даруухан, Хэйтэхэдээ дууһан, Бусахадаа бархирдаг. (Саһан). Олон сагаан шубууд ерээжэ, Орогүй модондо һууба. Тэрэ сагаан шубуудые Эрхыгүй хүбүүн харбаба. Харбуулаһан шубуудые Амагүй хүн эдибэ. (Саһан, наран, газар). Эзэгүй ямаад, Эрбегүй далай. (Саһан). Жэмэстэ гурбан уула, Жаргаланта гурбан тала, Хүндэлэн гурбан дабаан, Хүнды гурбан тала. (Зунай, намарай, үбэлэй, хабарай гурбан һара). Үбэлэй сагта Эшээндээ хэбтэдэг, Унданай орондо Улиа долёодог. (Баабгай). Һүн далай соо һүлдэ гэбэ, Һүрхэй баатар даб гэбэ. (Шонын малда орохо). Бээлэй бэлигэбэ, Бэгсэргэ сомсорбо, Заадай зангаба, Забхуул хориво. (Хонин, хирээ, шопо, нохой). Тамшын сагаан талые Таһа харайха хүлтэйб. Табан алтан хайлаһые Таһа мүрэгэхэ эбэртэйб. (Гүрөөһэн). Үбһэн һаглай, Үүхэн бүмбэй, Ябаган Ярлай, Ялгуур Дүүдэй. (Хонин).



ЛАМА, ШАЖАН, МҮРГЭЛ

Соо гурим сахидат лама. члдсг :лойдху
Ууһаа зүүгээд ябадаг
ууһан.
Ал :лойдху
Алгал хэжэ һууһан лама.
тнпокарб :лойдху
Адэ ламанарай зарлиг
(Ага).
пртмл :лойдху
Шан шажанда ороһон бөө.
отпожот :лойдху
Шан шажанай философёор
шалгалта бариһан хүн.
рвндрл :лойдху
Баир ГОМБОЕВОЙ
«Шэдитэ» тала «Хэн? Юун?»
гэжэ номһоо.

ЖОРОО ҮГЭНҮҮД

Табан хурганай нэрэ
баалай - эрхы,
табан туулай - долёобор,
табан тобишо - дунда хурган,
табан баатар -
нэрэгүй хурган,
табан шэгшүүдэй -
шэгшы хурган.



Найди все фигурки на рисунке.



Сколько всего зверей здесь нарисовано? Найдижики Ойлаһа Найдижики

«Веселые картинки» гэһэн журналһаа абтаба.



ЭРХИМ ОЮУТАДАТ - МЭРЭЙ СТИПЕНДИ



Залуушууд зориулагдсан 2001 ондо хотын мэрэй нэрэмжэтэ стипенди тогтоогдож, түрүүшынхнээ баяр баясалтанай оршондо барюулагдсан байна. Үнгэрхэн долоон хоногой эсэст Генинадий АЙДАЕВ эрхим оюутадта нэрэмжэтэ стипенди барюулба.

дуралдхан бүридэл сооһоо хотын захиргаанай тусхай нэрэмжэтэ стипендин Комисси эрхимүүдэй эрхимүүдэ шэлэһэн юм. Эдэ хэд бэ гэдэл, БГУ-гай 3-дахи курсын оюутан Екатерина Хабаева, ВСГТУ-гай 5-дахи курсын оюутан Нина Шемякина, БГСХА-гай 3-дахи курсын оюутан Татьяна Соколова, ВСГАКИ-гай Даниил Добрынин, Буряадай республиканска соёлой ба искусствын училищини 4-дэхи

курсн Екатерина Мостабаева, Улаан-Удын индустриальна техникумэй 4-дэхи курсн Максим Юлин, Ербановой нэрэмжэтэ Буряадай аграрна колледжн 3-дахи курсн Зоригма Заягуева гэгшэд болоно.

Тус стипенди эрдэм шулалхадтай нэгэ зааханье туһа болохо бээ. Юуб гэхэд, ямаршье номой санда ном олохо гэдэл, мүнхэн хэрэгтэй, мүн мэдээжэ Интернет ороходо, баһал мүнхэн гэнэ. Харин дэбтэр, рунка мүнхэгүй абахагүйш, гэжэ хотын мэр Генинадий Айдаев тэмдгилээд, сугларалхадые халуунаар гарахаа байгаа Шэнэ жэлээр амаршалаа.

Стипендиалуудай зүгһөө Даниил Добрынин мэрэй нэрэмжэтэ стипенди абаһандаа баярлаһанаа мэдүүлээд, үшөөшье бэрхээр бурахадни, шитын ажалда элбхитэйгээр хабаадахадни гэжэ хэлээ.

Мүнөөнэй оюутал бэрхэнүүд, хүбэлгэн ухаатай, хурса бодолтой болонхой. Тус стипенди нимэ бэрхэ хубууд басагадай эгээл бэрхэнүүднэ абаба гэһэнэ, гэжэ БГУ-гай 1-дэхи проректор Цыдын Доржиев хэлэһэн байна.

Борис БАЛДАНОВ. Авторай фото.

ЗОРИГТОЙХОН ЗОРИГМА



Зэдын аймагай Петропавловка шотагай Зоригма Заягуева Улаан-Удэ хотын эрхим оюутадтай тооло ороно.

Балшар бага наһанһаа хойшо Зоригма оршон тойронхи

байгаалида сэхэ дуратай ба аграрна колледжн эсхэмжэлгын таһаг оро Мүнөө тэрэ газар эсхэмжэ таһагта гурбадахн жэлээ Энэ жэл Зоригма стипендилэ түрүүшн хүртэбэ.

Мүн колледжнгоо түбэй гэшүүн. Саашаа Краснодар хотодо геодези, картограф академидэ бураха хүсэлтэй.

Сүлөө сагтаа нүхэр театр ошохо дуратайб. Жэлдэ бүлэгөөрөө аялал Россин «Алтан бэһэлгээр» һанаатайбни. Мүнөө кодэ буража ябахала сэхэ хүнгэ мэргэжэл намда сэхэ һайшаа - гэжэ Зоригма хөөрэнэ.

Шэнэ жэлээр амаршэ хуралсалдашши хүсэнэбди, Зоригма!

Янжамэ ЖА...

МОСКВАДА, АМАРАЛТЫН ҮДЭРЭЙ НУРГУУЛИДА...



Наяхана Москвада ошохо ушар тохёолдобо. Нишлэл хотын түб газарта, 1650-дахи Үндэһэн соёлой хуралсалай-хүмүүжүүлгын

комплексдо амаралтын үдэрэй хургуули хүдэлдэг гэжэ мэдэхэдэ, ехэ һонин байгаа. Москвагай буряад эдириүүл тэндэ Эхэ шотагайнгаа

түүхы, арадайнгаа ёшо, захиалхуудые шудалжэ, соёл болон искусстватай таилсана. Энэ хургуулида башкир, корей, армян, казах болон Россин, мүн СНГ холбооной олон арадуудай түлөөлэгшэд баһал хурадаг

Офелия Вазгеновна Ардкелян директорэй үрэлдөлгөөр хургуули бии болоһон юм. 1989 ондо Армений аймшагтайгаар газар хүдэлөө бэлтэй. Энэ гай тодхойрой хүүтээр олон хүүтэд Москвада бээ эшигүүтээ. Тэрэ үедэ Москвада ажаһууһан Офелия Вазгеновна хүүтэдтэ туһалха гэжэ ишидбэ. Урид армян хүүтэдтэй хэсгэл үнгэрэгдэһэн, хүүтээрнэ олон үндэһэтэй хургуули байгуулаха бодол түрэхэн юм.

Ерээдүйн хургуулин директор туһа эрижэ, Москвагай Правительствоа хандыба. Хоёр

жэл болоод, Солянка үйлсэдэ орилодог хоёр дайхар һайн байшан үгэһэн байна. Заһабарисын хүүтээр тэрэн аятай, һаруул хургуули болошобо.

Амаралтын үдэрэй хургуулин хэсгэлүүд 10 сахнаа эхилдэ. Үдэртөө 2-3 хэсгэл болодог. Мүнөө 18 буряад хүйүүд хураһа: эгээн багань зургаатай, эгээн ахань - арбан табатай юм.

Баһанарын үсөөн: буряад хэлнэй баһанар Светлана Дугарова, Роза Сульгимова, хореограф Цырена Цырендоржина. Түүхэ ба соёл мүн ээ Светлана Дугарова заадаг.

Амаралтын үдэрэй хургуулин Буряад таһагта «Уржал» гэхэн Буряад соёлой бүлэгм, тэрэнэй түрүүлэгшэ Батор Дугаров туһалдаг юм Москвагай

Правительстванаа мэриш биледүүдые, харин аха биледүүдэ - дискотека биледүүдые абажа үгэдэг.

Энэ хургуулин шаданар фестивальнуудта хабаадаг Буряад ороной түлөө тэднээр Шэнэ жэл, Сагаалхан бусадые арадай һайндэргэ устайдаг. Эндэ эдири зургаашадай, дуу хатаршадай ба уран уншаг конкурснууд хирэ-хирэ үнгэржэ байха юм. Уб дугаарнуудтаа Москва ажаһуудаг үетэй тухай үншагтаа хөөрэхэдэ.

Ирина САДЫНОВА ЗУРАГ ДЭЭРЭ: шэнэ һайндэртэ.

«ШЭДИТЭ ОНТОХОНОЙ ОРДОН СОО»

Нишлэл Улаан-Үдэ хотого «Алтан манекен» гэхэн конкурс орог драмын театрай тайзан дээрэ үнгэрбэ. Тус хэмжээ ябуулга залуу бэрхэ модельерүүдэ эдириүүлхэ гэхэн гол зорилготойгоор ябуулагдаа. Тийн эндэ хотын 6-дахи, 15-дахи лицейүүдэй, Зүүн-Сибирин гүрэнэй технологическа университетэй оюутад, «Сервис-1», «Эс-уайн», «Метелица», «Труд» гэхэ мэтэ олон тоото ательсүүд, Хошин аймагай «Бытовик», Ивалгын аймагай «Булаг» гэхэн үйлдэбэринүүд хабаадаа.

Хүүгэдэй хубсаһанһаа эхилдэг, эхэнэрнүүдэй гоё һайхан хубсаһа хүндэ харуулагдаа. Софья Нигэй агентствын залуу эвэр, нахис хотос гэхэхэлэн басагад Цефиле ябуулаа. Бүһэтэйшүүлэй үмдэхэ хубсаһа технологическа университетэй оюутад харуулаа. Россин конкурснуудта «Мүнгэн зүүн», «Адмиралтейскэ зүүн» гэхэн номинацинуудта хүртэгшэ, залуу модельер Игорь Саранулов, «Мир хаки» гэхэн пластическа драмын театр, «Лорамода» салон конкурсдо хабаадаа.

«Эгээл бэрхэ осдолшон» Е.Петрова, «Эгээл бэрхээр хубсаһа С.Ч.Золотуева болодог. «Эгээл гоё коллекци» гэхэн номинацияр залуу модельер Е.П.Мердыгева шагнадаа. Тэдэнэртэ мүнхэн бэлэгүүд барюулагдаа. Буряад мэргэжэлтэ конкурсдо спонсорнуудһаа «Рубин» телевизор бэлэглэгдээ. Буряад хабаадагшад диплом, грамотануудта, бэлэгүүдтэ хүртэбэ.

«Энэ үйлэ хаража байхада, шэдитэ онтохон соо байһан шэнгил. Ивалгын хубсаһа хүн бүхэнэй үмдэжэ эхилхэн ехэ баяр түрүүлэ», гэжэ эдэ хэрэглэгшэдэй дэлгүүрые хүтэлэгшэ О.П.Будник хэлэбэ.

Нээрээшье, конкурсн хабаадагшадтай дундаһаа хубсаһанай коллежн шэдитэ онтохоной шэмэгые харуулаһан мэтэ байгаа гэжэ хэлээ һайн болохогүй.

Янжамэ ЖА...

Түнхэнэй аймагһаа мэдээсэнэ:

ХҮҮГЭДЭЙ АМАРАЛТЫН ДҮНГҮҮД

Түнхэнэй аймагай хургуулинуудай үхиүүд зундаа Аршаан, Хонгор-Уула, Вышкэ болон бусад аршаан булагуудтаа амардаг юм. Тийн һаяхана Хэрэн тохсоной соёлой байшан соо хүүгэдэй зунай амаралтын дүнгүүдээр конференци үнгэргэгдэбэ. Тоосоото элдхэлнүүд соо энэ ажалай талаар гансал амжалтанууд бэлэ, харин

дугуу дунданууд тухай хэлэгдэһэн байна. Элдхэлгшэд, ймагтал хүүгэдэй амаралтын-шанар һайн болголгын, лагерынуудай материално-техническэ байдал дээшлүүлгын асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулаа.

Аймагай социальна хүгжэлтын болон ажадай управленин начальник Т.М. Танхасва аймагай хуралсалай управленин

мэргэжэлтэн С.И. Манкинова, Түнхэнэй байгаалин хүрээлэнэй директорэй орлогшо С.М. Сушкеев, Зуун-Моринной, Тоорын, Жэмһэгэй дунда хургуулинуудай баһанар Э.А. Шобоева, А.Г. Зайганова, Т.К. Токуренова болон бусад хүүгэдэй зунай амаралта эмхидхэлгын саашанхи түсэбүүдтээ танилуулаа.

Социальна хүгжэлтын болон ажалай управленин мэргэжэлтэн А.В. Агуцова конференцин түгэхэлдэ үнгэрхэн зунай хүүгэдэй амаралтын дүнгүүдые соносхо. Эндэ түрүүшын һуури Шэмхын дунда интернат-хургуули, хоёрдохн - Зуун-Моринной, гурбадахн - Охор-Шэбэрэй хургуули эзэлһэн байна. Мүн «Маргасаан» гэжэ эколого-

туристическэ, Аршаанай хургуулин, Жэмһэгэй хургуулин лагерынуудай ажалнууд тэмдэглэгдээ. Буряад Правительствын, Аралай талаһаа Хүндэлэлэй грамота мүнхэн шангууд барюулагдаа.

Д. У. хууль

# ХVII ЖАРНАЙ УЯАН ХАРА МОРИН ЖЭЛ

## УБЭЛЭЙ ДУНДА ХАРА ХУЛГАНА, УБЭЛЭЙ НҮҮЛ ХАРАГШАН ҮХЭР ҺАРАНУУД

Буряад литэ	26	28	29	30	1	2	3
Европын литэ	30	31	1	2	3	4	5
Гараг	Дабба	Мягмар	Һагда	Пүрдэ	баасан	бимба	Нима
Нэрэ	Һара	Марс	Меркури	Юпитер	Солдон	Сатурн	Наран
Үдэр	понед.	вторник	среда	четверг	пятница	суббота	воскр.
Үнгэ	хара	харагшан	хүхэ	хүхэгшэн	улаан	улаагшан	шара
Үдэр	бишэн	тахжа	нохой	гахай	хулгана	үхэр	бар
Мэнгэ	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан
Һуудал	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула	модон

олзын хэрэг эрхилхэ мэтын үйлэнүүдтэ муу.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, хүнэй элэһэ таариха.

Гарагай 5-да хуушанай 30 (январин 2). Дүйсн үдэр.

Хүхэгшэн гахай, 2 хара мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр. Гүрэм уншуулжа, эльбэ дараха, бурхан тахиха, шажанай һайндэр хэхэ, буян үйлэдэхэ, тангаригаа болжуулха, дайсанни номгодохо, сэргэ бурхан бүтээхэ, даллага абаха, дасан (дуган), субарга бодхоохо, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, һаһа утадхалтын ном уншуулха, абаһанаа бусааха, гэр байра заһабарилха, хараал сараха, ада шүдхэр зайлуулха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэбэшье бэри буулгаха, хурим түрэ хэхэ, замда гараха, һаһа барагшан хэрэг үйлэдэхэ, үбшэ аргалжа эхилхэ, шуһа ханаха, төөнөхэ,

тэнгэри тахиха, һүни ябаха мэтын үйлэнүүдтэ сээрлэхээр.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, эрхэлтэй шажарха.

Гарагай 6-да хуушанай 1 (январин 3).

Морин жэлэй һуулын харагшан үхэр һара гараба. Үхэр һарада лусуудта үргэл хэдэгүй: уһанай ээл эшэнүдтэ ородог.

Улаан хулгана, 1 сагаан мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр Бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса, тэнгэри тахиха, бисалгал хэхэ, дасан, субарга бодхоохо, һаһа утадхалтын ном уншуулха, даллага абаха, юмэ худалдаха, худалдажа абаха, андалдаа хэхэ. Олзын хэрэг эрхилхэ, нүүхэ, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, түмэрөөр уранай зүйлнүүдтэ бүтээхэ, абаһанаа бусааха, аршаанаар угааха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр үхибүү хүлдэ оруулха, бага хүүгэдтэ гэрһээ холо эльгээхэ, ехэ

уһанай мүлһэн дээгүүр ябаха, дошхон газар номгодохо, заһаһа бариха, мал үүсэлхэ, хони хүндэ үгэхэ, үхибүү үргэжэ абаха, хүн дүрсээ алдагараа архидаха, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, номнол шагнаха мэтын үйлэнүүдтэ сээрлэхээр. Бэри тухай, һаһа бараһан хүн тухай дасанһаа асууха шухала.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, һаһан боһони болохо.

Гарагай 7-до хуушанай 2 (январин 4).

Улаагшан үхэр, 9 улаан мэнгын, хада уулада һуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса тахиха, бисалгал хэхэ, даллага абаха, һаһа утадхалтын ном уншуулха, гэр бараа заһабарилха, шэнэ газарта гэр бариха, гэрэй һуури тахиха, дасан (дуган), бурхан арамнайла, хуули зарлиг тунхаглаха, номнол хэхэ, тэрэни шагнаха, хубсаһа эсхэхэ, амгалан байдалай түлөө

үргэл хэхэ, модоор, түмэрөөр дархалха, дүн абаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин үрн ээлһисэ бусааха, шуһа ханаха, төөнөхэ, хубсаһа эсхэхэ, тушаал эзлэхэ, дарсаг үлгэхэ, замда гараха, гэрһээ хэрэглэл гаргаха мэтын үйлэнүүдтэ хорихоор.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, хэрүүл шууһан, тэмсэл болохо.

Гарагай 1-дэ хуушанай 3 (январин 5).

Шара бар, 8 сагаан мэнгын, модондо һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса, тэнгэри тахиха, дасан (дуган), сэргэ бурхан бүтээхэ, дасан (дуган), субарга, сэргэ бурхан арамнайла, эм найруулха, юмэ худалдаха, худалдажа абаха, андалдаа хэхэ, олзын хэрэг эдэбхижүүлхэ, сан тахиха, амгалан байдалай түлөө ном уншуулха, абаһанаа бусааха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэтэй хамта хүншүү хэрбоһо гаргаха, модо отолхо, хадаг тахиха, бэри буулгаха, хурим түрэ хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ сээртэй.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, эд зөөри эльбэгсэхэ, мал үдэхэ.

АЖАГЛАЛТА: убэлэй һүүл харагшан үхэр һара 6 сагаан мэнгэтэй, модондо һуудалтай байна. Могой, тахжа жэлтэй хүнүүдтэ энэ һара зөөлн, һайн байха гэнэ. Харин хони жэлтэй хүнүүдтэ шэрүүншэг байжа болохо гэнэ.

Хүнэй бэе махаболодо ямар нүлөөтэй байхаб? Шэһэн 1-һээ 12 хүрэтэр урда һаратаа адирхуу гэнэ. Харин 13-һаа 30 болодог дэлюүнэй һудал нэбтэри гүйжэ, боһони боһонөөр лугшаха болоо. 1 зүрхэнэй сохилтодо худалдта ороод, үһнэлхэнэ бэлэн байжа магадгүй. Энэ һарада амитан бүгдэн номгодол, һалхин шуурган бага, зүрншэдтөө тэмсэлгүй, бунай хүсэн дэлгэржэ, олон түмэн жаргаха шууртай гэжэ гараа гээд, ехэ зурхайнал тобоһолһон байна. Энэ барын 19-дэ (январин 22-то) шини нойгон оробол, орон бүхэнэй зондо амгалан, жаргалтай байха гэжэ гээд номноһон байна. Зүгөөр өөһэдөө хөмөрлөгүй байжа шадая даа!

## ИВАЛГЫН ДАСАНАЙ ХУРАЛНУУД

### Январь һара

Хуралнууд	Эхилхэ саг
Гомбо Сахюусан	9
Дара Эхын Мандал Шива	9
Һуга намши	9
Лхарзай	8
Табан Хаан	13
Алтан Гэрэл	9
Пуга намши	9
Сундуй	9
Отошо, Пуга намши, юрөөл	9
Цело (хурал за долголетие)	9
Пуга намши	9
Жадонба	9

Январин 16-һаа 19 хүрэтэр 3-дахы гэртэ Арьяна-Баалын маани хурал хурагдаха. Маанида һууха хүсэлтэй хүнүүдтэ уринабди.

17-до бүхы үдэр маани хурал хурагдаха. 18-да - гол үдэр. 19-дэ - түгэсхэлэй (Ойшо) үдэр.

Пуга намши	9
Ламчог Нинбо	9
Деважин	9
Намсарай	11
Пуга намши	9
Пуга намши	9
Банзарганша	9
Заһалай найман ном	9
Пуга намши	9
Балин адислалга	9
Гомбо, Гонгар, Шагдар, Сэндэма, Шалши, Намсарай, Цанба сахюусанууд	9
Шойжол Пама, Жамсаран сахюусанууд	9
Дүгжүүбэ	18.30

### Февраль һара

Дара Эхын Мандал Шива	9
Сиидэр Пама	21
САГААЛГАН	эртэ үглөөгүүр
Табан Хаан	9
Сагаалганай хуралнууд	9
Монлам Ченмо	9
Пама сахюусан	8-11

## «ХАЛЮУТА» ДОМОГОО ХӨӨРЭНЭ

Эртэ урдын сагта сэлгэсэн Ивалгын талада сэрбэрхэн басгаан мүндрэлжэ, һүбэлгэн ухаагаараа ээжы абага баярлуулан үидыжэ байһан түүхэтэй юм. Нэгэнтэ Монгол ороной баатар залуу хаан шотаг нугаарнай айлашлэса ябатарая, энэ дагсинатай золгожо, дуранай охинодо абтан, тэрэни хатам болгожо, Монгол руугаа мордоо бэлэй. Игээжэ хүүхэн түүрхэн хубитайдаа хариин боложо, хайрата ээжы абаһаа, түрэл тоонто шотагнаа басгаамтай холодо. Тонон соо умбажа, торгон соо хүлбэржэ, уг залуулаха хоёр хүүбүү зүү хурабиша бариха басгаа нүхэртөө бэлэглэбэшье, үдэр бүри уйдадаг, үдэш бүри гэжсардаг һэн. Тийн энжэ асарһан моринийнгоо инсагаань оуулахадаа, хатамнай далита мэдэрэлд абтан, мориндоо мордобо. Тээд хурдан хээр мориниһ гангануһ ойлгоногүй, гай төдхор болошобо: морин бүдэржэ унаад, залуу хатам ами наһантаяа хахасаа бэлэй. Амилһан алтан агаарынь, амархан наһанниһ Баянхан Тугадтаа үлэжэ, хаа-яа хээр мори унаһан эзэн эхэнэр ушардаг юм.

Энэ домог Доодо Ивалгаар ябаханда шагнаа хүм. Юуб гэхэдэ, Ивалгын сүлөө сагаа үнэгэрэглын түбэй фольклорно «Халюута» ансамбль обоо үнэгэрэглын заншал харуулан байна. Тус ансамбль хоёр жэлэй саана мүндрэлжэ, буряад хэлээ, ёһо заншалаа ургэжэ ябаа залуушууддаа, ерээдүйнөө зондо дамжуулха гэһэн зорилго урдаа табинхай.

«Элинсэг хулинсагайнгаа зан заавариһ нэгээжэ, урданайнгаа дуу дуулажа, ёһор хатаржа, үлгэр домогоо хөөржэ ябанабди. Наада зугаа дэлгэхэһээ гадна гурба дахин дүйсэн үдэрнүүдтэ буян хэйгэ арбадхажэ, амгалан һайхан байдалай түлөө маани мэгээм уншажа, хамаг амитанай түлөө баясан байдагбди», - гэжэ Ивалгын



соёлой таһагай арадай аман зохёолой талаар методист Бутидма Дэмбэрэновна Гомбоева хөөрөө һэн.

«Халюутада» хорёод хүн хабаадана, олонхиһ үндэр наһатайнууд. Жэиһэлхэдэ, Буда-Ханда Жамбаловна Убаишева - ажалай ветеран, Буряад Республикын габьяата малиан, «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденной кавалер; Ханда Аюшеевна Нимбуева - Буряад Республикын габьяата багша, арбан нэгэн үхибүүдтэ хүдэлээрнэ гаргаһан эхэгэрой; Цыренханда Шабдуновна Цыренжэпова - ажалай ветеран, Буряад Республикын хүдөө ажаһын габьяата хүдэлмэрилэгшэ. Игээжэ ансамблин гэшүүд наһанайнгаа амаралтада гараабди гээд амархан һууногүй, залуу зондоо ёһо заншалаа дамжуулжа, ехэ хэрэг үүсэхэжэ байна. Тээд аймагайнгаа шотагуудаар, Улаан-Үдэ хотодо зугаа наадаяа дэлгэжэ, харагшадые баясуулна.

«Нютаг бүхэн өөрн эзэтэй, үлгэр домогтой гэһээ ааб даа. Ивалга шотагай занши Баян Тугад хадын эзэн эхэнэр харалсажа, гай гасаланһаа хамгаалжа байдаг. Хэр

үһаа хойшо најсарай дулахан сагта лама сансартайһаа һайн үдэр гаргажа, Баян Тугадтаа обоогоо тахидаг заншалтайбди. Амгалан байдалай түлөө сэргэжэ сагаан үргэжэ, сөбххэл һанаагаа амардагбди. Тиймэһээ мүнөө харагшадтаа «Обоо тахилга» гэжэ багахан эгизэд харуулба гэжэбди. Тийхэдэ январин 15-да Буряадай телевидениһ «Тулалта» дамжуулгада энэ программаяа харуулхабди.» - гэжэ Бутидма Дэмбэрэновна хөөрөөгөө түгэсхөө.

«Бусалһанһаа ама хүрэ, бууралһаа үгэ дуула» гэжэ дэмы хэлэгдэдэггүй байгаа ёһотой. Хүн гэжэ үндэр наһанайнгаа дабаан дээрэ гарахадаа, ажэбайдалайнгаа удха һабашалан, һайн муу хоёрые, хара сагаан хоёрые лавигаруулжа шадха, ерээдүйнөө зондо тон хэрэгтэй, ухаатай заавари үгэхэ шадалтай болодог гэһээ. Тиймэһээ һая мүндрэлһэн ансамблин үндэр наһатай гэшүүдтэ хэһэн хэрэгтэй урагшатай байг лэ гэжэ үнэн зүрхэһөө хүсэноб.

Д. ЦЫБИКДОРЖИЕВА,  
А. БАТОМУНКУЕВАЙ  
зураг дээрэ ансамблин гэшүүд.



ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ ШЭМЭЭЛЭЛ

Улаан-Удын нургуулинуудта хүүгэд гоё-гоё нааданхайнууды саарһаар, бүдөөр хөжэ эхилэнхэй. Хотын талмайнууд дээрхи хасууринуудта тэдэн үлгэгдэхэ юм. «Улаан-Удын эгээл гоё район» гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртүүдхэ зорилготойгоор хотын элршүүд ехэ элбхитэйгээр хүдэлнэ.



Тус конкурэ «Хотын эгээл гоё район», «Эгээл бэрхэ» уран зурааша - архитектор» гэхэн шаниуудтай юм. Шэнэ жэлдэ эгээл бэрхээр бэлдэн хотын район 30 мянган түхэрнэй шанда, эгээл бэрхэ уран зурааша - архитектор 5 мянган түхэрнэ шанда хүргэхэ.

Энэ үйлэ РБ-гэй Финансын министеретвын соёлной управлениин дэмжэлгээр үнгэрэгдэхэ юм.

Янжама ЖАПОВА.

БҮХЭРОССИН ШАНГАЙ ЛАУРЕАТ

Үргэн олондо мэдээжэ болоһон, залиршагүй наран шанин, буряад арадага туһатай ажал ябуулагша, дүрбэн тэгшэ бэлитэй, эрхэндэ эмгэйн, долёоборгоо дөмтэй, үдэр бүри буйн үйлэдэжэ һуудаг, уран бэлитэй шүдлгшэ, «Арадай Хани Барисаан» гэхэн орденуор шагнагдаһан, Россин Уран зохёолшодой холбооной гэгшүүн, Буряад Республикын соёлной габыята хүдэлмэрлэгшэ, Буддын гүн ухааны доктор, профессор Матвей Рабданович ЧОЙБОНОВ «Мои друзья - мои живые боги» - «Минин нүхэд - амиды бурхад» гэхэн номоо 2001 ондо Смоленск хотодо хэблэлхэ гаргаһан байна. Декабриин эхээр Москва хотодо энэ номойнгоо түлөө

М.Р.Чойбонов Бүхэроссин Уран зохёолой «Традиция» гэхэн премидэ хүртэжэ, лауреадай диплом абажа ербэ. Энэ ушараар дашарамдуулан декабриин 30-да үдэрнэ 2 сагта Буряад Республикын Үндэһ эгэйн номой шанда танилсалгын үдэшэ үнгэрэгдэхөөр хараалагдана. Энэ номые бэлитэй нот, «К единству» гэхэн нүдүүн ахамад редактор Иван Тергичини ехэ шадамар бэрхээр ород хэлн дээрэ орнуулжа, үргэн ушаргад манай Буряад ороной мэдээжэ шүдлгшын бүтээлүүдтэй танилсаха аргатай болобо. «Мои друзья - мои живые боги» ном Смоленск хотын типографидэ 3 мянган хэлгээр хэблэгдэ, фото-зурагынь Виктор Усковай.

Бүхэроссин уран зохёолой «Традиция» гэхэн шангай лауреат болоһон. «Мои друзья - мои живые боги» гэхэн номтой танилсалгын үдэшэдэ мэдээжэ эрдэмтэд, уран зохёолшод, артистнар хабаадаха. Россин Буддын шажанай Сангхын Дид-хамба лама Д-Н. В. Содномдоржиев, Буряад Республикын Уран зохёолшодой холбооной Түрүүдэгшэ А.Л.Ангархаев, хэлэ бэлгээй эрдэмэй доктор, профессор С.Ш.Чагдуоров, хэлэ бэлгээй эрдэмэй кандидат М.М.Хамгушкеева, мэдээжэ радио-теле-журналистнууд, уран зохёолшод, композиторнууд, оперын дуушад Дамба Занданов, Батор Будаев, Максим Раднаев гэгшэд энэ үдэшэе шэлгэгдэхэ. Рэгэма БАТОМУНКУЕВА.

АМАРАЛАА

Хүндэтэ манай Нима Дугаржапович. «Буряадай түрүү хүнүүд-2002» гэхэн конкурсын лауреадай үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн ушараартай халуунаар амаршалаад, сагай урасхал долгин соо, согтой доржуун зандаа, габшагай ажалдаа амжалтатай, элүүр энхэ, арад зондоо туһатай ябахыетнай үнэн зүрхэнһөө хүсэнэбди. Таниие, Хаңда Антоновна нүхэрйетнай, бүхы эбтэй элбүлетнай Шэнэ жэлээр амаршалай! «Селенга» сонинной редакци.



БҮРЯАД ОРОНОО ТҮЛӨӨЛЖ

Танилсагы! Амбаев Алексей - Буряадай түрэнэй соёлой ба искусствын училищини оюутан, 18 наһатай. Тэрэ Москва хотодо һая үнгэрһэн «Залуунууд, ветеранууд хамта ажаллана» гэхэн конференцидэ ошожо ерээ. Россин 88 субъектын түлөөлгшэдэ тоодо Буряад Республикаһаа тус хэмжээ ябуулагада 9 хүн хабаадаба. Христос Абараттын храм, Поклонна хада, Улаан талмай хаража байхада, сэдхэхэдэм ехэ аятай зохид байгаа, - гэжэ Алексей хөөрэнэ. Мүнөө Амбаев Алексей 2-дохи курсын оюутан, оюутадай профкомой түлөөлгшэ. Саашадаа улаан дипломоор һуралсалаа түгэхэжэ, компьютер һани мэдэжэ абаад, компьютерной дизайнераар ажалаха, уран зураашан боло хүсэлтэй. Мун хүнгэн атлетикэдэ ехэ дуратай юм. - Ерэхэ Шэнэ жэнай буланда жаргал асархань болтог. Буряад Республикын зондо һайн һайхание хүсэнэб, Шэнэ жэлээр! - гэжэ Алексей ушаргадыемнай амаршалаа һэн. Янжама ЖАПОВА.



Хүндэтэ аба Саян Жамсаевич, энэрхы эжы Нина Дашанимаевна Именсконотэниие гарахаяа байһан Шэнэ жэлээр, хайрата эсэгээ түрэнэн үдэрөөрнэ үнэн зүрхээр амаршалаад, ута наһа, удаан жаргал, элүүр энхые, хэрэгтэн аза талаан хүсэнэбди. Эрхилжэ байһан хэрэгтэй эхэтэй, ханаа сэдхэхэлтэй дүүрэн тэгшэ байг лэ! Бүхы һайниие хүсэн үлэгшэ үхиүүдэдэ! Аяа хайрата Оюна шамайгаа алтан дэлхэй дээрэ мундаг үдэрөөршини үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, шамдаа нимэ мурһун зориулабди: Үдэр бүхэндэ үрээлэй һайханиие шагнажа, Үлгөө бүхэндэ наранай һайханиие хаража, Налгай зохид сангаараа манаа угтажа, Наран шэнги багаржа, Урма бартай, элүүр энхэ ажаһуухыениие үрөөнэбди! Дашиевтантай, Гуруевтантай бүлэг!

Агын тойрогой Шулуутай нютагай Ринчинов Б. Цыбиковичэй хүтэлбэрилдэг «Алтан гадаһан» гэжэ нэрэтэй мүргэлэй бүлэгмэйхиды Шэнэ жэлээр амаршалаад, хэжэ ажалдань амжалта, гэр бүлэдэн зол жаргал ба энхэ элүүр ябахыень хүсэнэбди. Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг Ага нютагаархин.

НЮТАГАЙМНАЙ ХУБҮҮНДЭ - «ГРАН-ПРИ» ШАН

Зургаан жэлэй урда тээ «Труд» газетын үүсхэлээр эмхидхэгдэн «Романсиада-2002» гэжэ Бүхэроссин VI нэмэлт конкурс Москвадахи Союзуудай байшангай Колонно зал соо боложо дүүрбэ. Жэлхээ жэлдэ улам ургажа, уласхоорондын шэнжэтэй боложо байһан энэ конкурс тухай манай сонинной ушаргад хөөржэ үгэхын тула Улаан-Удын хүгжэмэй колледжын багша, Буряад Республикын болон Россин Федерациин соёлой габыята хүдэлмэрлэгшэ Вячеслав Баяндаевич Елбаевта хэдэн асуудалтайгаар хандабаб.



Баяндаевич, тэрэн тухай тодорхойлоо хөөрйт. - Үгхөөрөөшье, Чингис Аюшеев 1994-1998 онуудта манай хүгжэмэй колледждо һураа һэн. Намда заалаһан гэгшэ. Чингис Эдын аймгай Дэлдэ-Ушөөтэй нютагта тоонтоотой, колхознигой бүлэдэ түрэнэн, эсгэнн, бүхы наһараа механикатор ябаһан хүн юм. Ородосотой бэрхээр һуража, дуунай оньо шудалаад, шэнжинүүр хоолойноо шэдтэ нугалбарине улам зыбажа, ирагуу һайханаар эдлүүдэг болоо һэн. Тиигэжэ миний шабинар Костя Буинов Чингис Аюшеев хоёр 1997 ондо Ага һуринда СССР-эй арадай артист А.Линховонойн нэрэмжэтэ дуушадтай V конкурсдо хабаадахада, түрүүшангээ амжалта туйлаа һэн. К.Буинов «Гран-при», Ч.Аюшеев нэгэдэхэ шанда хүртөө бэлэй. 1998 ондо Ч.Аюшеев колледж дүүргэхэдэ, Г.Доничеттин «Инаг дуранай удан» гэжэ опероһоо Неморинин орёо хүшэр ариие шадамар бэрхээр дуулажа, түрэнэй шалгалта эрхимээр барья һэн Чингис Москвагай, Константин Новосибирскын консерваторидо һурахааа ороод, ерэхэ жэлдэ дүүргэхэ юм. Мүнөө жэлэй «Романсиада» түгэхэлэй урдахы шатын Томскдо үнгэрэгдэхэдэн, Чингис Аюшеев нэгэдэхэ һуури эзэлжэ, хүгжэмэй тусхай түхэрэлгээр шагнагдаа һэн. Тиин декабриин 18-да Колонно зал соо болоһон конкурсдо Чингис Аюшеев толотомо амжалта туйлажа, «Гран-при» шанда хүртэб. Энэ хада Вячеслав Баяндаевич Елбаевый нургуулиин шабинарай үшөө нэгэ амжалтын гэршэ болобо. - Б.М.ЖИГИТОВ. Зураг дээрэ: Чингис Аюшеев.

- Романс тухай богонихоноор хэлэжэ үгыт. - Романс хада уянгата һайхан хүгжэмэй зохоол гэгшэ. Эмнэй камерна дуунай аялга хүгжэмэй гол шухала жанр болодог юм. Ород романс хэдэн зууи жэлэй түүхэтэй. Аялга һайхан хүгжэм хүнэй абари заншалье улам дэвшэн үргэдэг юм гэжэ суута Аристокль хэлэһэн байдаг. Тээд энэһэнэй үлүүгээр нэмэжэ хэлэхэн аргагүйд даа. - гэжэ Вячеслав Баяндаевич хөөрөөгөө эхилнэ. - Энэ конкурс тухай... «Труд» газетын эмхидхэдэг энэ конкурс анха түрүүшынхисэ 1997 ондо болоо һэн. Оронойнай дуунда дуратайшуудад үргэнөөр мэдээжэ болоһон Николай Басков түрүүшын конкурсдо хабаадахада, хоёрдохи һуури эзэлжэ, лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн Мүнөө тэрэ жуури гэгшүүн боложо, конкурсдо хабаадаба. - Конкурсын дүнгүүд тухай хөөрйт даа. - Юрэдөөл, энэ конкурсын түгэхэлэй шатада илангаа шанга тэмсэл болобо. Хэнинин хэниие гэхын аргагүй бэлитэй бэрхэ, уянгата

һайхан, ирагуу зөөлэхэн, айхатар шанга хоолойтой хүбүүд, басагад хабаадаһан байгаа. Эднээр олон ороноудые түлөөлбэ. Илагшадые тодорюулхын тула жури хүшэр байдалда ороһон байха юм. Удаан саг соо зүбшэн хэлсэхэнэй, нарибшалан шүүжэ үзэхэнэй һүүлээр жури иигэжэ шиндэхэбэ. Буряад ороной түлөөлгшэ Чингис Аюшеев конкурсантнуудай дундаһаа онсо шалгаржа, «Гран-при» шанда хүртэбэ Давид Гвинианидзе (Грузи), Москвагай опереттын дуушан Александр Касьянов гэгшэд нэгэдэхэ шан хубаалдаһан, Ирина Крутова (Краснодар), Станиславский болон Немирович-Данченкин нэрэмжэтэ Москвагай хүгжэмтэ театрай солист Дмитрий Степанович болон Ирина Боженко (Тюмень) гэгшэд - хоёрдохи, Александр Зверович (Гродно, Белорусси), Лариса Андреева (Челябинск), Вячеслав Резниченко (Таллин, Эстония) гэгшэд гурбадахы шангуудта хүртэжэ, лауреадууд болоо. - Чингис хадаа танай һурагша гэжэ дуулаабди, Вячеслав

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

General information and contact details for the editorial office, including the names of the editorial board members (e.g., A.L. Angarxayev, I.M. Egorov), address (670000, Ulaan-Ude), phone numbers, and fax numbers. It also lists the newspaper's subscription rates and circulation information.